

God

Advokatskik

for

Forsvarere

Luise Høj

Katrine W. Gottlieb

Jakob S. Arrevad

ARREVAD|GOTTLIEB - LUISE HØJ
ADVOKATFIRMAER

Udgivet af ARREVAD|GOTTLIEB ADVOKATFIRMA I/S

Bogen er bl.a. gjort tilgængelig som e-bog på Jurabog, <https://jura.ku.dk/jurabog/> og på Landsforeningen af Forsvarsadvokaters hjemmeside, <http://www.lffa.dk/da> i overensstemmelse i overensstemmelse med tankegangen bag det arbejde, der er lagt i denne udgivelse – indholdet skal være tilgængeligt for alle og forhåbentlig bidrage til at begrænse antallet af overtrædelser af god advokatskik – og da Landsforeningen af Forsvarsadvokater favner de, der i første række skal gøre brug af oplysningerne.

Forfattere: Jakob S. Arrevad, Luise Høj & Katrine W. Gottlieb

1, udgave

Forlag: ARREVAD|GOTTLIEB ADVOKATFIRMA I/S

ISBN 978-87-971815-0-8

© Jakob S. Arrevad, Luise Høj & Katrine W. Gottlieb 2021

A. FORORD

I materialet er nævnt artikler fra Landsforeningens mangeårige sekretær, Elsebeth Rasmussen, men der er også med hård hånd klippet i hendes tidligere artikler til vejledning af forsvarerne, jf. litteraturlisten, og derfor nævnes Elsebeth Rasmussen her indledningsvis i taknemmelighed.

Hun skrev i indledning til Meddelelse 18/2006 bl.a.:

*”Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 6 og art. 10.
Ligestilling mellem anklager og forsvarer er et tilstræbt mål i straffeprocessen. Der er en lang række undtagelser, og der kommer med tiden flere og flere. Som det er nu, kan anklagemyndigheden, hvis den mener, at forsvareren har handlet i strid med gældende ret, vælge direkte at rejse tiltale for overtrædelse af f.eks. straffeloven. Den kan vælge at indgive begæring om rejsning af disciplinærsag, der behandles af Advokatnævnet, eller vælge at indbringe sagen for retten med anmodning om, at det påtales over for forsvareren, at denne har handlet i strid med advokatpligterne. Anklagemyndigheden kan også efter nærmere overvejelse undlade at foretage sig noget, hvilket naturligvis ikke forhindrer den enkelte politimand i at forfølge sagen som civilt søgsmål, hvis han f.eks. føler sig krænket af advokatens spidse pen.”*

Det er en central problemstilling for forsvarere, som ikke kan beskrives meget bedre.

God Advokatskik fastlægges af Advokatnævnet under kontrol af domstolene – og gældende ret er den ret, der anvendes af domstolene, men det forhindrer ikke, at retstilstanden kan diskuteres.

B. INDLEDNING

Reglerne for forsvarere adskiller sig ikke fra reglerne for advokater generelt, men der er dog særlige forhold, som adskiller denne del af advokatretten og giver anledning til særskilte overvejelser.

Der er tale om et område, hvor klienterne er særlige – særligt udsatte – og hvor advokaten, som klientens mand/kvinde, konfronteres med retssystemet og anklagemyndigheden.¹

Domstolene og anklagemyndigheden stiller krav til forsvareren, krav der er specielle i forhold til de krav, der stilles til andre advokater i retssystemet.²

Eksempelvis er det specielt, at interessekonflikter er et emne, som anklagemyndigheden kan "blande sig i" for at varetage en tiltalts interesse mod andre tiltalte eller for at varetage anklagemyndighedens interesser i efterforskningen. Det er meget få civile sager, hvor modparten kan gribe ind mod, at to modparter angiver at have fælles interesser og sammen vil føre sag mod modparten.

Det er specielt, at domstolene går ind i interessekonfliktproblematikken med egne regler, der adskiller sig fra den almindelige advokatret. Formentlig af praktiske grunde "afsættes" kun en forsvarer, selv om to har en interessekonflikt efter domstolens opfattelse.

Det er også specielt, at det ikke er Advokatnævnet, der tager stilling til salærspørgsmål. Det er specielt, at opdragsgiver (klienten) ikke umiddelbart er inddraget i salærspørgsmålet, og at domstolene efter godt gammeldags daglejerprincip fastsætter, hvad de mener, der skal betales for, og anvender "vejledende takster" som regler.³

For at afbalancere nogle af de specielle konflikter, der er for de advokater, der optræder som forsvarere, har man i Norge, som et supplement til de advokatetiske regler, vedtaget "Retningslinjer for forsvarere".⁴

Det er angivet i indledningen:

"Fordi det ofte oppstår spørsmål om advokatens holdning i de spesielle situasjonene som kan oppstå i rollen som forsvarer, har advokatforeningen egne retningslinjer for forsvarere.

- 1. Etablering av forsvareroppgdraget
- 2. Forsvarerens plikter og rettigheter
- 3. Forsvarerens rolle under etterforskningen
- 4. Forsvarerens oppgaver i retten
- 5. Forholdet til media
- 6. Avslutning av forsvareroppgdraget

¹ Anklagemyndigheden, der repræsenterer "magtapparatet", har udarbejdet vejledning til sine medarbejdere: "God Adfærd og Etik i Anklagemyndigheden" september 2015.

² De udspringer for en del af lovgivningen – men de er stadig specielle.

³ En problemstilling der ikke er lovreguleret – sådan set tvært imod; "skøn under regel".

⁴ Retningslinjer for forsvarere – sidste udgave 4.6.2019 medtaget som bilag 2.

Retningslinjene baserer seg på, og er en utdyping av Regler for god advokatskikk. Retningslinjene for forsvarere er ikke en del av advokatforskriften, men det forutsettes likevel at retningslinjene legges til grunn av forsvarere som er medlemmer av Advokatforeningen.”

Det er tydeligt, at reglerne afspejler samme frustration, der gør sig gældende i Danmark, hvor en 'kamp om straffesager' fører til uacceptable handlinger og tiltag fra visse forsvarere, der igen fører til en uvilje hos domstolene, der som konsekvens heraf træffer afgørelser, som forsvarerne generelt kunne have været foruden.

Der er også løbende konfrontation i udførelse af forsvarerhvervet i forhold til anklagemyndigheden, der i visse situationer har en opfattelse af retssikkerhed, der afviger fra forsvarerens. Det giver en modreaktion.

Det er også ganske simpelt forsvareren, der presser systemet, som så kommer med sin reaktion.

På det grundlag har vi udvalgt en del afgørelser fra advokatretten, der vedrører forsvarere, så grundlaget for de uacceptable handlinger, der ses, kan være kendt for dem, der arbejder med dette retsområde.

Det er formentlig svært at komme uvæsnet til livs, og det skyldes, at reaktionen ikke kommer fra klienterne, og domstolene er tilbageholdende med at klage over tilsidesættelse af god advokatskik, hvis det da ikke lige vedrører domstolenes egen planlægning eller økonomi.

Det burde være sådan, at domstolene, når de mente, at der blev handlet uetisk, klagede til Advokatnævnet, så en bredere praksis kunne etableres. Domstolenes nuværende repression mod enkelte advokaters misbrug og tilsidesættelser bliver for tilfældig. Der spores dog en tiltagende reaktionsvilje vedrørende advokatetikken – og det er prisværdigt.⁵

Vi har for en del ladet os inspirere af de norske regler, men de er sat ind i de danske overordnede regler, og de er sat ind i relation til de afgørelser, som vi trods alt har.

Udgangspunktet er bl.a. de domstolsafgørelser, som er kommenteret i Jakob S. Arrevad og Katrine W. Gottlieb: "GOD ADVOKATSKI, DOMSSAMLING med visse kommentarer" (2019)⁶, men her er også inddraget andre afgørelser – så forsvarergerningen kan blive så "stueren" – som den er for langt de fleste.

Opfordringer om særskilt kodeks er gennem årene fremkommet i relation til forsvarsadvokaterne, og der har været nedsat flere arbejdsgrupper, men arbejdet har ikke vundet genklang i forsvarerkredse og i Advokatrådet, bl.a. med argumentet, at et særskilt kodeks ville skabe forvirring mellem AER og et sådant kodeks. Opfordringen til et supplerende regelsæt for forsvarere blev senest gentaget af højesteretspræsident Thomas Rørdam i sit indlæg til Advokatsamfundets 100-års fest i 2019.

⁵ Se f.eks. senest Advokatnævnets afgørelse af 26. marts 2021 (sag 2020-3699) nedenfor under afsnit 15.1.

⁶ Domssamlingen er frit tilgængelig på JURABOG:

https://jura.ku.dk/jurabog/pdf/domsoversigter/god_advokatskik_domssamling_2019.pdf.

Der vil formentlig være mange meninger om det, som vi skriver, og vi kan kun opfordre til debat. Kommentarer kan sendes til os på lh@lhadvokat.dk; kwg@agadvokatfirma.dk og jsa@agadvokatfirma.dk, så vi kan medtage diskussioner i kommende reviderede udgaver.

Vi har grundlæggende fået hjælp af de afgørelser, der er truffet af Advokatnævnet, men ikke alle afgørelser offentliggøres af Advokatnævnet, så vi har rekvireret et supplement i form af afgørelser gengivet i Meddelelser. Vi har fået hjælp fra indtil flere arbejdsgrupper, hvis arbejde dog er gemt og er indgået, vi har fået hjælp til at udfinde ikke hidtil offentliggjorte Advokatnævnsafgørelser fra advokatsekretær Henriette Svankjær, og vi har fået hjælp til finpudsning af stud.jur. Frederik Dissing-Immerkær.

INDHOLD

A. FORORD	3
B. INDLEDNING	4
C. ALMINDELIG SAGSBEHANDLING	10
C.1 Et års klagefrist.....	10
C.2 Forældelse af disciplinæransvar	11
C.3 Advokatnævnets enekompetence i disciplinærsager	12
C.4 Forsvarere.....	12
C.5 Advokatnævnets sanktionsmuligheder	13
C.6 Frakendelse og domstolsprøvelse heraf.....	14
D. KONKRETE EMNER.....	15
1. Retsplejelovens regler om god advokatskik og AER.....	15
1.1 Advokatens og forsvarerens stilling i samfundet	15
1.2 Uafhængighed.....	16
1.3 Forsvareren kan som hovedregel sige nej – Rpl. § 125.....	16
2. Fuldmægtige.....	17
3. Modtagelse af sager, opdrag og bemyndigelse.....	19
3.1 Advokatopdraget, advokatens fuldmagt – etablering af klientforholdet	21
3.2 Markedsføringstiltag.....	22
3.2.1 Fortrængning.....	22
3.2.2 Sårbare mulige klienter	24
3.2.3 Klientfiskeri.....	29
3.2.4 Forsvarerskift	32
3.2.5 Dokumentation for forsvarerskift.....	33
3.3 Advokaten savner fornøden kompetence.....	33
3.4 Manglende fremme af sagen – smøl	34
3.5 Forsvarere med fyldte ordrebøger	34
3.6 Advokater, der samler til bunke og fordeler	35
3.7 Sen indtræden – "lige én sag til"	36
4. Sagsbehandlingsfejl	38
4.1 Kendelser vedrørende opgavens udførelse	39
4.2 Kendelser vedrørende sagens forløb	40
5. Opbevaring af sagsakter.....	44
6. GDPR	45
6.1 Oplysningspligt.....	45
7. Opbevaring efter sagens afslutning	46
8. Udtræden	46

9. Interessekonflikter	48
9.1 Samme forsvarer for flere tiltalte	52
9.2 Forsvarere fra samme kontor	56
9.3 Kontorfællesskaber	63
9.4 Forsvarere fra samme advokat kæde	65
9.5 Sammenfatning af kommentarer til retstilstanden.	65
9.6 Samtykke	69
9.7 Udtræden ved interessekonflikter	70
10. Almene oplysningspligter	71
10.1 "Billigste løsning"	73
11. Opdrags- og prisoplysninger i forbrugerforhold	74
11.1 Hvad omfatter beskikkelsen?	74
11.2 Beskikkelse er som udgangspunkt personlig	76
11.3 Oplysning om honorar	84
11.4 "De med bistanden forbundne omkostninger"	87
12. Honorarforhold i øvrigt	88
12.1 Salær til den beskikkede forsvarer – "et domstolsanliggende"	89
12.2 Rimeligt honorar	92
12.3 Afregningen	93
12.4 Henvisningshonorarer og lignende	94
13. Grænser for advokatens bistand	95
13.1 Ytringer og andre meningstilkendegivelser	95
13.2 Politianmeldelser, trusler og anden pression	98
13.3 Pression mv. i øvrigt	99
14. Overskridelse af forsvarerens beføjelser	100
14.1 Forsvarerens efterforskning	100
14.2 Optagelse af telefonsamtaler	101
14.3 Udlevering af sagsakter til klienten og andre brud på tavshedspligt	101
14.4 Brud på tavshedspligt over for klienten	102
15. Advokatens forhold til retten m.fl.	103
15.1 Respekt for retten	103
15.2 Respekt for det kontradiktoriske princip	106
15.3 Henvendelse til vidner	108
E. LITTERATURLISTE	111
F. BILAG	115
BILAG 1. DE ADVOKATETISKE REGLER	115
1. Advokatens stilling i samfundet	115

2. Retsplejelovens regler om god advokatskik	115
3. De advokatetiske reglers status og formål.....	115
4. Reglernes anvendelsesområde.....	116
5. Tavshedspligt.....	116
6. Navn m.m.	117
7. Fuldmægtige – advokatens ansvar.....	117
8. Modtagelse af sager.....	117
9. Opgavens udførelse	118
10. Opbevaring af sagsakter.....	118
11. Udtræden	118
12. Interessekonflikter.....	118
13. Almene oplysningspligter	120
14. Opdrags- og prisoplysninger i erhvervsforhold.....	122
15. Opdrags- og prisoplysninger i forbrugerforhold.....	122
16. Honorarforhold.....	123
17. Grænser for advokatens bistand	124
18. Advokatens forhold til retten m.fl.....	125
19. Advokatens respekt for forligsforhandlinger	126
20. Særligt om advokaters skatterådgivning.....	126
BILAG 2. RETNINGSLINJER FOR FORSVARERE I NORGE.....	127
1. GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER.....	127
2. FRITT FORSVARERVALG	127
3. ETABLERING AV FORSVAREROPPDRAGET	127
4. FORSVARERS RETTIGHETER OG PLIKTER.....	128
5. FORSVARERS OPPGAVER I FORBINDELSE MED PÅGRIPELSE OG VARETEKT	129
6. FORSVARERS OPPGAVER I FORBINDELSE MED AVHØR.....	129
7. FORSVARERS OPPGAVE I FORBINDELSE MED RETTSSAKER.....	129
8. FORSVARER OG FORHOLDET TIL MEDIA	129
9. AVSLUTNING AV OPPDRAGET.....	130

C. ALMINDELIG SAGSBEHANDLING

Der henvises indledningsvis til den almindelige advokatret, og der er kun medtaget emner, som på den ene eller anden måde adskiller sig – eller har en speciel betydning for forsvarere.

C.1 Et års klagefrist⁷

Klagereglerne er i retsplejelovens kap. 15 om ”Disciplinærsager”, hvor det i § 147 b, stk. 1, er anført:

”Klager over, at en advokat, et advokatselskab eller en af de personer, der er nævnt i § 124 c, stk. 1, nr. 2, og som ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, har tilsidesat pligter, der følger af denne lov eller af forskrifter fastsat i medfør af denne lov, kan indbringes for Advokatnævnet.”

Klagefristen er nævnt i stk. 2:

”Klager skal indgives inden 1 år efter, at klageren er blevet bekendt med det forhold, som klagen vedrører. Nævnet kan dog behandle en klage, der er indgivet senere, når fristoverskridelsen findes rimeligt begrundet.”

I plenumafgørelse fra Advokatnævnet af 30. november 2010 (sagsnr. 2010-02-0138) har Advokatnævnet – så vidt det kan ses – udvidet klagefristen, når klager i kraft af tilsynsforpligtelsen er Advokatrådet.

Sagen vedrører uberettiget videregivelse af materiale modtaget af en bistandsadvokat B fra politiet, jf. retsplejelovens § 741 c. Sagen blev anmeldt til Statsadvokaten af forsvareren, der ønskede en undersøgelse af politiets og bistandsadvokatens håndtering af sagsakterne, den 10. september 2008. Statsadvokaten anmodede 27. november 2008 politiet om en redegørelse og om en undersøgelse af B's håndtering af sagsakter. B blev afhørt som sigtet den 23. januar 2009.

Den 4. maj 2009 indstillede Statsadvokaten, at der blev rejst tiltale, men 25. maj 2009 meddelte Rigsadvokaten, at Rigsadvokaten ikke fandt fuldt tilstrækkeligt grundlag for at rejse tiltale, og samme dag orienteredes Advokatrådet. Advokatrådet rejste sagen for nævnet 26. januar 2010, dvs. mere end 1 år og 4 måneder efter den første henvendelse fra forsvareren. Advokat B påstod afvisning på grund af for sen indgivelse af klagen.

Et flertal på 13 udtalte:

”Ifølge retsplejelovens § 143, stk. 2, 2 pkt. og § 16, stk. 1, 2 pkt., i bekendtgørelse af 17. januar 2008 om Advokatnævnets og kredsbestyrelsernes virksomhed ved behandling af klager over advokater m.v. har Advokatrådet en selvstændig kompetence til at indbringe sager for Advokatnævnet. Vi finder derfor, at der ikke er grundlag for at fastslå, at fristen for at indbringe sagen

⁷ Tidligere 6 måneder – tidligere endnu 3 måneder.

for nævnet regnes fra andet tidspunkt end det, hvor Advokatrådet blev bekendt med det forhold, som klagen vedrører.

Advokatrådet blev underrettet om sagen ved Rigsadvokatens brev af 25. maj 2009, og klage blev indgivet den 26. januar 2010. Vi finder herefter, at klagen er rettidig og stemmer for at realitetsbehandle sagen.”

Hvor langt dette synspunkt rækker, vides ikke, men afgørelsen lægger op til, at Advokatrådet uafhængig af den tid, der i øvrigt måtte være gået, har mulighed for at rejse sag ved Advokatnævnet, når blot der ikke er gået mere end et år fra det tidspunkt, hvor Advokatrådet har fået kendskab hertil. For synspunktet taler, at Advokatrådet har en lovbestemt tilsynsforpligtelse. Et mindretal på 4 mente, at forholdet var forældet et år efter, at politiet blev bekendt med, at sagsakterne var gjort tilgængelige i strid med retsplejelovens regler, og de fandt ikke på grund af forløbet som helhed anledning til at dispensere. Spørgsmålet blev ikke i den sag prøvet ved domstolene. I sin yderste konsekvens kan synspunktet føre til, at forhold, der i øvrigt er forældet, på trods heraf behandles i relation til retsplejelovens § 126.⁸

I Retten på Frederiksbergs dom af 24. juni 2013 (sag BS-Z-3195/2011) havde anklagemyndigheden i august 2008 fået underretning om det forhold, der senere begrundede klagen, der imidlertid først blev forelagt Advokatrådet af Rigsadvokaten 17. marts 2009. Advokatrådet indbragte sagen for Advokatnævnet 11. december 2009. Retten stadfæstede Advokatnævnets afgørelse i relation til etårsfristen, hvorefter der ikke forelå en fristoverskridelse.

C.2 Forældelse af disciplinæransvar

Sager kan indbringes af Advokatrådet som tilsynsmyndighed efter 1 års fristen, hvis forholdet ikke har været kendt af Advokatrådet.

Et andet spørgsmål er, om der gælder en forældelsesregel i forhold til forseelser. I Karnovs note til retsplejelovens § 147 b, stk. 2, er det anført:

”Strfl’s forældelsesregler gælder ikke for disciplinære straffe, jf. Adv. 1971 82 og 87.”⁹

Det angives ikke, om der overhovedet gælder en forældelsesfrist. Rækkevidden af de anførte kendelser skal bedømmes ud fra, at det er Advokatnævnskendelser fra før ændringen af klagesystemet, dvs. fra de dage, da Advokatnævnet var en funktion under Advokatrådet, og kun bestod af advokater. Det var ikke en offentlig myndighed som nu.

Det har formodningen imod sig, at Advokatnævnet uafhængig af tidspunktet for en forseelse, skulle kunne ikende bøder. Det mest nærliggende var at bruge principperne i straffeloven, som Advokatnævnet i øvrigt anvender. Da Advokatrådet er tilsynsmyndighed, er der også et hensyn at tage til gennemførelse af dette tilsyn, men samme synsvinkel kan jo tages i relation til politi/anklagemyndighed. Spørgsmålet er uafklaret.

⁸ Se også: Advokatnævnets kendelse af 31. oktober 2014, sagsnr. 2013-1792 – Lf.Medd 1/2015.

⁹ Advokatrådets kendelser af 27. oktober 1970 (j.nr. 307/1968) og af 15. juli 1970 (j.nr. 17/1970).

Advokatnævnet har i en kendelse af 13. september 2016 (sagsnr. 2014-1152) kort behandlet spørgsmålet. Det anføres i kendelsen, at *"der ikke ved lov er fastsat nogen frist for, hvornår Advokatnævnet kan påkende et forhold, der er begået af en advokat"*, og det anføres yderligere: *"Advokatnævnet finder, at der ikke gælder en ulovbestemt forældelsesfrist – herunder eventuelt en analogi fra andre til dels lignende fagområders forældelsesfrist"*.¹⁰

Klagepunkter i den konkrete sag i 2016 var i hvert fald for en del tilbage fra 2007. Den var indbragt af en medarbejder over for Advokatrådet i 2013, og Advokatrådet rejste sag i 2014. Spørgsmålet var således forældelsesmæssigt; var det muligt at sanktionere handlinger, der var mere end 5 år gamle, da de anmeldes til tilsynsmyndigheden? Advokater skal udvise god skik, og en forældelse gør selvfølgelig ikke handlinger acceptable – men?¹¹

C.3 Advokatnævnets enekompetence i disciplinærsager

Advokatnævnet har enekompetence til bedømmelse af, om der foreligger en tilsidesættelse af bestemmelsen i retsplejelovens § 126, der eventuelt skal sanktioneres. Der er imidlertid en grænseflade til bedømmelse af advokaters adfærd i retten eller i retlige sammenhænge, hvor retten har en særlig tilsynspligt eller særlig retsledende bemyndigelse. Det gælder kuratorer, bobestyrere og forsvarere, og som udgangspunkt når advokater optræder i retten.

C.4 Forsvarere

For forsvarere opstår også spørgsmålet, om bedømmelse af deres dispositioner hører under advokatmyndighederne – da de som alle andre advokater er underlagt retsplejelovens § 126 om god advokatskik – eller om det er et domstolsanliggende, hvis der kan rejses kritik af det, som de måtte gøre.¹²

Efter vor opfattelse er det heller ikke her et "enten eller". Selv om retten måtte nå frem til, at der i de specielle relationer, hvor de skal bedømme forsvareres adfærd, ikke er et problem, kan der sagtens være et problem i relation til god advokatskik.

Problemstillingen opstår oftest i relation til interessekonflikt, og der henvises til afsnittet herom.¹³

Retterne er ikke udfarende, men anklagemyndigheden har opmærksomheden rettet udad og rejser sager som straffesager, hvis det er muligt, men falder tilbage på disciplinærsager ved

¹⁰ Der var under sagen bl.a. henvist til revisorlovens § 46, stk. 1, hvor der er en 5-årig regel.

¹¹ Mordet i Finnerup Lade forældes principielt ikke - men advokatansvar? Sagen blev af personlige grunde ikke indbragt for retten – så den er heller ikke (fuldt) opklaret.

¹² Der er mange faldgruber, som det fremgår af Elsebeth Rasmussens artikler i Lf.Medd.105/1996, 18/2006 og 64/2012

¹³ I en Advokatrådsudtalelse af 18. juni 2009 i sag 04-014206-09-058, der omtales nærmere under interessekonflikter er spørgsmålet, om der foreligger inhabilitet, når to advokater fra samme kontor repræsenterer flere sigtede i samme sagskompleks behandlet. Udtalelsen er mindre bombastisk end udtalelsen i relation til en kurators forhold. I Advokatnævnets plenumafgørelse 2014.11.28 sag 2013-1002, der er yderligere omtalt nedenfor, behandler Advokatnævnet kompetencespørgsmålet, og fastslår at spørgsmålet, bl.a. på baggrund af Højesterets kendelser i 2013/2014, henhører under domstolene.

Advokatnævnet, hvis de ikke kan føre det til domfældelse i en straffesag nødvendige bevis for forsæt. Fremgangsmåden er, at der sker en indberetning ”op gennem systemet” til Rigsadvokaten, der så skiller vandene.

Er resultatet, at der ønskes en disciplinærsag, forelægges sagen for Advokatsamfundet, der herefter tager stilling til, om der af Advokatrådet skal rejses sag. Det er en langsommelig fremgangsmåde, der bl.a. medfører det uheldige, at sagerne rejses meget sent. Som anført i relation til klagefrist har Advokatnævnet bestemt, at fristen i sådanne sager, hvor Advokatnævnet som tilsynsmyndighed rejser sagen, regnes fra det tidspunkt, hvor sagen modtages fra Rigsadvokaten.

C.5 Advokatnævnets sanktionsmuligheder

I U.2018.1160H angives sanktionssystemets rammer:

”Det ligger i prøvelsesordningen, at domstolene udtømmende kan prøve Advokatnævnets fastsættelse af sanktionen i den konkrete sag. Som fastslået i Højesterets dom af 13. november 2009 (UfR 2010.423) er en disciplinærbøde ikke en straf for et strafbart forhold, og som anført i Højesterets dom af 3. november 1999 (UfR 2000.307) kan en disciplinær sanktion i medfør af retsplejelovens § 147 c som følge af tilsidesættelse af god advokatskik ikke antages at være omfattet af artikel 7 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention om tiltale og straf for kriminelle forhold.

Det fremgår af Advokatnævnets praksis vedrørende sanktionsfastsættelsen bl.a., at der ikke tages hensyn til advokatens indtægtsforhold, at normalbøden ved førstegangsovertrædelse som udgangspunkt er 10.000 kr., og at der ved en grov overtrædelse af god advokatskik i førstegangstilfælde som udgangspunkt udmåles en bøde på 20.000 kr. Det fremgår endvidere af Advokatnævnets praksis, at afgørelser, der er truffet inden for de seneste fem år, tillægges gentagelsesvirkning, og at gentagelsesvirkningen betyder, at der normalt sker en fordobling i forhold til den seneste sanktion.

Højesteret finder ikke grundlag for at tilsidesætte Advokatnævnets ovennævnte praksis om sanktionsfastsættelsen. Domstolene må således ved sanktionsfastsættelsen i den konkrete sag tage hensyn hertil og vurdere, om der er fornødent grundlag for at ændre nævnets sanktionsfastsættelse.”

Det er en gengivelse af sanktionssystemet efter 2007:

Førstegangsovertrædelser	10.000 kr.
Anden gang – gentagelse	20.000 kr.
Grov tilsidesættelse	20.000 kr.
Yderligere gentagelse – i princippet	en fordobling.

Ved afgørelser før 2007 var niveauet lavere.

C.6 Frakendelse og domstolsprøvelse heraf

Frakendelser i straffesager kræver kun en enkelt straffelovsovertrædelse, cfr. U.2012.616H.

Et eksempel: U.2007.338Ø

30 dages betinget fængsel og rettighedsfrakendelse i 1 år til advokat for tavshedsbrud som forsvarer. Den 52-årig advokat A, havde som forsvarer i en straffesag om overtrædelse af straffelovens § 191 i 3 telefonsamtaler bl.a. videregivet oplysninger fra et lukket retsmøde og fra sagens akter om de sigtedes stillingtagen og forklaringer til de rejste sigtelser til sin klients hustru. A fandtes skyldig i overtrædelse af straffelovens § 152, stk. 1, og idømtes 30 dages betinget fængsel samt frakendelse af retten til som advokat at beskæftige sig med straffesager som forsvarer i 1 år, jf. retsplejelovens § 138, jf. straffelovens § 79.

Det hedder om frakendelsen:

”Fem af rettens medlemmer finder efter det ovenfor anførte om forholdets karakter og omfang, at forholdet gør tiltalte uværdig til den agtelse og tillid, der må kræves til udøvelse af forsvarerhvervet. Disse medlemmer tiltræder derfor, at tiltalte frakendes retten til som advokat at beskæftige sig med straffesager som forsvarer i 1 år regnet fra landsrettens dom, jf. retsplejelovens § 138, jf. straffelovens § 79.

Et af rettens medlemmer finder ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for at træffe bestemmelse om rettighedsfrakendelse.”

D. KONKRETE EMNER

1. Retsplejelovens regler om god advokatskik og AER

Hovedreglen er – også for forsvarere – at:

”Advokaten skal i medfør af Rpl. § 126, stk. 1, udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik. En advokat må i medfør af Rpl. § 126, stk. 4, heller ikke uden for sin advokatvirksomhed, i forretningsforhold eller i andre forhold af økonomisk art, udvise en adfærd, der er uværdig for en advokat.” og det præciseres i AER 3 *”De advokatetiske regler gælder for alle advokater, uanset om de udøver advokatvirksomhed eller er ansat i virksomheder eller organisationer, der ikke kan udøve advokatvirksomhed, jf. Rpl. § 124.”*

Og videre:

”Reglerne udtrykker de krav, som under hensyn til advokaters særlige stilling i samfundet og på baggrund af Advokatnævnets og domstolenes praksis efter Advokatrådets opfattelse stilles til advokaters professionelle standard og etik under deres udøvelse af virksomhed under brug af advokattitlen.”

Reglernes formål er, at

”disse regler skal tjene til vejledning for advokaterne, deres klienter og offentligheden med hensyn til de pligter af advokatetisk art, der påhviler advokater, når de udøver virksomhed under brug af advokattitlen. Reglernes formål er tillige at udgøre et bidrag til Advokatnævnets fastlæggelse af Retsplejelovens standard for god advokatskik.”

1.1 Advokatens og forsvarerens stilling i samfundet

*”Advokaten indtager i et retssamfund en særlig stilling.
Advokatens opgave er at fremme retfærdighed og modvirke uret.
Advokaten skal aktivt varetage og forsvare sin klients rettigheder og friheder samt være klientens rådgiver.
Advokaten skal ved sin repræsentation af klienten iagttage fortrolighed samt bevare sin uafhængighed og integritet, herunder i forhold til staten.
Advokaten har juridiske og etiske forpligtelser over for klienten.
Advokaten skal også under udførelsen af sine pligter for klienten udvise den nødvendige respekt over for personer og myndigheder, som advokaten har kontakt med på klientens vegne.”¹⁴*

Disse overordnede bestemmelser vil ikke her blive behandlet særskilt, men det er kernen – også i forsvaret.

¹⁴ AER 1, se Lars Økjær Jørgensen og Martin Lavesen: De advokatetiske regler, 2011 side 26ff.

De enkelte led vil blive søgt indplaceret i det følgende.

Når vi udtrykker en opfattelse af, hvad vi mener er "god forsvarerskik" eller "best practice" – så bundet det i det anførte fundamentale grundsynspunkt i AER 1.1.

Der kan være svære afvejninger i minefeltet mellem klient, retfærdig behandling af sigtede/tiltalte, adgang til retfærdighed, respekt for retten og accept af anklagemyndighedens rolle mv. Men selv om det er svært, skal fravigelser kunne forklares og begrundes.

På dette overordnede plan hører Advokatnævnets kendelse af 15. maj 2001 (j.nr. 02-0401-2000-2872): Advokat mødte beruset op i retten i en sag, i hvilken han var beskikket som forsvarer. Indklagede erkendte forholdet og blev pålagt en bøde.

På det mere generelle plan kan henvises til de norske forsvarerregler, hvor det indledningsvis er anført i pkt. 1:

"1. GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER

1.1 Det er i samfunnets, rettsstatens og den mistenktes felles interesse at den mistenktes rett til rettferdig rettergang sikres, og at enhver mistenkts menneskerettigheter ivaretas, fra etterforskningen starter, til rettskraftig avgjørelse foreligger.

1.2 Forsvareren har som sin overordnede oppgave å arbeide aktivt for å sikre at klientens rettigheter effektivt ivaretas på ethvert trinn av saken. Forsvareren skal særlig bidra til å sikre klientens rett til ikke å inkriminere seg selv. Forsvareren skal påse at klienten ikke utsettes for utilbørlig press til å gi en forklaring eller på annen måte opplyse saken mot sin vilje.

1.3 Forsvareren skal påse at klienten under straffeforfølgningen behandles med respekt, og at han eller hun ikke utsettes for tortur eller umenneskelig eller nedverdiggende behandling.

1.4 Forsvareren skal arbeide lojalt etter det mandat klienten gir, men kan på eget initiativ utvise slik aktivitet som er nødvendig av hensyn til et effektivt forsvar."

1.2 Uafhængighed

Det er advokatens kendemærke – og der er ikke modifikationer for forsvarere.

1.3 Forsvareren kan som hovedregel sige nej – Rpl. § 125

Det er i Norge formuleret i følgende regel:

"2.1 Klienten har rett til å velge hvem som skal være hans eller hennes forsvarer (fritt forsvarervalg). Andre enn faste forsvarere avgjør selv om de vil påta seg oppdraget."

2. Fuldmægtige

Som advokat skal man sikre, at en autoriseret advokatfuldmægtig får en forsvarlig praktisk uddannelse, jf. retsplejelovens § 126, stk. 3 og 5 og AER 7.1. Det følger af AER 7.2, at principalen er ansvarlig for, at autoriserede advokatfuldmægtige handler i overensstemmelse med de advokatetiske regler.¹⁵

For advokater der er beskæftiget inden for strafferetten, kan det være en udfordring at sikre en forsvarlig praktisk uddannelse, da domstolene har været tilbageholdende med at lade advokatfuldmægtige møde ved retterne, ligesom retterne har været tilbageholdende med at honorere den advokatfuldmægtiges arbejde. Se f.eks. U.2015.294 Ø, hvor advokaten ikke blev honoreret for et fængselsbesøg gennemført af den autoriserede advokatfuldmægtig.¹⁶

Det kan være en udfordring, men med forudgående tilladelse er det (ved de fleste byretter) muligt, at den autoriserede fuldmægtig giver møde ved fristforlængelser, tilståelsessager og mindre domsmandssager, herunder navnlig i tilfælde, hvor den beskikkede forsvarer er forhindret, og den sigtede eller tiltalte er indforstået hermed.

Det kan derfor lade sig gøre, at en advokatfuldmægtig møder. I Advokatnævnets kendelse af 30. september 2019 (sagsnr. 2018-2887) havde Københavns Byret godkendt, at en advokatfuldmægtig mødte som forsvarer i en sag om overtrædelse af straffelovens § 245. Klienten var behørigt underrettet og der var ikke grund til at kritisere den fuldmægtiges indsats.

I norsk ret har man i de særlige advokatetiske regler for forsvarere pkt. 3.8-3.9, taget stilling til problemet:

”3.8 Forsvareroppgdraget er personlig. Forsvareren kan, i den grad det er forsvarlig, la seg bistå av autorisert fullmektig eller annen advokat ved samme kontor. Det samme kan gjøres for å sikre nødvendig opplæring og utviklingsmuligheter, dersom klienten uttrykkelig samtykker og det påses at oppdraget blir forsvarlig utført.

3.9 Den personlige kontakten med klienten kan også ivaretas av andre personer ved forsvarerens kontor.”

Det fremgår heraf, at forsvarerhvervet er personligt, men hvervet kan, som andre advokathverv, udføres af andre på kontoret. Det gælder også autoriserede advokatfuldmægtige. Forsvareren kan, med fornøden principalovervågning, lade sig bistå af en autoriseret advokatfuldmægtig for at sikre nødvendig oplæring og udviklingsmuligheder for den fuldmægtige, hvis klienten samtykker.

Det personlige i forsvarerhvervet behandles nedenfor. Der er dog også her grund til at fremhæve, at ”personligt” ikke er det samme for forsvarere og kuratorer. Ganske vist udtalte tidligere justitsminister Lene Espersen i Folketinget – Svar (17/3 03) – vedrørende hvem, der kan vælges som kurator:

¹⁵ Se Lars Økjær Jørgensen og Martin Lavesen: De advokatetiske regler, 2011 side 60ff.

¹⁶ Emnet er bl.a. behandlet af Katrine W. Gottlieb i Advokaten 07/2018.

”Hvervet som kurator i et konkursbo er et personligt hverv, jf. herved konkurslovens § 107, stk. 2, som taler om »en eller flere kuratorer« og konkurslovens § 238, som taler om »han« og »hans«.

...

Når hvervet som kurator er personligt, skyldes det blandt andet, at kurator i sidste ende vælges af boets kreditorer ud fra en vurdering af den pågældendes personlige kvalifikationer, og at kurator bør hæfte personligt over for boet for ansvarspådragende fejl og forsømmelser, som kurator eller dennes ansatte begår.”

Synspunktet er ikke helt slået igennem i virkeligheden over for kuratorer.

3. Modtagelse af sager, opdrag og bemyndigelse

Det er ikke specielt for forsvarere, men AER 8.1 gælder også for forsvarere:

”En advokat må alene påtage sig en sag for en klient efter direkte anmodning fra klienten, fra en anden advokat på klientens vegne eller efter anmodning fra en offentlig myndighed eller andet kompetent organ.”¹⁷

Det særlige for forsvarere er den position, som den potentielle klient ofte befinder sig i; varetægtsfængslet, på flugt, tilknyttet en bande eller lignende. Det ”særlige” ændrer ikke de generelle advokatetiske regler – det forstærker dem blot.

Advokatnævnskendelse 21/10 1999 (j.nr. 02-0411-99-3454)¹⁸ omhandler forsvarerskifte uden om klienten: Advokat A1 blev i januar 1999 beskikket for S, sigtet for bl.a. drab. Kort efter anmodede advokat A2, uden at orientere A1, retten om ombesikkelse. Da A1 blev bekendt hermed, anmodede han A2 om en redegørelse. A2 besvarede ikke henvendelsen. Senere oplyste A2 på foranledning af retten, at henvendelsen om forsvarerskifte var kommet fra T's familie og venner. Nu meddelte familien, at T alligevel ville beholde A1 som forsvarer.

Hvis vi stopper her. Klientens venner og familie vil gerne engagere en advokat, der skal varetage klientens sag af en millionforretning – eller mener, at klienten gerne vil skilles. Det må være forståeligt, at advokaten ikke kaster sig ud i opgaven uden at have sikkerhed for, at han har en klient (der vil betale).

Nævnet udtalte:

”Nævnet lægger til grund, at T's familie og venner har anmodet advokat [A2] om at overtage forsvaret af T. Nævnet lægger endvidere til grund, at T ikke personligt har anmodet advokat [A2] om at overtage forsvaret af ham. Nævnet lægger endeligt til grund, at advokat [A2] ikke orienterede advokat [A1] forinden eller samtidig med, at han begærede sig beskikket som forsvarer for T.

Da advokat [A2] burde have sikret sig, at det var T's eget ønske, at advokat [A2] skulle overtage forsvaret af ham, inden advokat [A2] rettede henvendelse til retten, ligesom [A2] burde have orienteret advokat [A1] om ansøgningen om fri proces, finder nævnet, at disse undladelser har en sådan karakter, at advokat [A2] har tilsidesat god advokatskik.

Som følge af det anførte tildeles advokat [A2] i medfør af retsplejelovens § 147 c, stk. 1, en irettesættelse.”

Det ville i dag være en bøde. Elsebeth Rasmussen tilføjer i Lf.Medd. 18/2006 under overskriften "Forsvarere, der har problemer med politiet eller andre – Interessekonflikt – God advokatskik", hvorfra referatet er hentet *"at problemet tilsyneladende er eskaleret siden 1999. Bestemte advokaters navne går igen i historierne. Visse steder er retterne opmærksomme*

¹⁷ Se Lars Økjær Jørgensen og Martin Lavesen: De advokatetiske regler, 2011 side 64ff.

¹⁸ Se Lf.Medd. 54/2000 for en mere fuldstændig gengivelse af kendelsen. Kortere gengivet i Advokaten 4/2000, s. 86.

herpå. Reglen om, at man ikke søger at opnå forsvarerskifte uden at sikre sig, at ønsket hidrører direkte fra klienten, er fastslået allerede i Henrik Steen Andersens artikel "Forsvarerskifter" i Advokaten 1985.170".

I Advokatnævnets kendelse af 28. februar 2017 (sagsnr. 2016-2948) fandt Advokatnævnet, at der forelå en tilsidesættelse af god advokatskik, da en forsvarer havde anmodet om forsvarerskifte på baggrund af en henvendelse fra en revisor, der havde aftalt med klienten, at Advokat A skulle se på sagen, men der blev ikke etableret kontakt direkte mellem Advokat A og klienten.

Advokatnævnets kendelse af 28. februar 2017 giver vejledning ud over det selv at påtage sig forsvarerhvervet efter anmodning fra andre end klienten.

A1, der var beskikket forsvarer for K, har klaget over, at A2 havde tilsidesat god advokatskik ved at have anmodet retten om beskikkelse for K i en straffesag på baggrund af en forespørgsel fra K's revisor og uden at underrette K's forsvarer A1 herom.

"Advokatnævnet bemærkede indledningsvis, at nævnet på baggrund af advokat A1's indlæg har lagt til grund, at advokat A1 blev beskikket for K inden revisor R rettede henvendelse til advokat A2 29. juli 2016.

En advokat må alene påtage sig en sag for en klient efter direkte anmodning fra klienten, fra en anden advokat på klientens vegne eller efter anmodning fra en offentlig myndighed eller andet kompetent organ.

Det er ikke godtgjort, at K var ude af stand til selv at rette henvendelse til advokat A2.

Advokatnævnet lægger ved sin afgørelse til grund, at advokat A2 ikke havde fået en anmodning om beskikkelse fra K, men at advokat A2 alene på baggrund af en henvendelse fra revisor R anmodede retten om beskikkelse for K. Advokatnævnet finder på den baggrund, at advokat A2 herved har tilsidesat god advokatskik.

Det forhold, at advokat A2's sekretær den 1. august 2016 telefonisk talte med K ændrer ikke herpå ligesom det ikke har betydning, at det var sekretæren, der rettede henvendelse, da advokat A2 var på ferie.

Advokatnævnet finder endvidere, at advokat A2 burde have undersøgt, om K havde en beskikket advokat, inden hans sekretær rettede direkte henvendelse til K. Advokatnævnet har herved lagt vægt på advokat A2's oplysning om, at revisor R havde oplyst, at K var sigtet i en straffesag, og at der således måtte være en formodning for, at der var beskikket en forsvarer.

Advokatnævnet finder herefter, at advokat A2 burde have været bekendt med, at hans sekretær uberettiget rettede henvendelse til K på et tidspunkt, hvor han var repræsenteret af en anden advokat, og at advokat A2 herved har tilsidesat god advokatskik."

Emnet har klart sammenhæng med problematikken om klientfiskeri.

3.1 Advokatopdraget, advokatens fuldmagt – etablering af klientforholdet

Den uanmodede forretningsførelse er ageren uden opdrag, og herunder hører også det, der kaldes 'klientfiskeri'. Det er tilladt at reklamere, men det skal ske inden for almindelige gældende regler¹⁹, og "opfindsomme" markedsføringstiltag, skal man holde sig fra.^{20 21}

Man skal også tænke; følgende "lille skrækeksempel" på konsekvenser af uanmodet "bistand"/klientfiskeri er efter vor opfattelse klart i strid med god advokatskik:

Advokat A bliver kontaktet af Tyv 1, der sammen med Tyv 2 blev anholdt på gerningsstedet under indbrud. Tyv 1 får senere lov af gå, medens Tyv 2 skal fremstilles i grundlovsforhør. Advokat A ringer og fortæller politiet, at han har hørt, at Tyv 2 muligvis har brug for en advokat (Tyv 2 afslog dog at gøre brug af tilbuddet). Nu var det imidlertid sådan, at Tyv 2 (af mange grunde) havde opgivet et falsk navn til politiet – men den "flinke fisker" løste det problem for politiet.²²

Konklusionen må være, at den der hævder at repræsentere, har bevisbyrden for, at dette sker efter klientens ønske.

Husk: Er klienten umyndig, så følger det af almindelige myndighedsregler og retsplejelovens § 730, stk. 1:

"Er sigtede under 18 år, og har den pågældende ikke indgået ægteskab, tilkommer valget forældremyndighedens indehaver, som er berettiget til at optræde på sigtedes vegne"

Forældremyndighedens indehaver har således også visse andre partsrettigheder, men hvilke?

I Karnovs note til bestemmelsen er anført:

"Er tiltalte under 18 år, skal forældremyndighedens indehaver altid indkaldes til retsmødet. Sagen kan dog fremmes, selvom forældrene ikke møder. Om forældrenes kompetence inden for strafferetsplejen se i øvrigt § 906, stk. 2. Som hovedregel gælder, at dispositioner, hvorved der gives afkald på processuelle garantier, skal tiltrædes af både forældrene (eller én af dem) og den mindreårige sigtede. Derimod kan bevisbegæringer, anke og lign fremsættes alene af sigtede eller af forældremyndighedens indehaver."

I Straffeprocessen, 3. udg. s. 174, er det anført:

¹⁹ Den uopfordrede henvendelse til klienter er nu reguleret aftaleretligt i lov 2013-12-17 nr. 1457 om forbrugsaftaler § 4 og 5, og den uopfordrede henvendelse til forbrugere er bødelagt, jf. lovens § 34.

²⁰ En behandling af emnet om uopfordrede henvendelser findes hos Mads Bryde Andersen; "Advokattretten" side 516, og nu om frifindende afgørelser, Lene Skovsen; "Klientfiskeri eller lovlig markedsføring", Advokaten 7/2004 side 40.

²¹ Der kan også henvises til Lars Økjær Jørgensen og Martin Lavesen; "De advokatetiske regler" side 64f, hvor der henvises til Advokatnævnets kendelser af 19. november 2007 (j.nr. 02-0401-07-1185) (gengivet i Lf.Medd.125/2007) og 24. oktober 2011 (j.nr. 2009-1321), jf. Lf.Medd. 102/2011 jf. Lf.Medd. 119/2011 (en afgørelse, der fører til nedennævnte dom fra Frederiksberg, af 26. juni 2013), der begge statuerer tilsidesættelse af god advokatskik. Se endvidere omtalen af andre tilsvarende i Elsebeth Rasmussen: Lf.Medd. 18/2006 (pkt. 3.2.7 og 3.2.11) Lf.Medd. 70/2009, jf. Thomas Rørdam: Forsvareren side 25-27.

²² At politiet havde løst det selv senere – det er en anden sag.

”Retsplejeloven indeholder ikke i øvrigt regler angående den processuelle stilling, der tilkommer forældremyndighedens indehaver. Som almindelig rettesnor bør formentlig den rettesnor følges, at der tilkommer forældremyndighedens indehaver samme processuelle beføjelser som sigtede personligt med henblik på de retsmøder, hvortil forældremyndighedsindehaveren tilsiges til.”

Et umiddelbart interessant emne er, i hvilket omfang forsvareren må gøre forældremyndighedsindehaveren bekendt med indholdet af sagens akter. Når klienten samtykker hertil – og i modsat fald?

Er forældremyndighedsindehaveren omfattet af forsvarerens (næsten) frie adgang til at gøre sigtede bekendt med sagsmaterialet?

Og skal forsvareren i øvrigt – i tilfælde hvor der er uenighed mellem forældremyndighedsindehaveren og klienten – altid og udelukkende henholde sig til klientens ønsker?²³

Løsningen kan advokaten måske finde i specialreglen for forsvarere i retsplejelovens § 740.²⁴

3.2 Markedsføringstiltag

3.2.1 Fortrængning

Det er en af de gammeldags ”laugs-regler”, at ”Advokaten må ikke fortrænge en advokat fra en sag.” (AER 8.1)

En forsvarer må ikke modvirke tilkaldelse af en anden advokat, og man bør efter omstændighederne opfordre en modpart til at søge advokat.

Som forsvarer er man mest typisk i den situation, hvor flere sigtede ønsker sig repræsenteret af den samme forsvarer. Her bør man hurtigst muligt søge afklaret, hvorvidt der er en interessekonflikt, og hvis man er i tvivl, bør man henvise vedkommende til en kollega.

En forsvarer må ikke fortrænge en anden forsvarer fra en sag. Det indebærer bl.a., at man bør afstå fra at bistå en medtiltalt med at skifte forsvarer, ligesom man også på mere indirekte vis bør afholde sig fra at ytre sig om kollegers kvaliteter eller mangel på samme.

Den følgende sag må vist betragtes som hørende under overskriften, om end fortrængningen kan være svær at få øje på. Da det er en afgørelse truffet af Advokatnævnet, og som er stadfæstet af retten, er afgørelsen udtryk for gældende god advokatskik, men man kan også læse afgørelsen som et overdrevent forsøg på at overføre domstolskontrol med

²³ Se Advokaten 01/2021, herunder Rune B. B. Pedersen: ”Nøglen til straffesagen” side 15ff. og Katrine W. Gottlieb: ”Forældrenes rolle, når børn er tiltalt i en straffesag” side 52f.

²⁴ **U.1985 313H** og Thomas Rørdam: Forsvareren 54 ff. Anvendelse af den af forsvareren tilkomne ret er en balanceakt, og Katrine W. Gottlieb & Jakob S. Arrevald ”Der er god advokatskik og god forsvarerskik.”, og Katrine Gottlieb i Landsforeningen af Forsvarsadvokaters Nyhedsbrev, 9. april 2021.

straffeprocessen til skade for den enkelte sigtede. Den er også relevant i relation til "klientfiskeri", jf. det følgende:

Retten i Koldings dom af 18. januar 2011 (sag BS 10-530/2010).²⁵

Forsvarsadvokat A fandt ved hjemkomst fra ferie i sommeren 2009 et brev fra en varetægtsfængslet person, der var utilfreds med sin beskikkede forsvarer, der ikke gjorde noget for ham, og bad A om at være hans advokat.

Advokat A besøgte 6. august personen, der havde søgt hans hjælp, i fængslet. Det var en kort samtale, da hans nye klient var polak, der talte dårligt tysk. Sidstnævnte gjaldt også advokat A.

Den 7. august søgte advokat A om at blive beskikket [så vidt det ses uden kopi til den allerede beskikkede forsvarer], og han blev beskikket af retten den 13. august. Samme dag besværede den oprindeligt beskikkede advokat sig, og 17. august bekræftede A forløbet og meddelte, at han ikke havde haft i sinde at krænke kollegaen og undskyldte.

Advokatnævnets afgørelse lyder:

"Ved at have taget kontakt til den sigtede, som han vidste, havde en anden forsvarer, findes indklagede at have tilsidesat god advokatskik, jf. Retsplejelovens § 126 stk. 1. Nævnet lægger til grund, at henvendelsen om advokatskifte var formuleret af og stammede fra sigtede

"Henset hertil og til indklagedes oplysninger om, at samtalen med den sigtede fandt sted i forbindelse med et besøg i arresten i anden anledning, at samtalen var kortfattet, at indklagede ikke befattede sig yderligere med sagen, og at han dagen efter kontaktede politiet med anmodning om at blive beskikket for sigtede, tildeles indklagede alene en irettesættelse".

Denne begrundelse ændrer retten, der i øvrigt stadfæster, til:

"Det er ubestridt, at advokat [A] var beskikket forsvarer for arrestanten O, da sagsøgeren af egen drift rettede henvendelse til O i arresten. Det er endvidere ubestridt, at sagsøger var bekendt med dette.

Beskikkelsen af advokat [A] som forsvarer for O ophørte først ved rettens beslutning herom, jf. Retsplejelovens § 736. O har endvidere ikke uden rettens tilladelse været berettiget til ud over den beskikkede forsvarer at lade sig repræsentere af sagsøgeren som valgt forsvarer, jf. Retsplejelovens § 738

Herefter findes sagsøger ved sin henvendelse til O som anført i sagsøgtes kendelse at have handlet i strid med god advokatskik, jf. Retsplejelovens § 126, stk. 1. Der er herved ikke frataget O hans frie valg af bestemt forsvarer ud over det hensyn til en forsvarlig retspleje, der følger af bestemmelserne i Retsplejelovens §§ 736 og 738...". [Der var af advokat A procederet på EMRK art. 6]

Det er ikke helt åbenbart, at klientens valg af advokat/forsvarer ikke skal berettig advokaten til at tale med klienten. Det er muligt, at retten finder, at der er hensyn, der begrunder, at vedkommende advokat ikke kan få de beføjelser, der tilkommer en forsvarer under sagen – men det fratager vel ikke klienten retten til at vælge en advokat og tale med ham. Der kan af

²⁵ Se omtalen i Lf.Medd. 30/2011.

anklagemyndigheden gøres sådanne indskrænkninger, at det bliver en kontrolleret samtale. Skismaet er i forhold til, om vedkommende kan være forsvarer, men det har ikke umiddelbart noget med god advokatskik at gøre. Elsebeth Rasmussen anfører i Lf.Medd. 64/2012, at afgørelsen er truffet inden Vestre Landsrets dom af 29. juni 2011 (V.L. B-0893-09), og det er rigtigt, men situationen var der, at det var tredjemand, der bad advokaten optræde for den varetægtsfængslede. Her er det personen selv, og så må det være korrekt at yde bistand.

Det er muligt, at advokaten ikke kan være til megen gavn, hvis han ikke beskikkes eller accepteres som valgt forsvarer, men det skal vel ikke forhindre klient og advokat i at tale sammen, når det vel at mærke er klientens ønske? Hvis der ikke er restriktioner på klientens besøg, er det vel kun de praktiske regler om besøgets omfang, der kan udsætte en samtale?

3.2.2 Sårbare mulige klienter

Siden 1. oktober 2018 har forsvarere skulle forholde sig til nye regler om fortrængning af kollegaer. Advokatrådet vedtog de nye regler på baggrund af medieomtale og enkeltsager, der førte til stramninger på området for forsvarsadvokater. Processen medførte bl.a. en ændring i reglerne om markedsføring og påtagelse af sager, og om salærindstilling i sager med offentlig beskikkelse.²⁶

Den ”specielle forsvarerregel” lyder:

En advokat må ikke uopfordret foretage handlinger, der har til formål eller er egnede til at påvirke særligt udsatte eller sårbare – såsom sigtede eller tiltalte – personers valg af advokat i en konkret sag.

Advokaten må ikke gennem markedsføringstiltag i Kriminalforsorgens institutioner, institutioner for ungdomskriminelle, asylcentre og lignende søge at påvirke de indsattes eller beboernes valg af advokat.

Det er en regel indført for de mange mod de få.

Det er generelt tilladt at reklamere, men det skal ske inden for almindelige gældende regler, og ”opfindsomme” markedsføringstiltag skal man holde sig fra.

I sagen 2017-3226 af 26. januar 2018 klagede advokat A1 over at advokat A2 havde tilsidesat god advokatskik ved at have anmodet retten om at blive beskikket som forsvarer for S imod dennes ønske og ved ikke at have besvaret hans henvendelser. I sagen blev S fremstillet i grundlovsforhør den 5. september 2017, og advokat A1 blev beskikket som forsvarer for ham. S blev varetægtsfængslet, og advokat A1 besøgte ham i arresten den 10. september 2017. Retten tilbagekaldte den 13. september 2017 beskikkelsen af advokat A1 og beskikkede i stedet advokat A2 som forsvarer for S på baggrund af en anmodning af 7. september 2017 fra advokat A2. Den 14. september 2017 foretog advokat A1 på ny et arrestbesøg hos S, og ved besøgets afslutning viste arrestpersonalet ham en udskrift af retsbogen af 13. september 2017, som arresten

²⁶ I de nye regler er fortrængningsbestemmelsen flyttet fra AER 17.2 til et nyt pkt. 8.2. De nye regler om salærindstilling er indsat under AER 16.11 og AER 16.15.

netop havde modtaget. Samme dag skrev advokat A1 til retten, idet han på S's vegne anmodede om igen at blive beskikket som forsvarer for ham, idet A1 anførte:

”Jeg kan oplyse, at jeg dags dato kl. 10:30 aflagde min klient besøg i arresten. Ved besøgets afslutning kom arrestforvareren og foreviste retsbogen, som arresten netop havde modtaget. Jeg kunne derfor straks meddele min klient, at jeg naturligvis anerkendte, at han skiftede advokat. Hertil oplyste min klient imidlertid, at han ikke var bekendt med den nye advokats navn, og at han på ingen måde har anmodet om at skifte advokat, og at han ikke har skrevet eller udtalt noget herom. Ved samme lejlighed udtrykte han udtrykkeligt i to arrestbetjentes overværelse, at han ønskede at bibeholde mig som hans forsvarer.”

Den 15. september 2017 tilbagekaldte retten beskikkelsen af advokat A2. Af udskrift af retsbog af 19. september 2017 vedrørende fristforlængelse fremgår bl.a.:

”Sigtede forklarede, at han ikke kender advokat [A2], og at han ikke på noget tidspunkt har ønsket hende som forsvarer.”

Ved brev af 29. september 2017, sendt pr. e-mail, bad advokat A1 om advokat A2's redegørelse for hendes anmodning om ombesikkelse. A1 rykkede for svar ved e-mail af 12. oktober 2017 og meddelte ved brev af 26. oktober 2017 A2, at han agtede at indbringe sagen for Advokatnævnet, hvis han ikke inden 8 dage havde modtaget en tilfredsstillende redegørelse for det passerede.

A2 har til støtte for påstand om frifindelse særligt gjort gældende, at hun – formentlig samme dag eller dagen før, hun sendte anmodningen om beskikkelse til retten – blev kontaktet af en af sine klienter, der ligesom S var varetægtsfængslet i samme arrest. Klienten oplyste, at han havde anbefalet S at skifte forsvarer til advokat A2, og hun meddelte klienten, at såfremt S ønskede ombesikkelse, måtte han selv kontakte hende. Eftersom S var underlagt brev- og besøgskontrol, kunne dette imidlertid ikke lade sig gøre, og A2 meddelte derfor klienten, at hun gerne ville anmode retten om ombesikkelse, men at S måtte oplyse sit cpr.nr. m.v.

Da hendes klient senere ringede tilbage med de ønskede oplysninger, gik hun ud fra, at S havde et oprigtigt ønske om at skifte forsvarer, og hun anmodede herefter retten om ombesikkelse.

A2 har endvidere anført, at hun finder det besynderligt, at A1 tilfældigt besøgte S i arresten den 14. september 2017, dagen efter, at der var fremsendt en elektronisk retsbog om forsvarerskiftet, og at hun ikke kan se, hvad der skulle være så presserende, at et besøg var nødvendigt på dette tidspunkt. A2 har endelig anført, at hun ikke har modtaget A1's skrivelser af 12. oktober 2017 og 26. oktober 2017.

Advokatnævnet udtalte, at en advokat må alene påtage sig en sag for en klient efter direkte anmodning fra klienten, fra en anden advokat på klientens vegne eller efter anmodning fra en offentlig myndighed eller andet kompetent organ. Advokatnævnet finder, at A2 har handlet i strid med god advokatskik ved over for retten at fremsætte

anmodning om ombeskikkelse for S på baggrund af en anmodning fra en medindsat og uden forinden at have sikret sig, at S havde et reelt ønske om ombeskikkelse. Henset til, at en advokat ikke har en generel forpligtelse til at besvare en henvendelse fra en kollega, og at A1's henvendelser ikke var af en sådan karakter, at besvarelse var påkrævet, finder Advokatnævnet, at A2's manglende besvarelse af A1's henvendelser ikke udgør en tilsidesættelse af god advokatskik. Advokatnævnet pålagde i medfør af retsplejelovens § 147 c, stk. 1, A2 en bøde på 10.000 kr.

Københavns Byrets dom af den 17. maj 2018 (sag BS 36A-2593/2017):

Retten i X-købing beskikkede den 18. januar 2016 advokat A1 som forsvarer for S. S, der havde været varetægtsfængslet, blev løsladt, da det ikke var muligt at beramme straffesagen til snarlig hovedforhandling. I efteråret 2016 blev S sigtet i en ny sag og varetægtsfængslet ved Retten i X-købing. S ønskede i denne sag, at advokat A2 blev beskikket som forsvarer. Den sag, hvor advokat A1 var beskikket som forsvarer, blev i første omgang berammet til hovedforhandling i august 2016 og senere omberammet til den 17. og 18. november og 9. december 2016. Advokat A1 oplyste, at han få dage før hovedforhandlingen var på arrestantbesøg, og at S under arrestantbesøget gav udtryk for tilfredshed med advokat A1s varetagelse af forsvarerhvervet. A1 har videre oplyst, at han dagen før hovedforhandlingen modtog en retsbog om, at der var sket ombeskikkelse til advokat A3. Advokat A1 stillede sig undrende herfor og anmodede byretten om at fremsende en underskrevet erklæring fra S om forsvarerskiftet. Da en sådan ikke fandtes, rettede byretten direkte henvendelse til S og advokat A3. Advokat A3 oplyste over for byretten telefonisk, at tiltalte var varetægtsfængslet i en sag, der verserede ved Retten i X-købing. I denne sag var advokat A2 beskikket for tiltalte. I forbindelse med et besøg, som A2 aflagde hos tiltalte, anmodede tiltalte om, at advokat A3 blev beskikket i den sag, hvor A1 var beskikket, hvilket var baggrunden for advokat A3s anmodning om beskikkelse. Retten bemærkede videre, at retten telefonisk havde kontaktet arresten og anmodet om oplysning om, hvem tiltalte ønskede beskikket i sagen. Tiltalte oplyste, at han i denne sag ønskede, at advokat A1, der allerede var inde i sagen, blev beskikket. Den 3. november 2016 kom det frem under en fristforlængelse, at S var tiltalt i en anden sag. Denne sag skulle hovedforhandles den 17. og 18. november 2016. Denne sag havde S glemt alt om, men han ønskede ikke advokat A1 beskikket som forsvarer i denne sag. Da advokat A2 ikke havde mulighed for at give møde den 17. og 18. november 2016, ønskede S i stedet advokat A3 beskikket som forsvarer. Dette meddelte advokat A2 sin kollega, advokat A3. Advokat A2 gjorde således, hvad S bad ham om. Som beskikket forsvarer videregav han beskeden om S's ønske om forsvarerskifte til en kollega, hvilket var i fuld overensstemmelse med klientens eget ønske. Advokatnævnet udtalte bl.a.: *"Når henses til udskrifter af retsbogen den 16. og 17. november 2016 lægger Advokatnævnet til grund, at S ikke har ønsket anden forsvarer end advokat A1. Advokatnævnet finder på den baggrund, at advokat A2 har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, ved at have forsøgt at fortrænge advokat A1 fra forsvarerhvervet. Advokatnævnet pålægger, som følge af det anførte og henset til at advokat A2 i 2014, 2015 og 2016 er pålagt sanktioner for tilsidesættelse af god advokatskik, advokat A2 en bøde på 60.000 kr. i medfør af retsplejelovens § 147 c, stk. 1" ..*

Bemærk at Advokatnævnet i afgørelsen tilkendegiver, at det er op til A2 at føre bevis for klientens ønske om ny forsvarer – og at dette bevis ikke alene kan føres i kraft af egen

partsforklaring. Advokatnævnet lægger desuden til grund, at A2 over for klienten havde tilkendegivet, at han selv godt kunne påtage sig sagen, selvom han var klar over, at han ikke kunne det. Og at han gjorde det med henblik på at få sin kollega i firmaet beskikket i stedet for A1. Retten blev således ved A2's adfærd ført til at afbeskikke A1 og beskikke A3 som ny forsvarer. Herved har A2 gjort sig skyldig i en klar overtrædelse af god advokatskik. Retten i X-købing stadfæstede afgørelsen.

I Advokatnævnets afgørelse af 27. juni 2016 (sagsnr. 2015-4770) klagede Retten i X-købing over, at A1 havde tilsidesat god advokatskik ved at have misbrugt sit hverv som forsvarer for S. S blev anholdt som led i en større politiaktion, og sammen med en række formodede medgerningsmænd blev han fremstillet i grundlovsforhør ved Retten i X-købing sigtet for menneskesmugling og omfattende bedrageri. S blev varetægtsfængslet og undergivet brev- og besøgskontrol i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 1, 2 og 3, og fængslingen blev løbende forlænget indtil dom. S var under grundlovsforhøret repræsenteret af beneficeret advokat A2. På baggrund af et brev af 9. marts 2015 fra arresten, hvoraf fremgik, at S ønskede A1 beskikket som forsvarer, foretog retten ombeskikkelse. Ifølge udskrift af retsbogen af 17. april 2015 fra Retten i X-købing vedrørende fristforlængelse, udtalte S bl.a. følgende omkring omstændighederne for sin varetægtsfængsling:

”X forklarer, at han er isoleret 24 timer i døgnet. Det har nu varet i 7 uger. Han kan ikke se solen fra sin celle. Han har ingen [landsmænd] at tale med. Han har dårligt helbred, idet han er blevet hjerteopereret 2 gange, og har haft et hjerteanfald. Han har først nu kunnet tale med sin datter under transporten fra fængslet. Han har ikke mulighed for fællesskab med andre, som han kan tale med i arresten.”

Der var retsmøde den 29. april 2015 om forhåndsberømmelse af hovedforhandlingen, i hvilken forbindelse det stod klart, at A1 alene kunne give møde på 28 ud af de 50 foreslåede retsdage. Retten i X-købing fastsatte på den baggrund en frist til den 6. maj 2015 til for A1 at meddele retten, hvorvidt han kunne give møde på de dage, hvortil sagen var berammet, idet retten bemærkede, at han i tilfælde af benægtende svar måtte være indstillet på, at beskikkelsen ville blive tilbagekaldt. Ved brev af 6. maj 2015 skrev A1 til retten, at X nu ønskede at fortsætte med advokat A3 fra samme kontor som A1.

Anklagemyndigheden protesterede imod anmodningen om ombeskikkelse med henvisning til den mulige interessekonflikt. Ved kendelse af 8. maj 2015 bestemte Retten i X-købing, at advokat A3 ikke kunne beskikkes som forsvarer for X. Retten lagde herved særligt vægt på, at A1 var beskikket forsvarer for medsigtede, Y, og at det ikke kunne afvises, at de to sigtede havde modstridende interesser, jf. retsplejelovens § 734, stk. 2. Ved kendelse af 13. maj 2015 tilbagekaldte retten beskikkelsen af A3 som forsvarer for X.

A1 oplyste, at han den 15. maj 2015 via fængselspersonalet modtog et opkald fra X, og at han på den baggrund satte en telefonkonference op med X i arresten, i hvilken forbindelse situationen omkring forsvarervalg blev drøftet. Under samtalen virkede X meget oprørt, nærmest suicidal, og A1 indvilligede i efter ønske fra X at afholde et

personligt møde. A1 foretog ved advokatfuldmægtig, AF, et arrestbesøg den 16. maj 2015.

Ved e-mail af 18. maj 2015 til retten skrev A1, at X nu ønsker advokat A4 som ny forsvarer i sagen. På baggrund af ovennævnte e-mail beskikkede retten A4.

Af udskrift af Retten i X-købings retsbog af 10. juni 2015, i hvilken forbindelse retten besluttede at forlænge varetægtsfængslingen for de sigtede, fremgår bl.a. følgende:

"Dommeren redegjorde overfor X for rettens kendelse af 1. juni 2015 om spørgsmålet om beskikkelse af advokat A1, herunder at retten ved afgørelsen har lagt til grund, at X ønskede at få beskikket advokat A4 som forsvarer, såfremt retten fandt, at interessekonflikt var til hinder for beskikkelse af advokat A3. X forklarede herefter, at han i hele fængslingsforløbet har "skiftet forsvarer som andre skifter sko", og sigtede intet har foretaget sig i forbindelse med de forskellige forsvarerskift. Sigtede ved ikke, hvad der foregår. X redegjorde desuden for en lang række andre forhold af kritisabel karakter. Dommeren forespurgte herefter, om retten skal forstå sigtedes udtalelser således, at sigtede ønsker at få beskikket en ny forsvarer. Sigtede meddelte, at det var korrekt forstået. Sigtede ønskede en ny forsvarer beskikket, og han ønsker at retten finder en sådan."

Retten tilbagekaldte den 10. juni 2015 beskikkelsen af advokat A4 og beskikkede i stedet advokat A5 som forsvarer for X.

Retten i X-købing gjorde over for Advokatnævnet gældende, at A1 havde tilsidesat god advokatskik ved at have misbrugt sit hverv som beskikket forsvarer for X. Retten gjorde gældende, at retten tilbagekaldte beskikkelsen den 13. maj 2015, men at A1 ved advokatfuldmægtig F desuagtet aflagde X et besøg i arresten den 16. maj 2015, og at A1 ved e-mail af 18. maj 2015, dvs. 5 dage efter, at beskikkelsen var tilbagekaldt og 2 dage efter arrestbesøget, anmodede retten om at foretage ombeskikkelse til advokat A3.

Advokatnævnet fandt, at A1 havde handlet groft i strid med god advokatskik ved den 16. maj 2015 at foretage et arrestbesøg hos X på trods af, at Retten i X-købing den 13. maj 2015 tilbagekaldte beskikkelsen af A1, og ved at have ageret i sagen på vegne af X, jf. e-mail af 18. maj 2015 til retten. Den omstændighed, at der i perioden den 13. maj 2015 til 18. maj 2015 ikke var beskikket en forsvarer for X, kunne ikke føre til en ændret vurdering. Advokatnævnet lagde ved afgørelsen særligt vægt på, at X på tidspunktet for arrestbesøget befandt sig i en yderst presset situation, og at det må anses for godtgjort, at A1 var orienteret om, at retten havde tilbagekaldt hans beskikkelse. Bøden blev fastsat til 40.000 kr.

Der er nu yderligere indført særregel i retsplejelovens § 126, stk. 6:

"Advokater, der fungerer som forsvarsadvokater i en straffesag, må ikke give gaver til deres klienter i sagen eller disses nærtstående."

Reglen er meget bred, og må formentlig efter sin ordlyd forhindre advokater i at give den administrerende direktør en gave ved en rund fødselsdag, hvis advokaten behandler en straffesag om forurening for selskabet, men efter kommentaren i Karnov må advokaten dog godt yde almindelig forplejning som f.eks. en kop kaffe eller en sandwich i forbindelse med et møde.

3.2.3 Klientfiskeri

Den uanmodede forretningsførelse er ageren uden opdrag, og herunder hører også det, der populært kaldes klientfiskeri.²⁷

Det er tilladt at reklamere, men det skal ske inden for almindelige gældende regler, og ”opfindsomme” markedsføringstiltag, skal man holde sig fra.

Spørgsmålet om, hvor opfindsom man må være blev behandlet af Advokatnævnet i tre kendelser.

Der er tale om Advokatnævnets kendelse af 28. maj 2014 i j.nr. 2013-3107 om bl.a. t-shirt og kasket med advokatfirmaets hjemmeside og telefonnummer, Advokatnævnets kendelse af 28. maj 2014 i j.nr. 2013-3176 om en hue påtrykt teksten ”Advokatfirma A”, en kalender, et visitkort samt Advokatnævnets kendelse af 28. maj 2014 i j.nr. 2014-460.

I alle kendelserne blev advokaten frifundet²⁸, idet det blev anført:

”Advokatnævnet finder, at udlevering af enkelte reklameeffekter til brug for egne klienter, der opholder sig i et arresthus, ikke kan anses for en overtrædelse af reglerne om god advokatskik, idet der er tale om almindelige markedsføringstiltag over for egen klient, som ikke kan anses for at være direkte henvendelse til potentielle klienter.”

En hårfin balance, men det kan selvfølgelig være relevant at erindre klienten om, hvem der kan rettes henvendelse til ved næste lovovertrædelse.

Begrænsninger i ”markedsføringen” og reglen om, at advokaten alene må påtage sig opgaver for en klient efter direkte henvendelse gælder med ekstra styrke, hvor den, der har behov for advokatbistand, er under pres, f.eks. fængslet. Den indsatte kan ønske en anden forsvarer, men det må ske efter den pågældendes eget ønske og egen henvendelse. Der kan henvises til

²⁷ En behandling af emnet om uopfordrede henvendelser findes hos Mads Bryde Andersen; ”Advokatretten” side 516, og nu om frifindende afgørelser, Lene Skovsen; ”Klientfiskeri eller lovlig markedsføring”, Advokaten 7/2004 side 40. Den uopfordrede henvendelse til klienter er nu reguleret aftaleretligt i Lov 2013-12-17 nr. 1457 om forbrugsaftaler § 4 og 5, og den uopfordrede henvendelse til forbrugere er bødelagt, jf. lovens § 34.

²⁸ Der kan også henvises til Lars Økjær Jørgensen og Martin Lavesen; ”De advokatetiske regler” side 64f, hvor der henvises til Advokatnævnets kendelser af 19. november 2007 (j.nr. 02-0401-07-1185) (gengivet i Lf.Medd.125/2007) og 24. oktober 2011 (j. nr. 2009-1321), jf. Lf.Medd. 102/2011 jf. Lf.Medd.119/2011 (en afgørelse, der fører til nedennævnt dom fra Frederiksberg, af 26. juni 2013), der begge statuerer tilsidesættelse af god advokatskik. Se endvidere omtalen af andre tilsvarende i Elsebeth Rasmussen: Lf.Medd. 18/2006 (pkt. 3.2.7 og 3.2.11) Lf.Medd. 70/2009. Jf. Thomas Rørdam: Forsvareren s. 25-27.

nedenstående meget vidtgående afgørelse fra Retten i Koldings dom af 18. januar 2011 (sag BS 10-530/2010).²⁹

Dette grundlæggende synspunkt er imidlertid modificeret lidt (men meget konkret) ved følgende afgørelser.

Vestre Landsrets dom af 29. juni 2011 (sag V.L. B-0893-09):

Advokat A1 blev af Advokatnævnet tildelt en irettesættelse for tilsidesættelse af god advokatskik ved at have rettet henvendelse til og ført en samtale med en varetægtsarrestant, som han ikke var forsvarer for. Advokat A1 havde på baggrund af henvendelser fra både den fængslede hustru og en medarbejder til den fængslede fået indtryk af, at den fængslede ønskede at skifte forsvarer. Advokat A1 meddelte advokat A2, der på daværende tidspunkt var forsvarer i sagen, at han overtog sagen. Kort efter samme dag besøgte advokat A1 den fængslede i arresten, hvor den fængslede imidlertid gav udtryk for, at denne ikke ønskede et forsvarerskift.

Retten i X-købing stadfæstede Advokatnævnets kendelse, idet retten lagde vægt på, at advokat A1 havde haft tilstrækkelig lang tid til at sikre sig, at det var den fængsledes eget ønske at skifte forsvarer, inden advokat A1 aflagde den fængslede et besøg i arresten. Retten i X-købing fandt det i overensstemmelse med grundreglen væsentligt, at en fængslet person bliver beskyttet mod sådanne henvendelser. Landsretten kom imidlertid på det angivne faktiske grundlag til det modsatte resultat og frifandt advokaten for tilsidesættelse af god advokatskik, idet der blev lagt vægt på, at advokaten var bibragt den opfattelse, at anmodningen kom fra fængslede.³⁰

Dommens resultat stemmer ikke umiddelbart med de grundlæggende regler om advokaters modtagelse af sager, og er måske i modstrid med den praksis, der gennem mange år er opbygget til værn for fængslede, at det kun – bortset fra beskikkelsen i retten - er dem selv, der har evnen til at bede om ændret advokatrepræsentation, hvis de pågældende er myndige.

Der kan også henvises til Advokatnævnets kendelse af 14. oktober 2013 (sagsnr. 2013-617), hvor Advokatnævnet lagde oplysning fra en kollega til forsvareren til grund – der var blevet ringet og opfattet som ringet fra fængslede.

Afgørelsen er fulgt op af yderligere en afgørelse, der imidlertid også er speciel:

²⁹ Se omtalen i Lf.Medd. 30/2011.

³⁰ Jf. referater i Lf.Medd. 64/2012 (jf. byrettens dom Lf.Medd. 66/2009). Afgørelsen er fejlagtig refereret i Advokaten 01/2012 side 12 i artiklen "Fiske, fiske, fiske...der var en klient" af journalist Lene Rosenmeier. Artiklen illustrerer dog herudover de advokatuetiske tiltag, der af visse gøres for uden opfordring fra vedkommende at skaffe forsvareropgaver. Korrekt og kritiske bemærkninger af Claus Bonne, advokat og formand for Landsforeningen KRIM i Advokaten nr. 4 fra 2012. Bemærkningerne indeholder en kerne i henvisningen til Schönenberger og Dumaz (EMD af 20. juni 1998), hvor støtte for retten til kontakt fra advokaten, engageret af hustruen, kan findes i pr. 29 "Above all, the Government emphasise that the letter was not sent by a lawyer who had been instructed by Mr. Durmaz. The Court attaches little importance to this fact, having regard to the circumstances, which were that Mr. Schönenberger was acting on the instructions of Mrs. Durmaz and had moreover so apprised the Pfaffikon district prosecutor by telephone on 24 February 1984 (see paragraph 9 above). These various contacts amounted to preliminary steps intended to enable the second applicant to have the benefit of the assistance of a defence lawyer of his choice and, thereby, to exercise a right enshrined in another fundamental provision of the Convention, namely Article 6 (art. 6) (see, mutatis mutandis, the aforementioned Golder judgment, Series A no. 18, p. 22, § 45). In the circumstances of the case, the fact that Mr. Schönenberger had not been formally appointed is therefore of little consequence." Dette spørgsmål var dog ikke direkte til prøvelse, da det var afgjort til fordel for advokaten (og den varetægtsfængslede) efter national ret, således at sagen omhandlede de råd, som medfulgte advokatens henvendelse om ikke at udtale sig mv.

Uvæsnen er lidt praktisk omtalt af Lars Økjær Jørgensen og undertegnede i en redaktionel artikel i Advokaten 04 2014 side 20 ff. Det er ikke kun i Danmark, at der "fiskes"; i Geir Lippestads bog om forsvaret af Breivik: "Det vi står for" fortælles om kolleger, der ville overtage forsvaret og lovede at skaffe Breivik slik i cellen, hvis han ville skifte forsvarer!" Se også Lf.Medd. 74/2010, der frifinder på et lignende subjektivt grundlag.

Retten i Århus' dom af 20. december 2012 (sag BS 9-751/2012)

Her var klagepunktet overordnet, at advokat A havde forsøgt at fortrænge en anden forsvarer, for det første ved at advokat A, der i anden sag var forsvarer for anholdte, havde kontaktet politiet på baggrund af en henvendelse fra anholdtes søster, for det andet ved at insistere på at tale med anholdte efter af politiet at være gjort bekendt med, at anholdte havde ønsket anden forsvarer, der havde accepteret at blive beskikket.

Advokatnævnet afgjorde sagen ud fra antagelsen om, at advokat A måtte være klar over, at anholdte var repræsenteret af advokat, da han insisterede på at tale med anholdte, og hovedsynspunktet at fængslede [han var kun anholdt] som er tildelt en advokat må beskyttes mod henvendelser fra andre advokater om at overtage forsvaret. Det blev anset for en grov tilsidesættelse og bøden blev på 15.000 kr.

Retten lagde vægt på, at advokat A i forvejen repræsenterede anholdte, så henvendelsen til politiet var på den baggrund ikke en tilsidesættelse, selv om det var en anden sag. At advokaten efter oplysning om andet advokatvalg insisterede på at tale med anholdte anså retten for en tilsidesættelse af god advokatskik, men da der ikke i samtalen blev gjort forsøg på at overtale til et advokatskifte, kunne tilsidesættelsen ikke karakteriseres som grov. Sanktionen blev på den baggrund en irettesættelse. Ved afgørelse af omkostningsspørgsmålet blev Advokatnævnet pålagt omkostninger. Disse blev ved kære ophævet af Vestre Landsrets kendelse af 11. marts 2013 (V.L. B-0063-13).

De to afgørelser indeholder således konkrete bedømmelser af advokatens baggrund for henvendelse, men bygger begge på den grundlæggende beskyttelse af den anholdte/fængslede mod uanmodet repræsentation.

Princippet om respekt for klientens ret til at vælge er opretholdt i efterfølgende afgørelser:

Retten på Frederiksbergs dom af 24. juni 2013 (sag BS-Z-3195/2011):

En ung mand, der var sigtet for terror, blev kort før hovedforhandlingen kontaktet af en advokat via sms-besked. Meddelelsen indeholdt antydninger af, at den pågældende advokat kunne videregive oplysninger fra sagen. Samlet var det en grov tilsidesættelse af god advokatskik, og på grund af tidligere afgørelser blev bøden på 40.000 kr.

Advokatnævnskendelse af 28. februar 2014 (sagsnr. 2013-668):

Advokat A1, der var beskikket forsvarer for S, som var varetægtsfængslet, klagede til Advokatnævnet over, at advokat A2 under overskriften "Forsvarerpost" tilsendte S en telefax, hvori A2 anførte, at han var blevet kontaktet af S's bror, som havde oplyst, at S ønskede, at han indtrådte som forsvarer for ham i den verserende sag, og ved at bede S returnere skrivelsen med sin underskrift.³¹ Advokat A2, der i 2009 var pålagt en sanktion for tilsidesættelse af god advokatskik, blev idømt en bøde på 20.000 kr.

Advokatnævnskendelse af den 27. februar 2015 (sagsnr. 2014-1686)³²:

³¹ Lf.Medd. 15/2014.

³² Lf.Medd. 26/2015.

Advokatnævnet idømte advokat A1 en bøde på 20.000 kr. På baggrund af anklagerens redegørelse kunne det lægges til grund, at advokat A1 – efter advokat A2 var blevet beskikket som forsvarer – anmodede om at tale med arrestanten S for at forklare, hvorfor hun ikke kunne beskikkes for ham. Advokat A1 havde ligeledes oplyst, at S havde fortalt ham, at han var blevet kontaktet af advokat A2 – og således ikke, at han på ny havde anmodet om at få advokat A1 beskikket som forsvarer. På den baggrund fandt Advokatnævnet det ikke – som af advokat A1 påstået – sandsynliggjort, at advokat A1 på ny havde fået en anmodning fra S om beskikkelse. Advokatnævnet fandt på den baggrund, at advokat A1 havde rettet henvendelse til S uden anmodning fra ham. Endvidere fandt Advokatnævnet det godtgjort, at advokat A1 rettede henvendelse til S på et tidspunkt, hvor hun var bekendt med, at en anden advokat var beskikket som forsvarer for S. Advokat A1 kunne af anklageren have fået oplyst, hvem der var beskikket, hvorefter hun havde mulighed for at anmode denne om tilladelse til at kontakte S. På denne baggrund og ved at have drøftet sagens materielle indhold med S, desuagtet at advokat A1 var beskikket for en anden sigtet i samme sagskompleks som S, havde advokat A1 groft tilsidesat god advokatskik. At anklageren havde givet sin tilladelse til, at advokat A1 kunne ringe til S ændrede ikke på Advokatnævnets vurdering af advokat A1's adfærd, idet det påhvilede advokat A1 at være bekendt med og overholde reglerne om god advokatskik.

I Advokatnævnets kendelse af 28. marts 2017 (sagsnr. 2017-129) var der klaget over advokat A1, da denne efter et fængselsbesøg hos klient K i sag nr. 2, havde anmodet advokat A2 om at søge beskikkelse i sag nr. 1, hvor advokat A3 var beskikket. K oplyste til retten i sag nr. 1, at han ikke havde ønsket advokat A2 som forsvarer. Nævnet fastslog, at advokat A1 havde tilsidesat god advokatskik.

Husk: Er de umyndige, så følger det af almindelige myndighedsregler, at det er forældremyndighedens indehaver, der har kompetencen.

Konklusionen må være, at den, der hævder at repræsentere, har bevisbyrden for, at dette sker efter pågældendes ønske.

3.2.4 Forsvarerskift

De norske regler indeholder en glimrende anvisning her:

"3.6 Dersom klienten tidligere har vært representert ved en annen forsvarer, skal den nye forsvareren straks underrette den tidligere forsvareren om forsvarerskiftet, med mindre underretningen følger av ny oppnevning fra retten. Ved forespørsel skal tidligere forsvarer straks gjøre dokumentene tilgjengelig for den nye forsvareren, med mindre disse kan innhentes hos politiet. Dersom den tidligere forsvareren er oppnevnt av retten, skal dokumentene først gjøres tilgjengelig når ny oppnevning foreligger."

Dette burde tillige gælde i Danmark. Det medfører unødige forsinkelser og forviklinger, når der ikke orienteres ordentligt.

Der kan være presserende tiltag, der må gennemføres, men her kan den nye forsvarer kontaktes, og der kan være tiltag, som kan vente – og som i kraft af underretningen skal vente.

Som anført i reglen kan det være, at oversendelse ikke kan ske umiddelbart, da anklagemyndigheden kan have bemærkninger til beskikkelse/valg af ny forsvarer, men tingene kan gøres klar.

3.2.5 Dokumentation for forsvarerskift

I U.2016.1045Ø var advokat A1 oprindeligt beskikket, og der var afsat 50 dage til hovedforhandlingen. To uger før hovedforhandlingen fremkom anmodning om ombesikkelse til advokat A2 fra samme kontor. Det blev fuldt op af to e-mails angiveligt fra tiltalte og endeligt et ønske om at måtte redegøre over for retten via Skype. Retten nægtede ombesikkelse og anvendelse af Skype. Advokat A2 kærede både spørgsmålet om ombesikkelse og om anvendelse af Skype.

Landsretten var enig i resultatet, idet man bl.a. henviste til tidspunktet for, ordlyden af og omstændighederne omkring anmodningen om ombesikkelse. X's efternavn var bl.a. stavet forkert i den ene e-mail. Den foreslåede fremgangsmåde via Skype eller lignende kunne ikke anvendes i relation til tiltalte, der holder sig skjult.

3.3 Advokaten savner fornøden kompetence

Man skulle ikke tro det, men AER 8.3 kan også være relevant for en forsvarer:

"En advokat må ikke påtage sig en sag, til hvis udførelse advokaten savner fornøden kompetence, medmindre advokaten efter aftale med klienten sikrer sig samarbejde med en dertil kvalificeret kollega"

En helt usædvanlig sag er refereret i U.2015.2353V og med opfølgning i U.2016.2425H. Det er anført i højesteretsafgørelsen:

"Det fremgår af landsrettens kendelse, at der blandt domsmandsrettens medlemmer var enighed om, at det ville være uforsvarligt at træffe afgørelse i sagen på det foreliggende grundlag. Retten lagde herved vægt på, at forsvarerens optræden i sagen, herunder afhøringer og procedure, var af en sådan karakter, at der ikke var givet tiltalte et relevant og tilstrækkeligt forsvar. Retten fremhævede i den forbindelse en række forhold, herunder at forsvarerens afhøring af det vidne, som efter tiltalen i sagen havde været udsat for vold mv., var utilstrækkelig, at forsvarerens procedure ikke forholdt sig til de relevante bevistemaer i sagen, og at forsvarerens bemærkninger om strafudmålingen nærmest måtte forstås som en opfordring til at straffe hårdest muligt for at understrege forsvarerens synspunkter i relation til en bevisførelse, som landsretten tidligere havde afslået.

Højesteret tiltræder efter de foreliggende oplysninger, at forsvaret af tiltalte var så mangelfuldt, at det var nødvendigt for landsretten at afbeskikke forsvareren for - som led i en retfærdig rettergang - at sikre tiltalte et effektivt forsvar. Dette gælder, selv om tiltalte ikke anmodede om afbesikkelse."

3.4 Manglende fremme af sagen – smøl

Det er temmelig åbenbart, at der skal tages kontakt til klienten, og materialet vedrørende sagen skal skaffes:

”En advokat må ikke påtage sig en sag, hvis den ikke kan behandles tilstrækkelig hurtigt.”³³

I Advokatnævnets kendelse af 19. august 2016 (sagsnr. 2016-678), der vedrører en beskikket bistandsadvokat, der troede, at retten orienterede forurettede og som ikke skaffede rapporter, hvilket samlet førte til, at han ikke tog kontakt til forurettede og intet foretog. Det var en tilsidesættelse, hvor Advokatnævnet særskilt bebrejdede advokaten, at han troede, at retten orienterede forurettede om, at der var beskikket bistandsadvokat, og det kunne vel også bebrejdes retten og politiet.

3.5 Forsvarere med fyldte ordrebøger

I Norge:

”1.8 En advokat bør være varsom med å påta seg forsvareropppdrag når dette vil føre til vesentlig forsinket berammelse, spesielt dersom det er flere siktede i samme sak, siktede er varetektsfengslet eller saken allerede er berammet.”

Det har gennem de seneste årtier været et stigende problem, at der ikke er en sammenhæng mellem politiets efterforskning, anklagemyndighedens tilrettelæggelse, domstolenes praktiske mulighed for at behandle sagerne og forsvarernes mulighed for at give møde – især i de længerevarende sager. Det er et komplekst problem, der som oftest udmønter sig i en kritisk holdning til advokaten.³⁴

Dette problem bør næppe være et ensidigt advokatproblem. Advokatens tid er fokuseret om klienterne, hvis antal vel er mindre end politi, anklagemyndighed og domstolenes, og for advokaten består opgaven i, dels og primært at varetage klientens interesse, men også til reduceret vederlag at tilrettelægge sin tid, således at det er økonomisk muligt at varetage klienternes interesser. Advokaten kan ikke vide, hvornår anklagemyndigheden er klar til at indbringe sagen for retten, og hvornår domstolene har tid til at behandle den.

Problemstillingen for advokater tilspidses også af regler, der kræver, at den beskikkede advokat møder, og hvis det ikke er den beskikkede, der møder, så er det et problem. Hvis der mødes ved et ungt engageret menneske, der virkelig vil gøre en indsats for hovedpersonen – så kræver det en lang række forudgående tilladelser/handlinger, og der er adskillige

³³ Piet Hein skrev i 1960 i ATS: "SKUB": Livets juridiske urværk er tungt – Ingenting gaar med et sноп – Alt gaar istaa på sit dødeste punkt – og kræver bestandigteet skub. Thi tog jeg en sagfører til det, som sgu – sku være kendt med sit kram, - og bad ham faa skub i det hele – og nu – skal jeg ogsaa skubbe til ham".

³⁴ Under en "uvildig undersøgelse" blev der fokuseret på dette problem. Det var muligt for domstolen at registrere alle dage, hvor "advokaten ikke kunne" – det var ikke let (eller umuligt) at få registreret, hvornår retten ikke kunne, når advokaten kunne!

situationer, hvor håbefulde unge mennesker har kastet sig ud i et møde, men hvor hovedproblemet er blevet at "vedkommende" "ikke er beskikket" – og ikke hovedpersonen, den sigtede/tiltalte.

Formalismen kan selvfølgelig begrunde ethvert resultat – men den rigtige løsning er, at advokaten honoreres (med værdien af arbejdet), og at der selvfølgelig gives dækning for nødvendig indsats til andre faggrupper, der bistår advokaten, og som kan udføre arbejdet mere effektivt og billigere.

Der er i nogle relationer grund til at fokusere på forsvarerne. I Norge har de reglen/anvisningen:

"En advokat bør være varsom med å påta seg forsvareroppgdrag når dette vil føre til vesentlig forsinket berammelse, spesielt dersom det er flere siktede i samme sak, siktede er varetektsfengslet eller saken allerede er berammet."

Her fokuseres på situationer, som forsvareren har mulighed for at forudse, men det kan advokaten ikke, når hun i 2021 påtager sig at bistå og sagen sendes til retten i 2023, hvor retten så meddeler, at den kan berammes i 2024.

Det kan ikke være et ensidigt problem for advokater med "fyldte ordrebøger". Det er stadig klienten, der er i centrum, og det må politi, anklagemyndighed og især domstolene holde sig for øje.³⁵

Det er ikke advokaterne, der har hovedforpligtelsen til en fornuftig administration af retssystemet – advokaten skal – med respekt – anvende retssystemet.

3.6 Advokater, der samler til bunke og fordeler

En udløber af "den fyldte ordrebog", som er et advokatetisk problem opstår, når visse advokater fylder ordrebogen med opdrag, for så, når de skal berammes at uddele dem til kolleger, der enten er i samme firma eller tilknyttet som "venligsindede".

Der er tale om en udnyttelse af en forsvarers popularitet, men en udnyttelse, der ikke sker af hensyn til klienten, men af hensyn til advokatkontoret.

Sagen U.2015.2945Ø, tyder på et sådant eksempel, men der var dog tid for den nye forsvarer fra samme kontor til at sætte sig ind i sagen.

En sag var berammet til hovedforhandling den 10., 11., og 13., august 2015 med den 14. august 2015 som reservedag. Efter anmodning fra advokat A1 fra advokatfirmaet F beskikkede landsretten den 16. februar 2015 denne som ny forsvarer. Den 8. april 2015 anmodede advokat A2 fra advokatfirmaet F om at blive beskikket som ny forsvarer, hvilken anmodning landsretten efterkom. Advokat A1 blev dog straffet af landsretten ved ikke at få salær for fængselsbesøg – der måske/måske ikke var spildt.

³⁵ Tilfældige eksempler på problemstillingen er TfK.2012928V og i anden relation TfK.2012.941SK om ombeskikkelse og TfK.2012.943SK om afslag på beskikkelse af hensyn til sagens fremme. Sagerne er ikke sager om god advokatskik, men alene afgørelser efter straffeprocessen.

Sagen U.2016.1045Ø tyder på "ren fordeling af klient".

Sagen fik et advokatretligt efterspil ved Advokatnævnets kendelse af 30. november 2016 i sagsnr. 2016-1561 og 2016-1562. Retten i X-købing klagede³⁶ over, at advokat A1 i en sag, hvor han var beskikket forsvarer for K, idet han mod bedre vidende gav tilsagn om at kunne give møde under hovedforhandlingen på 50 nærmere angivne retsdage, selvom han forinden med Retten i Y-købing havde aftalt berammelse af en straffesag på dage, der for en dels vedkommende var sammenfaldende med hovedforhandlingen i sagen ved Retten i X-købing. Retten i X-købing klagede også over at advokat A1 i forening med advokat A2 havde fremsat anmodning om, at der skete ombeskikkelse til advokat A2.

Advokatnævnet fandt, at advokat A1 havde handlet i strid med god advokatskik ved at påtage sig forsvarerhvervet for K og i den forbindelse at erklære, at han kunne give møde på samtlige berammede retsdage. Nævnet har herved lagt vægt på, at advokat A1 på tidspunktet for sin beskikkelse som forsvarer for K allerede havde aftalt berammelse af en straffesag med Retten i Y-købing på retsdage, der for en dels vedkommende var sammenfaldende med hovedforhandlingen i nærværende sag. Advokatnævnet lagde i den forbindelse vægt på, at forsvarerhvervet er personligt, og at der var tale om et overordentligt stort sagskompleks. Med baggrunde i to tidligere tilsidesættelser blev sanktionen fastsat til 40.000 kr.

Den beskrevne fremgangsmåde er et område, der er til stor belastning for retterne, og frem for alt en behandling af klienten, der udgør en tilsidesættelse af god advokatskik.

3.7 Sen indtræden – "lige én sag til"

En anden situation er den travle advokat, der "lige skal have én sag til".

Det bør selvfølgelig være begrundet i klientens ønske, når der kort før en hovedforhandling ønskes forsvarerskifte, men den advokat, der får en sådan forespørgsel umiddelbart før hovedforhandlingen, må vurdere og forklare klienten, at hvis det ikke er muligt for advokaten at møde de berammede dage, så er det i langt de fleste tilfælde ikke muligt at skifte. Eksempler er Den Særlige Klagerets kendelser i TfK.2016.831SK og TfK.2016.835SK.

Retterne har stigende modvilje mod sene forsvarerskift, som følgende citat viser:

"Der fremlagdes 31. august brev af 13. maj fremsendt til tiltalte fra retten, hvori det oplyses, at sagen er berammet til 8. september og at [A] er beskikket som forsvarer for tiltalte. Det anførtes videre i brevet, at tiltalte opfordres til inden 5 dage at rette henvendelse til retten, såfremt tiltalte ønskede en anden forsvarer beskikket. Ombeskikkelse på nuværende tidspunkt forudsætter, at forsvareren kan give møde på det berammede tidspunkt".

³⁶ Omtalt af Cecilie Holt Nielsen: "God advokatskik for forsvarere", Advokaten 02/2017 s. 36-37

I Advokatnævnets kendelse af 30. november 2016 i sagerne 2016-1561 og 2016-1562 omhandlede klage over to forsvarer.³⁷ Det ene klagepunkt angik ønsket fra advokat A2 om beskikkelse i stedet for advokat A1 fra samme kontor i en sag berammet til omkring 50 dage. Klienten var flygtet, men indgik i et større sagskompleks. Der fremlagdes forskellige e-mails fra den flygtede klient (herunder en, hvor han skrev sit eget navn forkert), og forslag til deltagelse i retsmøde via Skype for at bekræfte ønsket om forsvarerskifte. Retten nægtede ombeskikkelse, da det ikke var klart, at det var klientens ønske og da det var tæt på hovedforhandlingen. Advokatnævnet frifandt de to advokater for dette klagepunkt – da ønsket om forsvarerskift dog var understøttet af e-mails.³⁸

³⁷ Sagen omtales også ovenfor i relation til den ene advokat.

³⁸ Sagen er omtalt af Cecilie Holt Nielsen: "God advokatskik for forsvarer", Advokaten 02/2017 side 36.

4. Sagsbehandlingsfejl

Det følger af AER 9.1, at advokaten skal varetage klientens interesser grundigt, samvittighedsfuldt og i overensstemmelse med, hvad berettigede hensyn til klientens tarv kræver.³⁹ Advokaten skal desuden i passende omfang holde klienten underrettet om sagens forløb.

Det nærmere indhold af disse pligter er ikke beskrevet i de advokatetiske regler, men sjuskeri i form af at overse frister, bestemmelser, konsekvenser af bestemmelser eller i form af deciderede sagsbehandlingsfejl kan være en tilsidesættelse af de advokatetiske regler. Det beror dog på en konkret vurdering, om sagsbehandlingsfejl vil være en tilsidesættelse, da det vil afhænge af sagens karakter.

I norsk ret er der omfattende regler på dette område, både for så vidt angår forsvarerens pligter og rettigheder og forsvarerens rolle under efterforskningen.⁴⁰ For så vidt angår forsvarerens pligter og rettigheder, fremgår det eksplicit, men ikke udtømmende, at forsvareren skal sikre klientens menneskerettigheder, at der ikke sker unødvendig frihedsberøvelse, og vedkommende sikres en retfærdig rettergang.

Det fremgår tillige, at forsvareren ikke skal identificere sig med klienten og dennes overbevisninger. Forsvareren skal loyalt tilkendegive samme synspunkter som klienten, men skal også give klienten sin vurdering af beviserne i sagen. Forsvareren må ikke medvirke til, at der afgives falske forklaringer. Endelig skal forsvareren sikre sig, at klienten ved anholdelse bliver informeret på et sprog vedkommende forstår og forstår baggrunden for anholdelsen ligesom forsvareren skal sikre klienten bistand under en varetægtsfængsling.

Under efterforskningen skal forsvareren holde sig løbende orienteret og vurdere, om klientens interesser bliver tilstrækkeligt varetaget. Forsvareren skal også sikre klienten løbende information og adgang til gennemgang af sagens akter. Forsvareren skal vejlede klienten om deltagelse ved politiafhøring og deltage ved disse. Det fremgår eksplicit, at forsvareren ikke bør deltage ved politiafhøring, hvis han ikke på forhånd har fået adgang til at gennemgå sagens materiale. Forsvarere skal begære efterforskningsskridt og afhøringer, hvis det er i klientens interesse.

Ovenstående eksemplificeringer er efter vores opfattelse tillige omfattet af pligterne efter de danske regler i AER pkt. 9.

Der er ingen retspraksis om sagsbehandlingsfejl, men en række kendelser fra Advokatnævnet kan fremhæves.

³⁹ Se Lars Økjær Jørgensen og Martin Lavesen: De advokatetiske regler, 2011 side 71ff.

⁴⁰ Se de norske advokatetiske regler.

4.1 Kendelser vedrørende opgavens udførelse

Advokatnævnskendelse af 2. november 2016 (sagsnr. 2016-1717):

Advokat A havde undladt at vejlede om klagefristen for indgivelse af erstatningskrav i forbindelse med en straffesag, hvor klienten blev frifundet. Det var en tilsidesættelse af god advokatskik, og advokat A tildeltes en bøde.

Advokatnævnskendelse af 18. august 2016 (sagsnr. 2016-678)

En beneficeret advokat blev beskikket som bistandsadvokat, men foretog sig intet. Han troede at forurettede fik besked af retten ved kopi af retsbog, og han kontaktede ikke selv forurettede. Han fik ikke sagsakter, men gjorde heller ikke noget for at få dem. Endeligt søgte han ikke erstatning. Han slap efter vor opfattelse billigt med en bøde på 10.000 kr.

Advokatnævnskendelse af 23. maj 2014⁴¹:

Advokatnævnet idømte forsvarsadvokat A en bøde på 10.000 kr. for tilsidesættelse af god advokatskik, idet A ved først den 19. oktober 2011 – 6 dage før retsmødet – at reagere på klagers henvendelser i sagen, der blev fremsendt løbende fra den 23. september 2011, og ved at afvise hendes ønsker om et møde, ligesom han i øvrigt ikke i sine svar havde forholdt sig til de rejste spørgsmål om bl.a. nærmere undersøgelser af sagen og vidneførelse. Det udgør efter Advokatnævnets opfattelse ikke i sig selv en tilsidesættelse af god advokatskik, at advokat A ikke forud for hovedforhandlingen af sagen den 25. oktober 2011 tog initiativ til at afholde et møde med klager. Advokatnævnet fandt det ikke på det foreliggende grundlag godtgjort, at advokat A kunne bebrejdes sin håndtering af selve retsmødet den 25. oktober 2011.

Advokatnævnets kendelse af 21. februar 2012 (sagsnr. 2011-2299):

Sagen drejede sig bl.a. om anke. A havde alene anket strafudmålingen og ikke skyldsspørgsmålet. Advokatnævnet fandt, at det ud fra formuleringen af ankeskrivelsen måtte lægges til grund, at advokat A alene har anket spørgsmålet om strafudmålingen. Advokatnævnet lagde endvidere til grund, at det på baggrund af sagens oplysninger måtte have stået klart for advokat A, at klager også ønskede at anke skyldsspørgsmålet, idet han mente, at der var tale om en fejlmåling i relation til en af hastighedsmålingerne, hvilket var grunden til, at han ønskede at føre vidner i form af en teknisk specialist.

På den baggrund fandt Advokatnævnet, at advokat A havde begået en klar fejl ved udformningen af ankemeddelelsen og derfor havde tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, ved alene at anke strafudmålingen i strid med klagers ønsker. Nævnet tillagde det ikke vægt, at fejlen ikke fik retsvirkning for klager, idet denne hævede anken.

Som følge af det anførte og en tidligere tilsidesættelse, der medførte gentagelsesvirkning, blev advokat A pålagt en bøde på 20.000 kr.

⁴¹ Lf.Medd. 35/2014.

Advokatnævnskendelse april 2000 (sagsnr. 2012-3955)⁴²:

Advokaten havde overset, at fristen for anmodning til Procesbevillingsnævnet om anketilladelse i en straffesag var 2 uger og ikke 8 uger. Anketilladelse blev afslået med henvisning til fristoverskridelsen, der ikke fandtes undskyldelig. Nævnet statuerede, at advokaten havde tilsidesat god advokatskik.

Advokatnævnskendelse 31. januar 1997 (j.nr. 41-210-96-16)⁴³:

En forvaringsdømt T klagede til Advokatnævnet over, at han i forbindelse med anke af dommen til Højesteret ikke fik besøg af den beskikkede forsvarer A og derfor først mødte ham ca. en time før retsmødet. Forsvareren idømt en bøde for ikke at have besøgt T i arresten. Der var tale om tilsidesættelse af god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126. Nævnet tog ikke stilling til en påstand vedrørende selve sagens udførelse for Højesteret.

Advokatnævnets kendelse af 30. januar 2020 (sagsnr. 2019 – 2733):

K havde klaget over, at advokat A havde tilsidesat god advokatskik ved ikke at varetage hans interesser på behørig vis under hovedforhandlingen i Østre Landsret, herunder ved ikke at overholde de indgåede aftaler og den strategi, som var drøftet forud for hovedforhandlingen, og ved ikke at fremføre de aftalte argumenter og beviser under sin procedure.

Sagen blev afvist:

”Advokatnævnet kan, som sagen er forelagt for nævnet, ikke tage stilling til spørgsmålet om [advokat A’s] adfærd under hovedforhandlingen, herunder hvorvidt indgåede aftaler og strategier, som var drøftet forud for hovedforhandlingen, blev overholdt, og om der blev fremført de aftalte argumenter og beviser under proceduren. En afgørelse heraf forudsætter en bevisførelse, der ikke er egnet til at finde sted ved Advokatnævnet. Dertil kommer, at der ikke alene kan lægges vægt på de af [K] udarbejdede bilag, som er dennes egen opfattelse af forløbet.”

Der kunne måske være argumenteret med afsæt i retsplejelovens § 740.

4.2 Kendelser vedrørende sagens forløb

Advokatnævnskendelse 29. august 1996 (j.nr. 41-201-96-18)⁴⁴:

Advokat A var under en nævnings sag beskikket som forsvarer for K, der senere optrådte som klager i disciplinærsagen. K mente, at A havde undladt at varetage sine pligter, dels fordi han ikke skaffede retsbogsudskrifter til K, dels ved at undlade at oplyse om muligheden for at indbringe sagen for Den Særlige Klageret. Til støtte fremførte K en række yderligere klagepunkter om A's afhøring og procedure under nævningsagen. Det fremgik af A's indsigelser, at han havde fremsat anmodning over for politiet og retten om udlevering af retsbogsudskrifterne.

⁴² Gengivet fra Pia Birkegårds artikel "Advokatfejl og god advokatskik", Advokaten 2/2000 side 25f.

⁴³ Udførligt gengivet i Lf.Medd. 91/1997. Selve straffesagen, der gav anledning til klagen, er gengivet i U.1996.1195H.

⁴⁴ Gengivet i Lf.Medd. 11/1996, s. 104.

Nævnet udtalte:

"Som sagen foreligger oplyst for Advokatnævnet findes der ikke grundlag for at statuere, at [advokat A] ikke skulle have ført [K's] forsvar på fuldt betryggende måde og udført de af ham i øvrigt påhvilende forpligtelser i overensstemmelse med god advokatskik, hvorfor han vil være at frifinde for den rejste adfærdsklage."

Sagen, der blev afgjort ved Advokatnævnets kendelse af 24. maj 2017 (sagsnr. 2016-3223) er meget speciel og kan placeres flere steder, men anføres her under sagens forløb. Forløbet, der førte til en klage fra klient K over advokat A, er beskrevet i en retsbog fra landsretten:

*"Som beskikket advokat mødte [advokat A].
Erstatningssøgende, [K], var til stede på tilhørerrækkerne.
[Advokat A] oplyste, at [K] skulle anses for ikke at være mødt.
[. . .]
På retsformandens spørgsmål tilkendegav [advokat A], at han ikke ville oplæse [Retten i X-købings] dom.
Anklageren oplæste herefter [Retten i X-købings] dom og redegjorde for ankeforholdene.
[Advokat A] nedlagde principal påstand som i brev af 29. oktober 2015 om, at [Retten i X-købings] dom ophæves, og sagen henvises til behandling ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, samt at staten betaler sagens omkostninger for byret og landsret. [Advokat A] fastholdt den subsidiære og mere subsidiære påstand som angivet i ankemeddelelse af 21. november 2014. Anklageren nedlagde påstand om stadfæstelse.
Retsformanden anmodede [advokat A] om at redegøre nærmere for, hvad begæringen om, at hovedforhandlingen i medfør af retsplejelovens § 862, stk. 1, skal begrænses, støttes på.
[Advokat A] gjorde til støtte for begæringen gældende, at en opdeling af hovedforhandlingen vil være hensigtsmæssig, da en afgørelse om, at sagen ikke kan behandles i medfør af retsplejelovens kapitel 93 a, vil føre til, at sagen afsluttes. Der har ikke været hjemmel til at rejse sigtelse eller tiltale i sagen, og straffesagen har derfor været ulovlig. Der er ikke hjemmel i retsplejelovens kapitel 93 a til at behandle spørgsmålet om tilkendelse af erstatning i anledning af en ulovlig straffesag.
Anklageren protesterede imod en opdeling af sagen, og gjorde til støtte herfor gældende, at der ikke har været tale om en ulovlig straffesag, og at sagen mest hensigtsmæssig kan behandles samlet.
Efter votering afsagdes kendelse:
Landsrettens stillingtagen til K's principale påstand om, at sagen skal ophæves med den begrundelse, at retsplejelovens kapitel 93 a ikke indeholder hjemmel til at behandle sagen, vil kræve en forelæggelse og gennemgang af sagen.
På denne baggrund finder landsretten, at sagen mest hensigtsmæssigt behandles samlet, hvorfor bestemmes:
Begæringen om, at hovedforhandlingen foreløbigt begrænses, tages ikke til følge.
[Advokat A] anmodede om en pause med henblik på at drøfte sagen med [K].
Retsformanden imødekom anmodningen.
Efter en pause blev retten sat på ny.
[Advokat A] oplyste, at det nu forholdt sig således, at [K] havde bedt ham om ikke længere at repræsentere hende i retsmødet."*

[Advokat A] henviste til, at [K] ikke har mødepligt, og oplyste, at hun ønskede at forlade retslokalet. Som følge heraf agtede han også selv at forlade retslokalet.

På retsformandens forespørgsel oplyste [advokat A], at [K] ikke ønsker at hæve anken. Standpunktet er, at sagen kan færdigbehandles alene med anklagerens tilstedeværelse. Hans opgave som beskikket advokat for [K] kan alene strække sig til at opføre og fremsætte erstatningskravet, og det har han nu gjort. Han er ikke forsvarer for [K].

Anklageren henviste til princippet i retsplejelovens § 921, stk. 2, og gjorde gældende, at ankesagen i givet fald må afvises, subsidiært at sagen må udsættes med henblik på beskikkelse af en ny advokat for [K].

Retsformanden henledte parternes opmærksomhed på bestemmelsen i retsplejelovens § 1018 f, stk. 3, og anmodede om [advokat A's] bemærkninger hertil.

[Advokat A] anmodede om en pause med henblik på at drøfte sagen med [K].

Retsformanden imødekom anmodningen.

Efter en pause blev retten sat på ny.

[Advokat A] fastholdt, at han og [K] agtede at forlade retslokalet, og at sagen skulle færdigbehandles alene med anklagerens tilstedeværelse.

[Advokat A] gjorde til støtte herfor videre gældende, at [K] ikke er at anse som part i sagen, og at hun ikke har partsbeføjelser. Reelt set er der derfor heller ikke i sagen nedlagt påstande. Der er alene tale om, at han på vegne af [K] har opgjort erstatningskravet, og han har derfor udfyldt sin rolle. Landsrettens beskikkelse af ham må anses som en gestus.

På retsformandens forespørgsel oplyste [advokat A], at [K] ikke ønsker at føre sagen selv. Hun ønsker heller ikke, at han er til stede længere i retsmødet, ligesom hun ikke ønsker en anden advokat til at føre sagen for sig.

På retsformandens forespørgsel fastholdt [advokat A], at han og [K] vil forlade retslokalet, uanset om landsretten måtte finde, at en fremme af sagen vil kræve advokatens tilstedeværelse.

Anklageren gjorde gældende, at han ikke under sagen som anklager tillige kan varetage [K's] interesser og fastholdt, at ankesagen i tilfælde af udeblivelse fra hovedforhandlingen må afvises, subsidiært at sagen må udsættes.

Retten optog herefter spørgsmålet til afgørelse samme dag kl. 12.00, hvilket blev meddelt parterne.

[Advokat A] og [K] forlod retslokalet kl. 10.45.

Retten hævet.

Retten sat på ny kl. 12.00.

Anklager var mødt.

[Advokat A] og [K] var ikke til stede.

Landsretten afsagde kendelse.

Efter at Højesteret havde afsagt dom af 7. oktober 2013, hvor [K] blev frifundet for tiltalen for overtrædelse af straffelovens § 283 a, rejste [advokat A] på vegne af [K] ved brev af 30. oktober 2013 krav om erstatning. I brevet henvistes til reglerne i retsplejelovens kapitel 93 a og erstatningsansvarsloven. Efter at først Statsadvokaten i Viborg og derefter Rigsadvokaten havde afslået at imødekomme erstatningskravet, begærede [advokat A] på vegne af [K] sagen indbragt for retten i medfør af retsplejelovens § 1018 f, stk. 1. Ved [Retten i X-købings] dom af 12. november 2014 blev anklagemyndigheden frifundet for det rejste erstatningskrav.

Der har under sagens behandling i [Retten i X-købing] og under den påbegyndte hovedforhandling i landsretten medvirket domsmænd, jf. herved retsplejelovens § 1018 f, stk. 4.

En sag om erstatning i anledning af strafferetligfølgning omfattet af kapitel 93 a i retsplejeloven behandles i medfør af retsplejelovens § 1018 f, stk. 3, i strafferetsplejens former. Dette indebærer blandt andet, at der er mundtlig forhandling i sagen, og at sagen af de juridiske dommere og domsmænd afgøres på grundlag af det, der fremføres i retten.

I den foreliggende situation, hvor [advokat A] har tilkendegivet, at han ikke vil deltage i sagens behandling, og at [K] ikke selv ønsker at føre sin sag, finder landsretten, at sagen ikke kan behandles, jf. herved princippet i retsplejelovens § 921, stk. 2. Henset til tilkendegivelsen om, at [K] ikke ønsker, at der ved sagens behandling skal være repræsentation ved nogen anden advokat, samt henset til at der er tale om et krav om erstatning, finder landsretten, at der ikke er grundlag for at udsætte sagen. Herefter, og da det er tilkendegivet, at [advokat A] ikke vil deltage i sagens behandling, selv for det tilfælde, at retten måtte finde dette nødvendigt, afvises sagen.

Thi bestemmes:

Ankesagen afvises.

[K] skal betale sagens omkostninger for landsretten.”

Dette specielle forløb bedømte Advokatnævnet således:

”Advokatnævnet finder, at det på baggrund af retsbogen af 3. november 2015 kan lægges til grund, at det må tilskrives [advokat A’s] forhold, herunder hans opfattelse af sagens behandling og rådgivningen herom til [K], at han og [K] forlod retslokalet, hvorefter retten blev hævet, og ankesagen efterfølgende blev afvist.

Nævnet lægger i den forbindelse bl.a. vægt på det forløb, der er beskrevet i retsbogen, herunder oplysningen om, at [advokat A] fra retsmødets begyndelse oplyste, at [K] befandt sig på tilhørerrækkerne og skulle anses for ikke at være mødt, ligesom det fremgår, at [advokat A] gav udtryk for, at [K] ikke var part i sagen, og for at hverken han eller klienten behøvede at være til stede, idet det var standpunktet, at sagen kunne behandles færdig alene med anklagerens tilstedeværelse.

Advokatnævnet finder det på den baggrund godtgjort, at [advokat A] ikke i tilstrækkeligt omfang har varetaget [K’s] interesser i forbindelse med erstatningssagen, hvorfor han har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1.”

5. Opbevaring af sagsakter

Der er krav om, at opbevaring af sagsakter skal ske på en sikker og hensigtsmæssig måde. Det gælder både fysiske og elektroniske sager.

Det giver sig selv, at man aldrig forlader kontoret uden at låse døren. Man lader heller ikke sagsmapper ligge og flyde i receptionen, så uvedkommende kan få kendskab til indholdet.

Advokatnævnet tildelte den 25. februar 2003 (sagsnr. 02-0408-02-0865) en advokat en advarsel for at efterlade akter i sin bil. Advokaten skulle efter domsforhandling påbegynde ferie og havde forventet, at hun kunne køre hjem for at parkere sin bil inden afrejse. Sagen trak ud, og A måtte parkere bilen på en rasteplads. Sagsakterne lå i en taske i bilens bagagerum. Da A 4 dage senere vendte tilbage til bilen, var ruden i bilen knust og tasken med sagsakterne fjernet. Nævnet udtalte, at der må påhvile en advokat en pligt til at sikre, at følsomme oplysninger ikke kommer til omverdenens kundskab, og ved at have ladet dokumenterne ligge i sin aflåste bil, fandt nævnet, at indklagede havde tilsidesat god advokatskik.

Den elektroniske behandling skal leve op til et passende sikkerhedsniveau. Som udgangspunkt bør forsvarere kryptere filer og/eller forsyne filer med adgangskoder.

Hvis man korresponderer med klienten via klientens private e-mailadresse, vil korrespondancen som udgangspunkt ikke blive betragtet som sikker. Oplysninger om strafbare forhold eller personnumre bør aldrig sendes uden kryptering. Hvis advokatens e-mailkorrespondance med klienten kommer til uvedkommendes kendskab, er det sandsynligvis advokaten, der bærer ansvaret.

Advokatnævnets kendelse af 25. april 2017 (sagsnr. 2016-2165), hvorefter en advokat ikke havde tilsidesat god advokatskik ved at sende fortrolige og følsomme personoplysninger til en kommune fra sin almindelige e-mail, må således anses som værende forældet.

Hvis en e-mail fx bliver sendt til en forkert modtager, vil det potentielt kunne være både et brud på tavshedspligten og et databrud efter databeskyttelsesforordningen.

En mulig løsning er at sende besked via e-Boks. Her kan virksomheder, der har brug for at sende beskeder med følsomt indhold til klienter, gøre det via e-Boks. Løsningen er ikke gratis. Generelt kan det siges, at reglerne ikke er skrevet med forsvarsadvokaternes dagligdags udfordringer for øje.

6. GDPR

Reglerne om behandling af personoplysninger findes bl.a. i databeskyttelsesforordningen (GDPR) og databeskyttelsesloven. Forordningen og loven indeholder ikke særlige regler for advokater, herunder forsvarere. Derfor vil mange forsvarere givetvis opleve, at lovgivningen ikke just er udfærdiget med tanke på de praktiske udfordringer, som opstår i kølvandet på den nye lovgivning.

Der er fastsat særlige regler for behandling af strafbare oplysninger og for oplysninger om personnumre. Strafbare forhold omfatter ikke blot oplysninger om, at en person har begået et strafbart forhold, men omfatter også oplysninger om overtrædelse af lovgivningen, uden at det har udløst et strafansvar. I praksis vil eksempelvis registrering af oplysninger om strafbare forhold med henblik på indgivelse af politianmeldelse være omfattet af strafbare forhold.

En forsvarer vil som led i sit virke ofte modtage oplysninger fra sin klient om strafbare forhold, som relaterer sig til klienten selv eller andre. Man vil som udgangspunkt kunne behandle sådanne oplysninger under henvisning til, at behandlingen er nødvendig.

Oplysninger om strafbare forhold, der modtages som led i virket for klienten, er selvsagt også omfattet af tavshedspligten.

Advokatnævnets kendelse af 29. januar 2020 (sagsnr. 2019-2821) angik tilsidesættelse af GDPR-reglerne ved i det såkaldte "Umbrella-kompleks" at uploade et retshjælpstilsagn, der indeholdt klagerens K's navn. Der skete frifindelse. Advokatnævnet lagde i den forbindelse vægt på, at der var tale om en fejl, der opstod i forbindelse med den praktiske ekspedition af en opgave af rutinemæssig karakter, at ekspeditionen af en sådan opgave sædvanligvis kan varetages ansvarligt af en stud.jur., og at advokat A, da hun blev bekendt med det passerede, beklagede og slettede tilsagnet i de sager, hvor det var tilgængeligt mv. Advokatnævnet har endvidere tillagt den kontekst, som K's navn indgik i, betydning, og at platformen www.minretssag.dk anses for et lukket forum.

6.1 Oplysningspligt

Som forsvarer er der pligt til at give den registrerede (typisk klienten) oplysninger om en række forhold, når der behandles personoplysninger om vedkommende. Den praktiske gennemførelse af oplysningspligten sker ved, at forsvareren skriftligt giver klienten de oplysninger, som er påkrævet efter lovgivningen. Det er ifølge Datatilsynet ikke tilstrækkeligt blot at have oplysningerne liggende på hjemmesiden, der skal specifikt gøres opmærksom på reglerne og angives, hvor de kan findes.

Forsvarere har i forvejen pligt til at give klienten opdrags- og prisoplysning i forbindelse med, at man påtager sig en sag. Det forekommer oplagt at give klienten oplysninger vedrørende behandling af personoplysninger samtidig. Oplysninger om behandling af persondata skal dog være tydeligt adskilt fra andre oplysninger.

7. Opbevaring efter sagens afslutning

Efter afslutning af en sag skal sagens akter, herunder elektroniske data, opbevares i en passende periode, som kan fastsættes generelt efter sagstype med fornødent hensyn til konkrete forhold, jf. AER 10.

Advokatrådets anbefaling om en opbevaringsperiode på fem år fra afslutning af sagen kan ikke generelt overføres til forsvarsadvokatens forretning. I straffesager makuleres eller returneres sagens akter til domstolene straks efter sagens afslutning.

Som udgangspunkt er der ikke adgang til at opbevare akter efter sagens afslutning, fx med henblik på sikring af dokumentation til brug for en eventuel klagesag. Her vil argumentet være, at sagsakterne generelt kan genanskaffes via anmodning om aktindsigt via politiet. Modargumentet vil være, at korrespondance med klienten ikke vil kunne skaffes via politiet.

Hvis man ønsker at opbevare domme (oftest gode/“milde” domme og kendelser til brug i kommende sager af tilsvarende karakter), skal dommene i hvert fald anonymiseres.

8. Udtræden

Som forsvarer må man ikke ophøre med at udføre en sag, hvis klienten derved hindres i rettidigt og uden skadevirkning at søge anden juridisk bistand, jf. AER 11:

”En advokat må ikke ophøre med at udføre en sag på en sådan måde og under sådanne omstændigheder, at klienten hindres i rettidigt og uden skadevirkning at søge anden juridisk bistand.”

Reglen har flere facetter, herunder

- hvornår kan advokaten udtræde?
- hvordan kan advokaten udtræde?
- kan advokaten overhovedet udtræde?

Grundsynspunktet i alle relationer er, at klienten ikke må lide skade eller risikere at lide skade.

Det gælder specielt, når advokaten er forsvarer, hvor en udtræden kan tolkes som en afstandtagen fra klienten og dermed indikere skyld. Thomas Rørdam behandler i ”Forsvareren” side 75 ff. skismaet ved udtræden som forsvarer.

Domstolene håndhæver reglen således, at den beskikkede advokat som hovedregel ikke kan udtræde – nok primært af hensyn til domstolenes behandling!

I TfK2012.928 var situationen, at der under hovedforhandlingen ikke var tid nok, og sagen måtte udsættes. Forsvareren havde ikke ledige retsdage det næste halve år, og hvad gør man så? En tidligere forsvarer kunne træde til, *hvilket klienten accepterede*, men Retten i X-købing nægtede afbeskikkelse. Landsretten nåede dog til, at *”der*

undtagelsesvis - uanset at hovedforhandlingen var påbegyndt – kunne ske afbeskikkelse af forsvareren og beskikkelse af en ny forsvarer”.

Kravene håndhæves af Advokatnævnet, og indgik som en del af Københavns Byrets dom af 22. december 2014 (sag BS 38A-182/2014), hvor sagsakter ikke umiddelbart blev afleveret til en ny advokat, så der var risiko for, at klienten led skade.

Det må være hovedreglen, at akter skal udleveres umiddelbart. Det kan til hovedreglen tilføjes, at det skal være det ”nødvendige” materiale, der udleveres. I hvilket omfang akter skal udleveres, belyser følgende nævnskendelse fra 2020:

I Advokatnævnets kendelse afsagt 30. januar 2020 (sagsnr. 2019-1571), klagede advokat A1 på vegne af sin klient over advokat A2, der tidligere var beskikket forsvarer for klienten, ved ikke have udleveret printede bilag fra den digitale straffesag og ved ikke at fremsende kopi af sine salærindstillinger. A1 sendte efter ombesikkelsen en e-mail til A2 med anmodning om at modtage kopi af A2's salæropgørelse. A1 anmodede desuden om overlevering af bilag. A1 anførte i e-mailen til A2, at det ville gå hurtigst, hvis A1 kunne afhente materialet på A2's kontor. A1 anmodede om at overtage allerede udprintet materiale for at spare ressourcer. Det bemærkes, at A1's beskikkelse var sket under henvisning til retsplejelovens § 741, stk. 2. A2 svarede bl.a. at ”*materialet var så overskrevet med egne noter, at det ikke var egnet til overgivelse*”. A1 gjorde gældende, at de udprintede bilag dækkede over et stort stykke arbejde med i den digitale sag at fremfinde, hvad der var relevant for klienten, og henviste til formålet med retsplejelovens § 741, stk. 2, herunder at der ikke skal betales for dobbeltarbejde, og at en tidligere beskikket forsvarer skal videregive, hvad han uden besvær kan videregive til en ny forsvarer. A2 ønskede ikke at overgive en mappe udarbejdet med arbejdsnotater, egne diagrammer og udskrevne bilag med diverse notater, understregninger og henvisninger. A2 opfattede materialet som sit eget arbejdsmateriale, og at det havde en sådan privat og tilrettet karakter, at det ikke var egnet til overgivelse. Advokatnævnet frifandt A2 for ikke på anmodning at fremsende sit sorterede bilagsmateriale vedrørende sagen. Nævnet lagde vægt på, at A1 modtog sagens akter umiddelbart efter ombesikkelsen, og på at det ikke er underbygget, at klientens interesser ikke kunne varetages i tilstrækkeligt omfang, som følge af A2's adfærd. Advokatnævnet idømte derimod A2 en bøde på 10.000 kr. for ikke fyldestgørende at have orienteret om indholdet af sine salærindstillinger til retten. Advokatnævnet fandt det i den forbindelse ikke i tilstrækkeligt omfang for underbygget, at der skulle være tale om en ren ekspeditionsfejl.

9. Interessekonflikter

Der er som udgangspunkt ikke holdepunkter for at antage, at der for forsvarere skulle gælde særlige advokatetiske regler, heller ikke i relation til interessekonflikter. Der har dog hersket en opfattelse af, at smittereglerne ikke var gældende i samme omfang, men ud fra et advokatetisk interessekonfliktsynspunkt, og selvfølgelig også ud fra et efterforskningssynspunkt, er der knyttet betænkeligheder til repræsentationen af flere sigtede;

- 1) ved samme forsvarer, (afsnit 9.1)
- 2) ved forsvarere fra samme advokatfirma, (afsnit 9.2)
- 3) ved forsvarere i kontorfællesskab, (afsnit 9.3) og
- 4) ved forsvarere fra samme advokatkæde. (afsnit 9.4)

Problemstillingen burde være den samme i alle fire relationer, men som det vil fremgå, er der nuancer i bedømmelsen, og der er også grundlæggende forskelle – især imellem tilfældet, hvor én forsvarer repræsenterer flere, og hvor flere forsvarere fra samme firma/kontorfællesskab hver især repræsenterer en sigtet/tiltalt.

Problemstillingen er som udgangspunkt ikke behandlet i Advokatnævnsregi, men problemstillingen er dækket af afgørelser i strafferetsplejen. Dette skyldes de kompetenceovervejelser, der også gør sig gældende i relation til andre advokater, hvis virke for en del udspringer af udpegninger i retten som f.eks. kuratorer.

I Advokatrådsudtalelse af 18. juni 2009 (sagsnr. 04-014206-09-058) var spørgsmålet, om der forelå inhabilitet, når to advokater fra samme kontor repræsenterer flere sigtede i samme sagskompleks. Advokatrådet nævner den advokatetiske ramme i retsplejelovens § 126, men anfører herefter, at *”en forsvarers habilitet er reguleret i Retsplejelovens § 734”* og reglerne, der følger heraf, gengives. Advokatrådet peger på rettens kompetence efter retsplejelovens §§ 735 og 737, men angiver ikke, at det er en ”eksklusiv” kompetence. Det angives, at det er Advokatrådets opfattelse, at praksis om interessekonflikt efter retsplejelovens § 126, stk. 1, vil indgå ved afgørelse af habilitetsspørgsmålet efter § 734. Det angives yderligere, *”at inhabilitet for en advokat kan indebære, at andre advokater fra samme advokatvirksomhed mv. heller ikke kan varetage sagens behandling, herunder for andre sigtede eller tiltalte i samme sagskompleks”*.

Det anføres endeligt, at manglende oplysning om momenter, der kan være af betydning for bedømmelse af forsvarerens habilitet ved beskikkelsen eller efterfølgende, efter Advokatrådets opfattelse vil være en tilsidesættelse af god advokatskik. Der henvises til U.2004.2489V (referat medtaget nedenfor), men det anføres, at retspraksis ikke er entydig, og der henvises til TfK.2006.704/3, der også er angivet i det følgende.

Det skal bemærkes, at Advokatnævnet i afgørelse af 25. september 2013 (sagsnr. 2013-995), hvor der var klaget af en advokat over, at en anden advokat trods påstået interessekonflikt lod sig beskikke, udtalte:

”Advokatnævnet afviser at behandle klagepunktet vedrørende en eventuel interessekonflikt mellem sigtet [Y] og sigtet [X] under

henvisning til, at dette spørgsmål i en straffesag henhører under rettens afgørelse." Det er efter vor opfattelse en forkert afgørelse. Når der i afgørelserne U.2014.903H, U.2014.905H og U.2014.1343H henvises til retsplejelovens § 126, må problemstillingen vel også henhøre under Advokatnævnet?

Disse afgørelser førte imidlertid Advokatnævnet til i kendelse af 28. november 2014 (sagsnr. 2013-1002), hvor der var klaget over forsvarerens inhabilitet, da der var to advokater fra samme kontor at anføre:

"Højesteret har ved kendelser afsagt den 17. december 2013 behandlet spørgsmålet, om en advokat er afskåret fra at blive beskikket som offentlig forsvarer, fordi en anden advokat fra samme kontor var beskikket som forsvarer for en medsigtet."

Højesteret udtalte i U.2014.905H i den forbindelse bl.a., at:

"[. . .]

Bestemmelsen i retsplejelovens § 734, stk. 2, varetager {...} grundlæggende retsplejemæssige hensyn til som led i en retfærdig rettergang at sikre et troværdigt effektivt forsvar for personer, der er sigtede i straffesager, jf. herved også artikel 6, stk. 3, litra c, i den europæiske menneskerettighedskonvention.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 734, stk. 2, må således også ses i sammenhæng med retsplejelovens § 126, hvorefter advokater skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik, og med advokatrådets vejledende advokatetiske regler.

[. . .]

Også hvor flere sigtede i samme sag ønsker advokater fra samme kontor beskikket som forsvarere, er der et behov for særligt at sikre, at forsvaret for den enkelte tilrettelægges og fremstår som tilrettelagt udelukkende i den enkelte sigtedes interesse og uafhængigt af forsvaret af de øvrige. Hensynene kan derfor begrunde, at beskikkelse af flere advokater fra samme kontor for flere sigtede i samme sag må nægtes, når de sigtedes interesser under sagen er modstridende, eller der er nærliggende risiko herfor. En sådan nærliggende risiko vil navnlig kunne være til stede, hvis der er tale om grov kriminalitet begået af flere i forening, f.eks. narkokriminalitet og personfarlig[e] forbrydelser. Hvis kriminaliteten samtidig er banderelateret, eller hvis der på anden måde er særlig forbindelse mellem de sigtede, f.eks. i kraft af familierelationer, vil de retsplejemæssige hensyn i almindelighed føre til, at der ikke bør ske beskikkelse af flere forsvarer fra samme kontor.

Det spiller også en rolle, om de sigtede ikke eller kun i begrænset omfang har afgivet forklaring om egen eller andres rolle i hændelsesforløbet. I sidste ende beror det på en konkret vurdering af samtlige sagens omstændigheder, om der på grund af risiko for interessekonflikter er grundlag for at afslå beskikkelse.

[. . .]".

Østre Landsret har ved dom afsagt den 20. august 2014 (sag B-1836-13) behandlet en sag, der drejede sig om, hvorvidt en advokat fra et kontor i en advokatkæde har tilsidesat god advokatskik ved at repræsentere en part i en sag, uagtet at modparten i samme sag havde modtaget advokatbistand fra en advokat fra samme advokatkæde. Landsretten fandt at den pågældende advokat havde tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, og landsretten tilføjede, at landsretten ikke ved sin afgørelse havde taget stilling til, om en retlig beskikkelse af en advokat fra en virksomhed i kæden vil kunne anfægtes, fordi en anden part er repræsenteret af en advokat fra en anden virksomhed i kæden.

Advokat A blev af retten beskikket som forsvarer efter retsplejelovens § 735. Retten kan efter retsplejelovens § 736 tilbagekalde en beskikkelse, når det findes nødvendigt i forsvarets interesse.

Advokatnævnet udtaler:

”Da det således er retten, der efter retsplejelovens regler foretager beskikkelsen og eventuelt også kan tilbagekalde en beskikkelse, og da retten efter det oplyste i forbindelse med sagen var i besiddelse af de nødvendige oplysninger til at foretage en vurdering af advokat A’s habilitet, finder Advokatnævnet, at nævnet ikke har kompetence til at behandle dette spørgsmål, hvorfor Advokatnævnet afviser denne del af klagen.”

Advokatnævnets kendelse af 28. juni 2017 (sagsnr. 2016-1749) afklarer måske spørgsmålet.

Advokatrådet⁴⁵ indklagede advokat A1 for tilsidesættelse af advokatpligterne, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, ”ved i e-mail af 27. maj 2015 vedhæftet processkrift til Retten i strid med retsplejelovens § 734, stk. 2, at have anmodet om at blive beskikket som forsvarer for [X], i et sagskompleks, hvor [advokat A2], som ansat på samme advokatkontor som [advokat A1], allerede bistod sin klient, [Y], og hvor [X] og [Y] i sagen havde modstridende interesser af ikke uvæsentlig karakter.”

Den af retten indgivne klage var afgjort, men Advokatnævnet anførte:

”Den omstændighed, at det er retten, der i medfør af retsplejelovens § 734 beskikker en offentlig forsvarer, og det forhold, at det i retsplejelovens § 734, stk. 2, er bestemt, at forsvaret kan udføres af én person, når der er flere sigtede, hvis de sigtedes interesser under sagen ikke er modstridende, er ikke ensbetydende med, at Advokatnævnet ikke har kompetence til at behandle en klage over, at en advokat anmoder om beskikkelse under omstændigheder, hvor advokaten befinder sig i en interessekonflikt eller nærliggende risiko herfor.

Advokatnævnets kendelse af 28. november 2014 i nævnets sag 2013-1002 må anses for en konkret afgørelse, hvor retten indgående havde forholdt sig til habilitetsspørgsmålet og fundet, at der ikke forelå inhabilitet. Der er derfor heller ikke med henvisning til denne kendelse grundlag for at afvise nærværende klage på grund af manglende kompetence.

⁴⁵ Der forelå samtidig en klage fra retten.

Advokatnævnet finder, at advokat A1 ved den udviste adfærd har anmodet om beskikkelse under omstændigheder, hvor det burde have stået ham klart, at han herved var i en interessekonflikt eller nærliggende risiko herfor.”

Udgangspunktet for den prøvelse af interessekonfliktspørgsmålet, der skal ske, bliver imidlertid efter reglerne i retsplejelovens §§ 730, 733, 734 og 736.

Der kan være efterforskningshensyn eller hensyn til sagens fremme, der kan betyde, at en advokat ikke kan optræde som forsvarer, jf. retsplejelovens § 735, stk. 3. Det gælder også hvis advokatens medvirken vil medføre en forsinkelse af betydning for sagens fremme.

Der er almindelige habilitetsregler i retsplejelovens § 730, stk. 4, for den valgte forsvarer og § 734, stk. 1, for den beskikkede forsvarer. Reglerne kan sammenstilles således:

Valgt forsvarer - § 730, stk. 4:

Beskikket forsvarer - § 734, stk. 1:

Udelukkede fra at vælges er personer, der er indkaldt til at afhøres som vidner eller skønsmænd, eller som er begæret indkaldt i sådan egenskab, indtil retten har truffet afgørelse herom, eller hvis optræden ifølge § 60, stk. 1, nr. 3, ville medføre inhabilitet hos dommeren.

Til offentlig forsvarer må ingen beskikkes, der selv er forurettet ved forbrydelsen eller står i et sådant forhold til den forurettede, som ville udelukke en dommer fra at handle i sagen, eller der er kaldet til at forklare som vidne, skønsmand i sagen eller har handlet i den som anklager eller rettergangsfuldmægtig for den forurettede⁴⁶ eller som politiembedsmand eller som dommer eller domsmand eller i en anden straffesag har været forsvarer for en sigtet, med hvis interesse i sagen den nu sigtedes står i strid,⁴⁷ eller hvis beskikkelse ifølge § 60, stk. 1, nr. 3, ville medføre inhabilitet hos dommeren.

Det er set fra et advokatetisk synspunkt og i lyset af praksis omkring retsplejelovens § 126, stk. 1, overraskende, at der tilsyneladende skulle være mulighed for at optræde som valgt forsvarer, under omstændigheder, der for beskikkede advokater medfører, at der kan ske udelukkelse, når det klart vil være i strid med § 126 og praksis om interessekonflikter.⁴⁸ Den Særlige Klagerets afgørelse i TfK.2006.821.SK viser, at det er muligt. Afgørelsen bygger klart på, at der er forskel mellem valgte og beskikkede forsvarere.

⁴⁶ Se eksemplet i U.2002.2377Ø og U.2005.403V.

⁴⁷ U.1992.65/3Ø En advokat, der var forsvarer for en tiltalt, mod hvem et hovedvidne fragik sin belastende forklaring under hovedforhandlingen, kunne ikke senere være beskikket forsvarer for vidnet under en sag om falsk forklaring. I en advokatnævns sag U.2003.1577H blev det fundet, at god advokatskik var tilsidesat ved repræsentation af en part under en retssag, da der var risiko for, at advokaten som forsvarer for en anden tidligere havde fået oplysninger, der kunne benyttes under sagen. TfK.2005.662V: Advokat var inhabil som forsvarer for sigtet direktør i skattesvigs- og dokumentfalsksag, da advokaten var advokat for selskabet og formand for selskabets bestyrelse.

⁴⁸ Se hertil Thomas Rørdam: "Forsvareren" (2012) side 35. Karnov angiver, at der formentlig ud fra forholdets natur må foreligge inhabilitet, og der henvises til bl.a. U.1953.708H.

TfK.2006.821.SK: Anklagemyndigheden havde rejst tiltale mod T ApS for overtrædelse af udlændingeloven, da selskabet skulle have beskæftiget to personer uden arbejdstilladelse. Advokat A2 var bestyrelsesmedlem i selskabet, og han og advokat A1 var interessenter i samme advokatinteressentskab. Advokat A1 påstod, at både han og advokat A2 kunne være forsvarer for selskabet, subsidiært, at han (A1) kunne.

Retten i X-købing anførte:

”Tiltale er rejst mod et anpartsselskab, hvor advokat [A2] er bestyrelsesmedlem. Både advokat [A2] og advokat [A1] er nævnt i advokatfortegnelsen for interessentskabet X Advokater”.

For advokat A2's vedkommende vil der for ham som valgt forsvarer for det tiltalte anpartsselskab kunne opstå interessekonflikt i relation til hans medlemskab af anpartsselskabets bestyrelse. Efter princippet i retsplejelovens § 734 vil advokat A2 derfor være inhabil som forsvarer i sagen.

Denne inhabilitet vil efter de advokatetiske reglers pkt. 3.2.3 [nu AER 12.4] tillige gælde for advokat A i kraft af fællesskabet i X Advokater.

For Den Særlige Klageret anførte anklagemyndigheden, at retsplejelovens § 734 ikke finder anvendelse ved valgte forsvarere, men alene finder anvendelse ved beskikkede forsvarere. Klageretten udtalte helt på linje hermed bl.a., at retsplejelovens § 734 ikke finder anvendelse ved valgte forsvarere, men alene finder anvendelse ved beskikkede forsvarere, hvorfor afgørelsen blev ændret således, at advokat A2 og advokat A1 kunne antages som valgte forsvarere for selskabet.⁴⁹

I det følgende vil vægten være på den straffeprocessuelle vurdering, ganske simpelt fordi problemstillingen af Advokatrådet og Advokatnævnet er ”sendt derover”. Det er efter vor opfattelse ikke hensigtsmæssigt, men sådan er retsstillingen i mange tilfælde.⁵⁰

9.1 Samme forsvarer for flere tiltalte

Det er i retsplejelovens § 734, stk. 2, forudsat, at flere sigtede kan have samme forsvarer, ”når de sigtedes interesser under sagen ikke er modstridende”. Det følgende er eksempler på sådanne modstridende interesser:

U.2015.3865H angik tre sager, hvor to politiembedsmænd var indklaget for Den Uafhængige Politiklagemyndighed. I alle tre sager udtalte retten, at der, da begge var polititjenestemænd og knyttet til samme tjenestested, var behov for særligt at sikre, at forsvaret for den enkelte tilrettelægges og fremstår som tilrettelagt udelukkende i den enkeltes interesse og uafhængig af forsvaret for den anden, og det skal der være en høj grad af sandsynlighed for. Højesteret stadfæstede kendelsen.

⁴⁹ Af en sag fra Den Særlige Klageret gengivet af Vagn Greve, Henning Larsen: Om beskikkelse af forsvarere, TfK.2006.668 (K-75-05) fremgår, at Østre Landsret havde afvist den valgte forsvarer på grund af risiko for interessekonflikt med henvisning til rpl. § 733, stk. 2. Spørgsmålet blev ikke behandlet ved kære, da sagen blev sendt til Den Særlige Klageret, der afviste pga. fristoverskridelse.

⁵⁰ I Vestre Landsrets ankesag VL. S-0620-13 fik anklagemyndigheden 30. januar 2014, hvor hovedforhandlingen var 11. marts 2014, tanken, at den valgte forsvarer for 2 tiltalte ikke kunne fortsætte for begge. Landsretten anførte, at ”der efter sagens omstændigheder ikke [var] grundlag for at antage, at advokat A ikke [kunne] repræsentere såvel A som B – og foretog sig ikke yderligere i anledning af anklagemyndighedens henvendelse.

TfK.2014.383:

Samme advokat kunne ikke være beskikket for to tiltalte under anken af en voldssag, da de tiltalte var tiltalt for i forening med andre at have udøvet vold, og da de tiltalte ikke ville udtale sig under hovedforhandlingen i Retten i X-købing.

TfK.2015.87:

En advokat kunne ikke beskikkes for to tiltalte for brugstyveri. De havde ikke helt samme opfattelse af, hvad der var foregået.

U.2013.2977V:

En advokat kunne ikke være forsvarer for to tiltalte i sag, hvori de var tiltalt bl.a. for i fællesskab at have udøvet vold mod en person.

U.2013.1252V:

En advokat kunne ikke være forsvarer for begge sigtede i en sag, hvor 2 personer var sigtet for i forening at have været i besiddelse af betydelige mængder amfetamin, der havde været gravet ned to forskellige steder. Sagen vedrørte organiseret narkotikakriminalitet i et bandemiljø, og anklagemyndigheden havde henvist til, at der i de kriminelle bandemiljøer var en tendens til, at de implicerede internt fordeler skyldsspørgsmålet.

Den Særlige Klageret, K-40-05:

En advokat var ligesom T sigtet for to forsøg på medvirken til overtrædelse af straffelovens § 158 om falsk forklaring for retten. Han var beskikket som T's forsvarer vedrørende en række andre forhold. Nu anmodede han om også at blive beskikket for de to forhold vedrørende straffelovens § 158. Retten i X-købing afslog anmodningen med følgende begyndelse:

"Retten finder, at advokat ... må antages at indtage en sådan stilling i sagen, at hans hverv som forsvarer for ... i samme sag er uforeneligt med ... § 734, stk. 1, og stk. 2, eller denne bestemmelses grundsætninger."

EMD 25. september 1992 – sag 13611/88 – CASE OF CROISSANT v. GERMANY:

Det anerkendes, at en forsvarer ønsket af Croissant ikke kunne beskikkes, da den ønskede advokat var forsvarer for en af Croissants tidligere medarbejdere i en anden straffesag, og interessekonflikt kunne ikke udelukkes.

U.1989.173Ø:

Forsvarerbeskikkelse for tiltalte T1 blev tilbagekaldt, da advokaten i en anden retskreds tillige var beskikket som forsvarer for T2 og T3, der var sigtede i samme sagskompleks, da der fandtes at være risiko for, at T1's interesser var i strid med T2's og T3's interesser.

U.1971.927Ø:

Der var nærliggende fare for interessekonflikt ved beskikkelse af samme forsvarer for tre fængslede, hvoraf to var sigtede for tyveri og en for hæleri.

De synspunkter om betydningen af bl.a. bandemiljø, vold i fællesskab og manglende udtalelse under sagen, der indgår i ovennævnte afgørelser, er synspunkter, der bæres videre i de i det følgende omtalte højesteretskendelser, og det er et spørgsmål, om der kan analogiseres – i hvert fald set fra advokatrettens synsvinkel.

En lidt atypisk afgørelse, der angiver overgangen til spørgsmålet om smitte mellem forsvarere fra samme kontor er TfK.2014.327, hvor to tiltalte, der var ægtefæller, og som nægtede sig skyldige og ikke havde ville udtale sig i en sag om falsk anmeldelse og forsikringsbedrageri, ikke kunne have samme forsvarer, men forsvarerne kunne godt være fra samme kontor. Afgørelsen er fra 23. december 2013, hvor Højesterets nedennævnte afgørelser U.2014.903H og U.2014.905H er af 17. december 2013. Afgørelsen kan være begrundet i kriminalitetens art, men det er ikke et advokatetisk synspunkt.

Problemstillingen omkring interessekonflikternes betydning i strafferetten og advokatretten kan måske illustreres ud fra følgende Højesterets dom af 17. maj 2011 (U.2011.2267H):

I en straffesag blev mor M og datter D anholdt og fremstillet i grundlovsforhør. Forud for grundlovsforhøret havde datteren D været afhørt og havde forklaret, at moderen M havde deltaget i en brandstiftelse. M havde benægtet dette. Ved grundlovsforhøret var begge repræsenteret af samme forsvarer. Efterfølgende blev der dog rettet op på det.

Forsvaret gjorde i Højesteret gældende, at der forelå inhabilitet, jf. retsplejelovens § 734, stk. 2. Anklagemyndigheden gjorde gældende at *"retsplejelovens § 734 stk. 2, stiller ikke krav om, at flere sigtede under samme sag skal være repræsenteret af forskellige forsvarere, og det beror på en konkret vurdering, om de sigtedes interesser er modstridende."*

Anklagemyndigheden tager ved det anførte stilling *helt uden* hensyntagen til både de involverede tiltalte som til de hensyn, der ligger bag de advokatetiske regler, jf. retsplejelovens § 126. *"Anklagemyndigheden bestrider ikke, at det i den foreliggende sag havde været hensigtsmæssigt, såfremt de sigtede under grundlovsforhøret havde fået beskikket hver sin forsvarer"*. Anklagemyndigheden reducerer kravet til forsvareren og truslen mod denne om en bøde til et *"hensigtsmæssighedsspørgsmål"*. Det er nok at forfølge målet uden hensyntagen til midlet.

Det hedder videre i dommen vedrørende anklagemyndighedens synspunkt:

"Dette forhold kan dog ikke antages at have haft nogen betydning for sagens udfald". Vores vurdering er, at selv efter sagens afslutning har anklagemyndigheden intet reelt holdepunkt for det anførte – udover, at "vi vandt, og det skulle vi".

Højesteret retter lidt op på det ved at ændre ordvalget en anelse:

"Det havde derfor været rigtigst, såfremt der under grundlovsforhøret havde været beskikket en anden advokat som forsvarer for (moderen) end den"

advokat, der var beskikket som forsvarer for (datteren), jf. retsplejelovens § 734, stk. 2."

Også Højesteret er af den opfattelse, at den – efter vor opfattelse – åbenbare interessekonflikt *"ikke kan antages at have haft nogen betydning for sagens udfald (...)"*

Afgørelsen er interessant, da den giver "en anden side" af habilitetsspørgsmålet⁵¹ – "det er ikke så afgørende". Afgørelsen tager ikke stilling til det advokatetiske, men det skal bemærkes, at Højesteret i forhold til anklagemyndighedens *"hensigtsmæssigt"* ændrer til *"rigtigst"*. For forsvarere skal dette bemærkes, da der er en åbenbar interessekonflikt. Var sagen blevet bedømt som en adfærdsklage mod den i grundlovsforhøret mødende advokat, burde Advokatnævnet efter vor opfattelse have fundet, at der forelå en interessekonflikt, og dermed en pligt til ikke at påtage sig sagen for den, som advokaten ikke taler med først. Da advokaten talte med den første og så politirapporterne, var det efter beskrivelsen åbenbart, at der var modstridende interesser. Ved at fortsætte for begge, var det klart, at der var en tilsidesættelse af god advokatskik. Den advokatetiske bedømmelse blev ikke foretaget (og beror selvklart på en konkret bedømmelse), men vi mener, at Advokatnævnet er kompetent, selv om retten jo også burde have grebet ind – retten kunne jo også se interessekonflikten. Der er en ubalance mellem bedømmelsen af sager om interessekonflikt afhængig af hvem, der rejser sagerne, hvor og i hvilken sammenhæng de behandles. Det er uheldigt.⁵²

En anden "variant" af forsvarer for flere foreligger ved TfK.2015.589/2, hvor Vestre Landsret i en kendelse fra 20. marts 2015 nåede frem til, at en advokat, der i Retten i X-købing var forsvarer for en af de tiltalte, T2, der blev dømt og ikke har anket, ikke nu under ankesagen kunne blive beskikket for T1, der har anket. Landsretten stadfæster, at forsvareren ikke kan beskikkes. Det fremgår af begrundelsen, at forsvareren var blevet nægtet at være forsvarer for begge i Retten i X-købing.

Landsretten udtaler:

"Den omstændighed, at alene [T1] har anket til landsretten, indebærer ikke, at risikoen for, at der kan foreligge modstridende interesser mellem [T2] og [T1], ikke længere er til stede. Da [advokat A] var beskikket som forsvarer for [T2] under [Retten i X-købings] behandling af sagen, kan han under de nævnte omstændigheder ikke beskikkes som forsvarer for [T1] under ankesagens behandling."

Det er ud fra gengivelsen ikke åbenbart, hvad det mere specifikke grundlag for kendelsen er. § 734 kan vel næppe dække den situation, og de advokatetiske synspunkter om interessekonflikt er heller ikke til stede, og bør vel heller ikke af anklagemyndigheden kunne påberåbes uden for Advokatnævnets kompetence. Der kan selvfølgelig foreligge mulighed for, at informationer givet fra T2 nu går til

⁵¹ I TfK.2014.924Ø får landsretten lejlighed til at bedømme alvoren i den krænkelsessituation, der jo i bund og grund vedrører den sigtede/tiltalte. Den omstændighed, at der har foreligget en interessekonflikt, fører ikke til nogen tvivl om, at afgørelsen truffet med inhabile forsvarere er helt i orden!

⁵² Se til illustration TfK.2014.924 – Ø.L.D. af 27. juni 2014 – S-319413: Ikke ophævelse af dom og hjemvisning som følge af, at der havde været beskikket forsvarere fra samme kontor for to tiltalte med modstridende interesser.

forsvareren for T1, men det er ikke angivet som begrundelse, og det er en bedømmelse, der ikke kan foretages ud fra kendelsen.

Det skal afslutningsvis på denne del anføres, at Højesteret i kendelsen i U.2017.911H har fastslået, at der ikke ved valg af bisiddere i en undersøgelseskommision gælder samme formodning for interessekonflikt, som der gælder ved straffesager og sager ved Den Uafhængige Politiklagemyndighed. I den konkrete situation kunne samme advokat være bisidder for tre, der skulle afhøres.

9.2 Forsvarere fra samme kontor

Kompetencemæssigt er spørgsmålet behandlet af Advokatnævnet i kendelse af 28. november 2014 (sagsnr. 2013-1002), hvor Advokatnævnet udtalte:

"Indklagede var af [Retten i X-købing] beskikket som forsvarer for klager. En advokat fra samme advokatkontor var desuden beskikket som forsvarer for en medtiltalt. Nævnet afviste en klage over interessekonflikt, da det var retten, der havde beskikket indklagede efter retsplejelovens § 735, og efter retsplejelovens § 736 kan retten tilbagekalde en beskikkelse, når det findes nødvendigt i forsvarers interesse. Da det således var retten, der efter retsplejelovens regler foretager beskikkelse og eventuel også kan tilbagekalde en beskikkelse, og da retten efter det oplyste i forbindelse med sagen var i besiddelse af de nødvendige oplysninger til at foretage en vurdering af indklagedes habilitet, havde nævnet ikke kompetence til at behandle denne del af klagen."

Problemstillingen er behandlet i to afgørelser fra Højesteret U.2014.903H og U.2014.905H, men på trods af de relativt klare, næsten enslydende præmisser, er spørgsmålet stadig for en del uafklaret, dels da der lægges op til en konkret bedømmelse, der svært lader sig indpasse i den almindelige advokatret, dels da efterfølgende afgørelser nok fortolker afgørelserne noget frit og i en vis udstrækning pragmatisk.

Højesteret har i to kendelser; U.2014.903H og U.2014.905H på en del områder afstukket rammer, der angiveligt ud over retsplejelovens § 734, stk. 2, også bygger på hensynet til den enkelte klient og på den almindelige praksis, der følger af retsplejelovens § 126 i relation til interessekonflikt.

Højesterets begrundelse og resultat i sag U.2014.903H er sålydende:

"Sagen angår, om en advokat er afskåret fra at blive beskikket⁵³ som offentlig forsvarer, fordi en anden advokat fra samme kontor er beskikket som forsvarer for en medsigtet."

⁵³ Der er således ikke herved taget stilling til problematikken for en valgt forsvarer, jf. den forskellige bestemmelse i retsplejelovens § 730, stk. 4, men der er ud fra de bagvedliggende hensyn måske ikke grund til at antage, at resultatet ville blive anderledes. Se ovenfor og i overensstemmelse hermed Thomas Rørdam: "Forsvareren" (2012) side 35. Den Særlige Klagerets afgørelse i TfK.2006.821.SK viser dog et andet billede. De historisk interesserede kan også henvises til den interessante afgørelse i U.1953.708H.

Højesteret finder, at anklagemyndigheden har en retlig interesse i at få prøvet landsrettens kendelse, selv om spørgsmålet om forsvarerbeskikkelse for [T1], efter at sagen for hans vedkommende er afsluttet, ikke længere er aktuelt.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 734, stk. 2, varetager – ligesom andre bestemmelser i retsplejelovens kapitel 66 om sigtede og hans forsvar, herunder bl.a. § 730 om sigtedes ret til at vælge en forsvarer og § 736, stk. 1, hvorefter en beskikkelse af en offentlig forsvarer kan tilbagekaldes, når det findes nødvendigt i forsvarets interesse – grundlæggende retsplejemæssige hensyn til som led i en retfærdig rettergang at sikre et troværdigt effektivt forsvar for personer, der er sigtede i straffesager, jf. herved også artikel 6, stk. 3, litra c, i den europæiske menneskerettighedskonvention.

Bestemmelsen i § 734, stk. 2, må således også ses i sammenhæng med retsplejelovens § 126, hvorefter advokater skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik, og med Advokatrådets vejledende advokatetiske regler.

Efter § 734, stk. 2, kan samme person kun være beskikket som forsvarer for flere sigtede under samme sag, når de sigtedes interesser under sagen ikke er modstridende. For at den samme advokat kan beskikkes som forsvarer for flere sigtede i samme sag, skal der være en høj grad af sandsynlighed for, at der ikke kan opstå modstridende interesser. Bag bestemmelsen ligger en formodning for modstridende interesser blandt flere sigtede i samme sag såvel med hensyn til skyldsspørgsmålet, hvis de nægter sig skyldige, som med hensyn til grundlaget for strafudmålingen.

Også hvor flere sigtede i samme sag ønsker advokater fra samme kontor beskikket som forsvarere, er der et behov for særligt at sikre, at forsvaret for den enkelte tilrettelægges og fremstår som tilrettelagt udelukkende i den enkelte sigtedes interesse og uafhængigt af forsvaret af de øvrige. De nævnte retsplejemæssige hensyn kan derfor begrunde, at beskikkelse af flere forsvarere fra samme kontor for flere sigtede i samme sag må nægtes, når de sigtedes interesser under sagen er modstridende, eller der er nærliggende risiko herfor. En sådan nærliggende risiko vil navnlig kunne være til stede, hvis der er tale om grov kriminalitet begået af flere i forening, f.eks. narkotikakriminalitet og personfarlige forbrydelser.

Hvis kriminaliteten samtidig er banderelateret, eller hvis der på anden måde er en særlig forbindelse mellem de sigtede, f.eks. i kraft af familierelationer, vil de retsplejemæssige hensyn i almindelighed føre til, at der ikke bør ske beskikkelse af flere forsvarere fra samme kontor.

Det spiller også en rolle, om de sigtede ikke eller kun i begrænset omfang har afgivet forklaring om egen eller andres rolle i hændelsesforløbet. I sidste ende beror det på en konkret vurdering af samtlige sagens omstændigheder, om der på grund af risiko for interessekonflikter er grundlag for at afslå beskikkelse.

I den konkrete sag var der rejst tiltale for meget grov personfarlig kriminalitet begået af flere i forening, og de personer, som advokaterne [A1] og [A2] fra samme advokatkontor blev beskikket for, er brødre. Desuden havde de tiltalte kun i begrænset omfang afgivet forklaring.

Højesteret finder, at der under de foreliggende omstændigheder ikke burde være sket beskikkelse af advokat [A1] som forsvarer for [T1].

I Advokatnævnets kendelse af 29. november 2017 (sagsnr. 2017 – 2640) var spørgsmålet, om der forelå interessekonflikt ved at advokat A1 fra samme advokatkontor som advokat A2 førte en boligretssag om udsættelse på grund af voldelig adfærd mod K, samtidig med at advokat A2 var forsvarer for K i en sag om vold og trusler. Klagen over de to advokater blev afgjort således:

”Det følger af retsplejelovens § 126, stk. 1, at en advokat skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik. Herunder må en advokat ikke bistå en klient i situationer, hvor en interessekonflikt er opstået, eller hvor der foreligger nærliggende risiko for, at en sådan konflikt opstår.

Advokatnævnet finder, at advokat [A1] har befundet sig i en interessekonflikt eller i nærliggende risiko herfor, ved for Boligservice at påtage sig sagen mod [K] henset til, at advokat [A2] repræsenterede [K] i en verserende straffesag. Advokatnævnet har herved lagt vægt på, at det ikke kan udelukkes, at oplysninger, som advokatfirmaet var i besiddelse af i kraft af advokat [A2’s] repræsentation af [K] i straffesagen, kunne bruges i forbindelse med advokat [A1’s] repræsentation af Boligservice. Nævnet har i den forbindelse lagt vægt på, at uanset at det ikke fremgår af sagen, om den straffesag, som advokat [A2] varetog for [K], udspringer af de episoder, der lå til grund for Boligservices påkravsskrivelser af 9. marts 2016 og 23. maj 2016, så kan begge sager henføres til K’s angivelige voldelige adfærd samt trusler m.v. Advokatnævnet finder på den baggrund, at advokat [A1] har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1.

*...
Som anført ovenfor opstod der en interessekonflikt med advokat [A1’s] påtagelse af sagen for Boligservice mod [K], og Advokatnævnet finder herefter, at advokat [A2] har handlet i strid med god advokatskik ved ikke straks efter modtagelsen af advokat A3’s e-mail den 11. september 2017 at anmode retten om afbaskikkelse med henvisning til inhabilitet. Det bemærkes i den forbindelse, at der består en pligt for alle involverede advokater til at udtræde af sagen i tilfælde af interessekonflikt. Advokatnævnet finder på den baggrund, at advokat [A2] har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1.”*

Den samlede vurdering er, at det i relation til de overordnede hensyn vedrørende interessekonflikt for advokater er:

- 1) synspunktet om risiko for informationsovergang (at den stærke kan få eller lade diffundere oplysninger/instrukser til den svage),
- 2) synspunktet om advokatens uafhængighed og
- 3) det grundlæggende om ikke at være våbendrager for flere (den ene klient kan blive underprioriteret i forsvaret), der er bærende.

I U.2014.905H og andre steder udtrykkes det således:

”I den konkrete sag er der rejst sigtelse for grov narkotikakriminalitet begået af flere i forening, og de sigtede har kun i begrænset omfang afgivet forklaring. Der foreligger ikke oplysninger, som understøtter, at de sigtede ikke har modstridende interesser.”

Modstrid mellem ”advokatretten og strafferetsplejen” giver sig bl.a. udslag i, at der i strafferetsplejen kun sker afbeskikkelse af den ene af flere forsvarere, hvilket jo er ganske praktisk for retssystemet – man ikke skal finde to eller flere nye forsvarere. Var det advokatetiske overvejelser, der var bærende, skulle begge/alle afbeskikkes, jf. AER 12.6.

Området for flere forsvarere for flere sigtede/tiltalte i samme sag er med Højesterets afgørelse umiddelbart væsentlig begrænset, omend der er bemærkninger om specifikke sagstyper og personrelationer, der efterlader områder, hvor der kan ske sådan beskikkelse. De efterfølgende afgørelser viser, at der foretages et helt konkret skøn i de enkelte sager i relation til de momenter, som Højesteret har fremhævet i dennes afgørelser. Disse er omtalt i det følgende afsnit.

9.2.1 Afgørelser, hvor der tillades forsvarere fra samme kontor

TfK.2015.70 – 23.oktober 2014 – V.L.K. S-1902-14:

To bedragerisigtede kunne godt have forsvarere fra samme kontor. Det var ikke grov kriminalitet og der var ikke frygt for, at den ene skulle påvirke den anden (der var retarderet i lettere grad).

Lf.Medd.2014.33 – 11. august 2014 – V.L.K. S-1115-14:

To forsvarere (A1 og A2) fra samme kontor kunne være forsvarere for to brødre (T1 og T2) i en straffesag vedrørende vidnetrusler og falsk forklaring for retten. Begge de tiltalte nægtede sig skyldige i den rejste tiltale i den foreliggende sag og havde til politiet afgivet i det væsentligste overensstemmende forklaringer om det passerede. De forklaringer, som forurettede havde afgivet til politiet, efterlod ikke indtryk af, at der havde været forskel på de tiltaltes roller i forbindelse med henvendelserne til forurettede. Efter en konkret vurdering af samtlige sagens omstændigheder forelå der herefter ikke en sådan nærliggende risiko for en interessekonflikt mellem de tiltalte, at der var grundlag for at nægte at efterkomme T2's anmodning om, at A1 beskikkedes som hans forsvarer.

TfK.2014.601 – Lf.Medd.2014.20V – 1. april 2014 – V.L.K. S-0614-14:

Af et kæreskrift fremgik det, at politiets opfattelse var, at 4 tiltalte, hvis forsvarere kommer fra samme kontor, var tilknyttet den såkaldte B-bande i Fredericia. Politiet havde herved bl.a. henvist til et notat, der efter sit indhold angik B-bandens opbygning m.v. De tiltalte havde bestridt at have banderelationer. Landsretten fandt på det foreliggende grundlag, at der ikke var oplyst omstændigheder, der gav grund til at antage, at der var tale om kriminalitet med relation til bandemiljøet. Landsretten stadfæstede herefter Retten i X-købings kendelse, og de 4 tiltalte kunne være repræsenteret af advokater fra samme kontor.

Lf.Medd.2014.19 Retten i X-købing – 31. marts 2014 – 2-66/2014:

S1 og S2 var sigtet for i forening at have begået røveri mod forurettede, som fik tildelt slag med hammer. De sigtede nægtede sig skyldige og havde ikke afgivet forklaring om egen eller andres rolle i hændelsesforløbet. Der forelå ikke oplysninger om en særlig

forbindelse mellem de sigtede. Retten fandt efter en konkret vurdering af sagens samlede omstændigheder ikke, at der forelå en sådan nærliggende risiko for interessekonflikt mellem de sigtede, at der var grundlag for at afbeskikke en af de ønskede forsvarere, der var fra samme kontor.

Lf.Medd.2014.17V – 10. marts 2014 – V.L.K. S-0395-14:

T1 og T2 var tiltalt for efter fælles forudgående aftale og i forening med en række navngivne og uidentificerede medgerningsmænd at have indsmuglet 4,9 liter amfetaminolie fra Holland til Danmark. T1 var bosiddende i Holland, mens T2 var bosiddende i Danmark. Der forelå ikke nærmere oplysninger om, hvilken forbindelse de tiltalte måtte have til hinanden. Begge havde afgivet forklaring om forholdet. Landsretten fandt ligesom Retten i X-købing, at de to tiltalte kunne have forsvarere fra samme kontor.

Lf.Medd.2014.16Ø – 4. februar 2014 – Ø.L.K. S-704-13:

Forsvaret for de tiltalte T1 og T2 i ankesag kunne fortsat varetages af henholdsvis advokat A1 og A2, selv om advokaterne kommer fra samme advokatkontor. I sagen havde Statsadvokaten for Særlig Økonomisk og International Kriminalitet (SØIK) rejst tiltale mod i alt 7 personer for bedrageri af særlig grov beskaffenhed efter straffelovens § 279, jf. § 289, stk. 2, og forsøg herpå vedrørende forskellige ejendomshandler og projekter med tilknyttet udstedelse og videresalg af pantebreve til forskellige investorer. Retten i X-købing afholdt under hovedforhandlingen 73 retsmøder. De tiltalte T1 og T2 blev begge i meget væsentligt omfang fundet skyldige i den rejste tiltale og straffet med fængsel i henholdsvis 4 år og 5 år samt betydelige tillægsbøder. Landsretten fandt i overensstemmelse med såvel anklagemyndighedens som forsvarernes samstemmende tilkendegivelser, at ankesagen adskiller sig fra de sager, som Højesteret tog stilling til 17. december 2013 såvel med hensyn til sagens karakter som spørgsmålet om en særlig tilknytning mellem de tiltalte i sagen. Bevisførelsen i ankesagen, der angår tiltale for alvorlig økonomisk kriminalitet, og hvor der ikke er særlig tilknytning mellem de tiltalte, forventes – ligesom for Retten i X-købing – i det væsentlige at ville ske på baggrund af en gennemgang af et omfattende bilagsmateriale, de tiltaltes og vidners forklaringer og afgivne revisionserklæringer. Landsretten bemærkede endvidere, at advokat A1 og advokat A2 som beskikkede forsvarere havde gennemgået sagen med de tiltalte T1 og T2 på en række møder, og at de tiltalte, herunder på baggrund af anklagemyndighedens brev af 28. januar 2014 med konkretiserede bemærkninger om et CV for T1 og forhold 12 og 13 a i tiltalen har fastholdt, at de ikke har forskellig opfattelse af faktum eller modstridende standpunkter eller interesser i sagen, hvor de begge fortsat har ønsket, at henholdsvis advokat A1 og advokat A2 skal varetage deres forsvar i sagen.

TfK2014.327 – 23. december 2013 – V.L.K. S-2554-13:

T1 og T2, der var samboende ægtefæller, var tiltalt for falsk anmeldelse og forsikringsbedrageri, og de havde efter eget ønske begge fået beskikket advokat A som forsvarer. Anklagemyndigheden anmodede Retten i X-købing om at beskikke en anden forsvarer for en af de tiltalte, idet der efter anklagemyndighedens opfattelse kunne

være interessemodsætninger mellem de tiltalte. A fastholdt beskikkelsen, og Retten i X-købing afsagde kendelse om, at advokat A godt kunne være forsvarer for begge tiltalte, idet anklagemyndigheden ikke tidligere under den længerevarende efterforskning havde protesteret herimod, ligesom der ikke var påvist modstridende interesser. Landsretten henviste til Højesterets kendelse af 17. december 2013 og udtalte, at da de tiltalte begge havde nægtet sig skyldige og ikke havde ønsket at udtale sig, var der ikke en høj grad af sandsynlighed for, at der ikke under sagen kunne opstå modstridende interesser. Advokat A1's beskikkelse som forsvarer for T1 blev derfor tilbagekaldt, og sagen blev hjemvist til Retten i X-købing til genbeskikkelse af advokat A2, som tidligere havde været beskikket som forsvarer for T1, og som var fra samme kontor som advokat A1, idet der ikke forelå oplysninger om nærliggende risiko for modstridende interesser.

U.2016.3699H:

To advokater fra samme kontor kunne beskikkes for to indklagede polititjenestemænd i en sag omfattet af retsplejelovens regler om straffesager mod politipersonale. Beskikkelse af den ene var nægtet. Anmeldelsen mod politiassistenterne angik uberettiget magtanvendelse i form af brug af peberspray og pacificering over for en beboer på et bosted, som havde ødelagt sit værelse og en for sen indberetning af brugen af peberspray. Tre af de fire involverede polititjenestemænd og to pædagogiske medhjælpere på bostedet, som overværede forløbet, havde afgivet detaljerede forklaringer, og den fjerde politiassistent havde afgivet en redegørelse om brugen af peberspray. Efter de foreliggende oplysninger var der ikke grundlag for at antage, at T og T2's interesser under sagen var modstridende, eller at der var en nærliggende risiko herfor. Højesteret tog derfor T's påstand om beskikkelse af advokat A som forsvarer for ham til følge.

9.2.2 Afgørelser, hvor der ikke tillades forsvarere fra samme kontor:

TfK2014.374 – 23. januar 2014:

Forsvarere fra samme kontor kunne ikke beskikkes for to tiltalte, der var tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 192 a, stk. 1, nr. 1. Det var oplyst, at de tiltalte havde tilknytning til en kriminel gruppering, og at de begge boede på den ejendom, hvor våbnene var fundet.

TfK2014.323 – 19. december 2013:

Der var rejst tiltale om forsøg på indsmugling af et betydeligt kvantum hash fra Danmark til Norge. Retten i X-købing havde beskikket forsvarere fra samme advokatkontor. Anklagemyndigheden protesterede mod beskikkelsen af forsvarer A, der tidligere havde været forsvarer for en medtiltalt. A protesterede mod tilbagekaldelsen, idet han anførte, at der ikke var en konkret eller nærliggende risiko for interessekonflikt, og at det var en grundlæggende rettighed i retsplejeloven og EMRK, at en tiltalt selv kan vælge sin forsvarer. Landsretten henviste til Højesterets kendelse af 17. december 2013 og til, at straffesagen drejede sig om organiseret narkotikakriminalitet ved forsøg på smugling af et betydeligt kvantum hash, og at de tiltalte kun i begrænset omfang havde afgivet forklaring om deres egen og andres rolle i hændelsesforløbet, og der var ikke oplysninger, der understøttede, at de tiltalte ikke havde modstridende interesser. Landsretten omgjorde derfor kendelsen.

TfK.2016.490 – 11. februar 2016:

Forsvarere fra samme kontor kunne ikke beskikkes for to tiltalte, der var tiltalt for at have overtrådt straffelovens § 288, stk. 2, jf. stk. 1, nr. 1. Landsretten fandt, at der ikke kunne beskikkes forsvarere fra samme kontor, idet (i) sigtelsen vedrørte grov kriminalitet begået af flere i forening, (ii) de sigtede var veninder, (iii) begge tiltalte nægtede sig skyldige og havde forklaret, at de ikke havde været på stedet.

TfK.2015.449 – 9. februar 2015:

T1, T2 og T3 var tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 2, jf. stk. 1, 2. pkt., jf. § 21, ved i forening og efter forudgående aftale med B med henblik på videreoverdragelse at have forsøgt at indføre 47,733 kg amfetamin fra Holland til Danmark. B var i Tyskland straffet med fængsel for indførsel af den mængde amfetamin, som tiltalen mod T1-T3 vedrørte, til Tyskland. T1 blev fundet skyldig i Retten i X-købing, mens T2 og T3 blev frifundet. Under ankesagen anmodede T3's advokat A1 beskikket som forsvarer (advokat A1 havde været forsvarer for T3 i Retten i X-købing). T1 anmodede under ankesagen om at få advokat A2 beskikket som forsvarer. Advokat A2 var fra samme advokatkontor som advokat A1. Statsadvokaten gjorde efterfølgende gældende, at der forelå sådanne modstridende interesser mellem T1 og T3, at advokat A2 ikke burde beskikkes for T1. Landsretten udtalte, at der var en sådan nærliggende risiko for, at de tiltalte havde eller ville kunne få modstridende interesser, at der ikke kunne beskikkes advokater fra samme kontor. Landsretten lagde i denne forbindelse vægt på (i) at de tre tiltalte var tiltalt for at begået organiseret kriminalitet efter forudgående aftale, (ii) at de tre tiltalte var tiltalt for at have handlet i forening med B, og de tre tiltalte og B var alle knyttet til en eller flere af de øvrige tiltalte eller B (T2 var kæreste med B, T1 var kæreste med T2's søster og venner med B, T3 og B var venner) og (iii) at B ikke havde afgivet forklaring i Retten i X-købing, men ville blive indkaldt i landsretten. Da advokat A1 var beskikket som forsvarer for T3 i Retten i X-købing, blev beskikkelse af advokat A2 som forsvarer for T1 tilbagekaldt.

Lf.Medd.2016.14 – 19. september 2016 – Københavns Byret:

S1, S2 og S3 var sigtede for i forening at have begået røveri og frihedsberøvelse. De 3 sigtede var repræsenterede af 3 advokater, hvoraf 2 dog var fra samme kontor. S2's forsvarer (beskikket) gjorde gældende, at der var interessekonflikt. Retten fandt, at betingelserne for afbeskikkelse af den ene af de to advokater fra samme kontor var til stede. Retten henviste til sagens alvorlige karakter samt den omstændighed, at S1, S2 og S3 var sigtede i samme sagskompleks og i et af de samme forhold.

Billedet af de konkrete vurderinger peger i retning af, at den i de offentliggjorte kendelser falder ud til fordel for de tiltaltes ønske om en bestemt forsvarersammensætning. Afgørelserne viser det skisma, som er indeholdt i problemstillingen: De tiltalte ønsker i mange tilfælde et samarbejde – og forsvarerne vil gerne have et professionelt samarbejde, da der ikke er grund til at bistå anklagemyndigheden med en udtalt uenighed. Hvis de tiltalte er på fri fod, så kan de indbyrdes samarbejde – og forsvaret kan samarbejde uafhængig af, om de er på samme kontor eller ej. Kerneområdet for den "beskyttelse", som anklagemyndigheden – nu med støtte af Højesteret – vil fremme, er således tilsyneladende de sigtede/tiltalte, som

anklagemyndigheden har fået varetægtsfængslet og efterforskningsformål mere end interessekonflikt.

9.3 Kontorfællesskaber

I relation til forsvarere i kontorfællesskab er der ikke afgørelser før afgørelsen U.2014.1343H, der nu er retningsgivende. Afgørelse U.1998.1105/2H burde måske have medført, at fokus også var på kontorfællesskaber, men det har ikke været tilfældet.

U.2014.1343H:

T1 og T2 fik beskikket henholdsvis advokat A1 og advokat A2 fra samme kontorfællesskab som forsvarere i en sag om grov narkotikakriminalitet. Anklagemyndigheden anmodede under henvisning til princippet i retsplejelovens § 734, stk. 2, retten om enten at afbeskikke advokat A1 eller advokat A2 som forsvarer. Retten i X-købing tog ikke anmodningen til følge, men landsretten nåede til det modsatte resultat. Advokaterne A1 og A2 arbejdede med to kollegaer i et kontorfællesskab med fire selvstændige advokatforretninger, herunder A1's og A2's personligt drevne virksomheder uden indbyrdes instruktionsbeføjelse.

Højesteret anførte:

”Den foreliggende sag angår, om en advokat er afskåret fra at blive beskikket som offentlig forsvarer for en sigtet, fordi en anden advokat fra samme kontorfællesskab er beskikket som forsvarer for en medsigtet.

Højesterets kendelse af 17. december 2013 i sag 208/2013 (U.2014.905H) angår »advokater fra samme kontor« og hensynet til at sikre, at forsvaret for den enkelte tilrettelægges og fremstår som tilrettelagt udelukkende i den enkelte sigtedes interesse og uafhængigt af forsvaret af de øvrige. Advokat [A1's] og advokat [A2's] kontorfællesskab fremstår udadtil som en og samme advokatvirksomhed, jf. herved også Højesterets dom af 5. maj 1998 (U.1998.1105/2H).

På denne baggrund er spørgsmålet herefter, om de sigtedes interesser i den konkrete sag, er modstridende, eller der er nærliggende risiko herfor.

Der er i sagen rejst sigtelse for grov narkotikakriminalitet begået af flere i forening, og de sigtede har kun i begrænset omfang afgivet forklaring. Der foreligger ikke oplysninger, som understøtter, at de sigtede ikke har modstridende interesser. Højesteret tiltræder, at der under de foreliggende omstændigheder ikke burde være sket beskikkelse af advokater fra samme kontorfællesskab. Anklagemyndighedens påstand tages derfor til følge.”

Forsvarere samarbejder naturligvis, og det gør de uafhængig af, om de er på samme kontor, i kontorfællesskab eller ej. Det er måske årsagen til det billede, der tegner sig efter Højesterets afgørelse, også på dette område – og også her med fremhævede afgørelser, hvor beskikkelse af flere fra samme kontorfællesskab accepteres af domstolene:

TfK.2014.606 – Lf.Medd.2014.21Ø:

Under henvisning til, at de tiltalte havde afgivet forklaring, forholdets karakter og den forventelige straf, samt at der ikke var oplysninger om bande eller anden relation mellem de tiltalte, fandt landsretten, at der ikke var en sådan nærliggende risiko for modstridende interesser mellem de tiltalte, at der var grundlag for at nægte beskikkelse af den forsvarer, som den tiltalte havde anmodet om, selv om denne forsvarer tilhører samme kontorfællesskab som en beskikket forsvarer for en medtiltalt.

TfK.2014.550 – Lf.Medd.2014.18V:

Landsretten tiltrådte, at der efter en konkret vurdering var sådanne modstridende interesser mellem de tiltalte eller en nærliggende risiko herfor, at de tiltalte ikke burde være repræsenteret af forsvarere fra samme advokatkontor. For så vidt angår advokat A1 og advokat A2 var der imidlertid tale om et kontorfællesskab, *hvilket udtrykkeligt fremgik af brevpapiret*. Deres samarbejde fremstod derfor ikke udadtil som en og samme virksomhed som nævnt i Højesterets kendelse af 4. februar 2014 (sag nr. 277/2013). Landsretten ændrede derfor Retten i X-købings kendelse således, at beskikkelsen af advokat A1 ikke tilbagekaldtes.

Og så modsat:

U.2015.2525H:

S1 og S2 var sigtede i samme sagskompleks og havde som forsvarere fået beskikket advokat A1 og advokat A2. Landsretten havde tilbagekaldt beskikkelsen af den ene advokat, da advokaterne var fra samme kontorfællesskab. Advokat A1 og advokat A2 drev selvstændig advokatvirksomhed i kontorfællesskab, der dog udadtil fremstod som én advokatvirksomhed, bl.a. fremgik det af kontorfællesskabets fælles hjemmeside, at advokaterne var *"[...] et førende strafferetskontor"*. Højesteret udtalte, at det ikke kunne føre til andet resultat, at det fremgik af kontorfællesskabets hjemmeside og brevpapir, at der var tale om *"uafhængige advokater i kontorfællesskab"*. Højesteret, fandt, at der ikke burde være sket beskikkelse af advokater fra samme kontorfællesskab. Højesteret lagde vægt på, at *"S1 og S2 i samme sagskompleks var sigtet for forhold med nær tilknytning til grov narkotikakriminalitet begået af flere i forening"*, at de sigtede kun i begrænset omfang havde afgivet forklaring, og at der ikke forelå oplysninger, der understøttede, at S1 og S2 ikke havde modstridende interesser.

Vi vil igen fremhæve, at forsvarere samarbejder, og det gør de uafhængig af, hvorledes den enkeltes brevpapir er indrettet. Samarbejdet kan praktisk blive lidt besværliggjort, når man skal bevæge sig hen til en anden forsvarer for at holde et møde, men det kan nu også ske på forskellig elektronisk vis, som det bliver stadig nemmere at gennemføre. Når der er modstridende interesser, vil samarbejdet skulle ske under respekt heraf.

9.4 Forsvarere fra samme advokat kæde

I Østre Landsrets dom af 20. august 2014 (3. afd. sag B-1836-13 – Advokatnævnets kendelse af 28. februar 2013) tilføjer landsretten:

“Som antaget af Advokatnævnet er det generelle problem vedrørende medlemskab af [kædesamarbejdet], at det på grundlag af kædens markedsføring udadtil fremstår, som om virksomhederne i kæden er et fællesskab eller én advokatvirksomhed, jf. pkt. 12.4 i de advokatetiske regler. I almindelighed bevirker det forhold, at parternes advokater er tilknyttet forskellige advokatvirksomheder inden for [kædesamarbejdet], imidlertid ikke, at der reelt foreligger en interessekonflikt. Det tilføjes derfor, at landsretten ikke ved sin afgørelse har taget stilling til, om en retlig beskikkelse af en advokat fra én virksomhed i [kædesamarbejdet] vil kunne anfægtes, fordi en anden part er repræsenteret af en advokat fra en anden virksomhed i kæden”.

Emnet om inhabilitet hos forsvarere var egentlig ikke en del af sagen, men rettens bemærkning afspejler den forståelige angst for at fastlåse problemstillingen:

Hvis to advokater er på samme kontor (herunder kontorfællesskab), så er der et problem, men er der det også, hvis der er tale om et kontor, hvor forsvarerne kommer fra Esbjerg, Ålborg og København – og tilfældigvis er fra kontorer, der er i samme kæde.

Teoretisk er der et problem, men er der det reelt? Omvendt hvis der ikke er et problem for forsvarere fra kædesamarbejderne, hvorfor er der så for advokatfirmaer, der har afdelinger i Århus og København? Og hvad er problemet for et kontorfællesskab i forhold til to advokatfirmaer på ”Hovedgaden nr. 1, 1. og 2. sal”?

9.5 Sammenfatning af kommentarer til retstilstanden.

Det er givet, at der er situationer, hvor de tiltalte/sigtede skal værnes, men den foreliggende retspraksis afspejler det ikke. De sigtede/tiltalte vil have en forsvarerkonstellation – de samtykker i, at det udefra kan ligne en interessekonflikt, men det er det ikke for dem. Ovenfor angav vi, at ”interessekonflikt” foreligger, når karakteren af de modstående interesser mellem advokat og klient er uforenelige. I relation til sigtede/tiltalte er der ofte interessesammenfald og derfor ingen uforenelighed over for en, to eller flere advokater uanset hvilket kontor, de kommer fra. ”Opgaven” i relation til interessekonflikt i disse situationer bliver at udskille de situationer, hvor der er risiko for, at der ikke er interessesammenfald mellem de sigtede/tiltalte.

Højesteret angiver i relation til retsplejelovens § 734, stk. 2:

”Bag bestemmelsen ligger en formodning for modstridende interesser blandt flere sigtede i samme sag såvel med hensyn til skyldspørgsmålet, hvis de nægter sig skyldige, som med hensyn til grundlaget for strafudmålingen”.

Den formodning modsiges af vor erfaring som forsvarere. Bemærkninger efter en domsafsigelse, hvor der er differentieret i relation til såvel skyld som straf går meget

sjældent i retning af sådanne, der kan underbygge formodningen. Der bliver ”kæmpet” i fællesskab, og resultatet er et forhold til anklagemyndigheden og dommeren – ikke indbyrdes.

Effekten af at beskikke forsvarere fra forskellige kontorer er i det væsentlige indskrænket til tilfælde, hvor de tiltalte ikke er på fri fod, og derfor ikke kan kommunikere frit. Når det nu er sådan, at anklagemyndigheden skal bevise skyld, og de tiltalte skal forsvare sig mod det, som anklagemyndigheden fremfører, hvorfor må de tiltalte så ikke kæmpe kampen sammen og i samarbejde med deres samarbejdende forsvarere? Er det advokattretten, der skal hindre det effektive forsvar?

Højesteretskendelserne fra årsskiftet 2013/14, dvs. U.2014.903H, U.2014.905H og U.2014.1343H, viser, at Højesteret lægger vægt på, at der skal være restriktioner i forhold til forsvaret i bl.a. følgende situationer:

- Hvor der er tale om grov kriminalitet begået af flere i forening, f.eks. narkotikakriminalitet og personfarlige forbrydelser;
- Hvis kriminaliteten samtidig er banderelateret;
- Hvis der på anden måde er en særlig forbindelse mellem de sigtede, f.eks. i kraft af familierelationer.

I de situationer angiver Højesteret, at *”de retsplejemæssige hensyn i almindelighed [vil] føre til, at der ikke bør ske beskikkelse af flere forsvarere fra samme kontor”*. Det kan måske vurderes ud fra følgende:

	Interessesammenfald for klienter	Interessemodsætning for klienter
I forening generelt	Ja – ofte	Måske
Narko i forening	Måske	Måske
Personfarlig i forening	Ja – ofte	Måske
Banderelateret	Ja – ofte	Måske
Økonomisk ”banderelateret”	Måske	Måske
O-U forhold	Nej – måske ikke	Ja – ofte
Familie	Måske	Måske

Det anførte er absolut ikke videnskab, men anvendt erfaring.

Højesteret anfører yderligere, at hvis de sigtede ikke eller kun i begrænset omfang har afgivet forklaring om egen eller andres rolle i hændelsesforløbet, så kan det have betydning.

Det er vel ikke det bedste argument, når det sættes i relation til uskyldsformodningen, men gældende ret.

Hvis det nu er sådan, at klient 1 er skyldig. Han har betroet sig til sin forsvarer. Klient 2 er skyldig. Han har også betroet sig til sin forsvarer. De er imidlertid enige om, at politiet og retssystemet udtaler vi os ikke til. Ingen af dem udtaler sig derfor til politiet. Så er situationen, at der er interessesammenfald mellem de sigtede/tiltalte. Hvad har det af betydning for forsvarers teoretiske interessekonflikt, at de sigtede/tiltalte ikke har udtalt sig? Retten er overladt til teoretiske spekulationer, der kan støttes af anklagemyndigheden, men ikke imødegås af forsvaret. Retten må – som Højesteret – falde tilbage på en skyldsformodning, hvilket ikke er acceptabelt.

Højesteret angiver i de tre kendelser, at i sidste ende beror det på en konkret vurdering af samtlige sagens omstændigheder, om der på grund af risiko for interessekonflikter er grundlag for at afslå beskikkelse.

Der kan derfor være grund til at analysere Højesterets betragtninger i sammenhæng med advokattrettens interessekonfliktbegreb som sådan. Det vil sige: Er der spørgsmål om ”én tjener to herre” (våbendragerhensyn), *uberettiget* overgang/anvendelse af informationer (informationshensynet) eller en repræsentation, der ”ser mistænkelig ud” – ”der er falske lodder i vægtskålen fra forsvaret” (appearancehensynet).

I relation til våbendragerhensynet angives, at der er *”behov for særligt at sikre, at forsvaret for den enkelte tilrettelægges og fremstår som tilrettelagt udelukkende i den enkelte sigtedes interesse og uafhængigt af forsvaret af de øvrige”*.

Her må bedømmelsen efter vor opfattelse være, at den advokat, der vil forsvare to (eller flere), naturligt vil have et vægtningsproblem i sit arbejde, medmindre klienternes forhold er helt identiske, hvilket sjældent vil være tilfældet. Der er grund til, at advokaterne afstår fra sådan repræsentation, hvor der er den mindste usikkerhed om, at forsvareren kan fremføre et reelt forsvar for begge og uafhængig af klienternes indbyrdes relation.⁵⁴

To (eller flere) advokater fra samme kontor, der har hver sin klient i et sagskompleks, vil hver kunne kæmpe klientens sag. Her vil indvendingen kunne være, at den ene advokat er mere ”betydningsfuld” og bestemmende end den anden, og derved kan ”kontrollere” forholdet mellem klienterne på sin klients vegne. Det kan selvfølgelig forekomme, men vi har aldrig oplevet det.

For forsvarere fra samme kædesamarbejde har vi endnu sværere ved at forestille os, at der skulle opstå uberettiget påvirkning mellem forsvarerne – de vil frit kunne kæmpe klientens kamp.

Informationshensynet er ikke særskilt fremhævet af Højesteret, og det kan skyldes, at det alene er anklagemyndighedens påstand, at den ene advokat ikke kunne optræde som beskikket forsvarer. Følges denne påstand, ”afmonteres” forsvaret, således at der ikke kan forsvares med

⁵⁴ U.2011.2267H må betragtes som en pragmatisk løsning.

fuld styrke. Afbesikkelse af den ene af flere kan ikke rette sig mod fortiden, og skal interessekonfliktproblematikken behandles fuldt, må spørgsmålet løses allerede ved anmodning om besikkelse. Bliver spørgsmålet behandlet på et tidspunkt, hvor flere forsvarere har optrådt for flere klienter i samme sag, burde konsekvensen være afbesikkelse af alle, jf. AER 12.6, med mindre en af advokaterne ikke har modtaget væsentlige oplysninger fra sin klient, men det er et spørgsmål, der kun vil fremkomme, hvis klienten er klager, og det er et særsyn, jf. igen U.1953.708H. Når spørgsmålet bl.a. opstår i sager, hvor de sigtede/tiltalte ikke har udtalt sig til politiet, vil det være vanskeligt for anklagemyndigheden at bygge en påstand om interessekonflikt på informationshensynet.

Højesteret lægger i alle tre kendelser vægt på appearancehensynet, ved at anføre, at der er *"behov for særligt at sikre, at forsvaret for den enkelte fremstår som tilrettelagt udelukkende i den enkelte sigtedes interesse og uafhængigt af forsvaret af de øvrige"*. Dette synspunkt suppleres vedrørende kontorfællesskab med en henvisning til U.1998.1105/2H.

Når appearancehensynet indgår, kan det også have sammenhæng med, at der alene er tale om *beskikkede* forsvarere. Anklagemyndigheden bliver klager på det offentliges vegne, og den klageadgang understøttes af Højesteret i kendelserne.⁵⁵

Som anført kan de samme synspunkter der bærer de tre højesteretskendelser selvfølgelig også fremføres i forhold til valgte forsvarere, men her er klageadgangen (den umiddelbare retlige interesse) ikke så nærliggende for anklagemyndigheden, der i TfK.2006.821SK har erklæret, at retsplejelovens § 734 *ikke* finder anvendelse på valgte forsvarer.

For vurdering af appearancehensynets betydning er det anførte om "klager" væsentligt. Normalt vil det være advokatens/advokaternes klient, der kan fremføre synspunktet: *Det ser da underligt ud!* – men med hvilken baggrund kan anklagemyndigheden fremføre dette synspunkt?

Vi har ovenfor rejst spørgsmålet om det hensigtsmæssige i, at Advokatrådet og Advokatnævnet i det væsentlige har henlagt kompetencen til at være klageberettiget til anklagemyndigheden, da Advokatnævnet ikke behandler spørgsmålet, der er henlagt til domstolene. Det er ikke acceptabelt af flere grunde.

Der fokuseres ikke på dem, der skal værnes, nemlig klienterne og det frie forsvarervalg, der er en bærende garanti for den sigtede/tiltalte.⁵⁶

Når klienten i strafferetsplejen ønsker en speciel advokat, bør der være tungtvejende grunde til at nægte den tiltalte den ret. Der er en meget klar regel i EMRK om, at en sigtet/tiltalt har ret til at vælge sit forsvar. Croissant v. Tyskland⁵⁷, der påberåbtes af anklagemyndigheden, omtaler spørgsmålet om nægtelse af at beskikke en advokat i relation til valg af forsvarer nr. 3, og som et sidespørgsmål. Det er interessant at konstatere, at det er en afgørelse, der næsten alene omtales i dansk ret. Det er svært at finde referencer, der med tyngde angiver, at den afgørelse kan begrunde, at sigtede/tiltaltes *ret* til at vælge "sine våben" skal tilsidesættes.

⁵⁵ Se yderligere herom nedenfor.

⁵⁶ Se kritikken i artikel "Interessekonflikter i straffesager – når ræven vogter gæs" af Kåre Pihlmann i Advokaten 2004.205 ff., Mads Bryde Andresen: Advokattretten (2005) side 658 går ud fra, at kompetencen ligger hos Advokatmyndighederne og angiver på den baggrund, at det er årsagen til at man "mærker en vis tilbageholdenhed ved domstolene mod at skulle inddrage dette supplerende regelsæt [”god advokatskik”].

⁵⁷ EMD 1992.09.25 - sag 13611/88 CASE OF CROISSANT v. GERMANY.

Sagen var meget speciel og er på et plan, hvor den behandles i sammenhæng med sager om internationale forbrydelser og som udslag af absolutte undtagelser.⁵⁸

Efter vor opfattelse vil en klage til EMD, hvor klagen retter sig mod anklagemyndighedens påstand om, at deres modpart ikke må være den advokat, der er valgt af den sigtede/tiltalte have god mening.

Det kan endelig konstateres, at Højesteret med de tre kendelser ikke har ladet sig påvirke af den tilsigtede opblødning af samtykkes betydning, der er en konsekvens af AER 12.5 i det følgende.

Emnet er behandlet andre steder i litteraturen.⁵⁹

I Norge er der vedrørende forsvarere specielt anført:

"1.7 En advokat må ikke påta seg forsvareropdrag hvis det kan oppstå interessemotstrid i samme sak, eller forskjellige saker med advokatens andre klienter eller i forhold til fornærmede. Det samme gjelder nåværende klienter til annen advokat ved samme kontor. Samtykke fra klient skal ikke tillegges vekt i vurderingen av om advokaten kan påta seg forsvareropdraget. Reglene i dette punkt kommer til anvendelse uavhengig av domstolenes praksis i forsvareropptnevnelser etter straffeprosessloven.

Advokaten skal vurdere mulige habilitetsproblemer, jfr. straffeprosessloven § 106.

En advokat bør være varsom med å påta seg forsvareropdrag hvis det er mulig at han kan bli ført som vitne i saken."

I Retten i Roskildes dom af 14. september 2016 (sag BS 5A-1429/2015) havde advokat A (A) ladet sig beskikke som bistandsadvokat for en mindreårig pige, hvor moderen havde indgivet anmeldelse til politiet mod moderens "kæreste" om en række sædelighedskrænkelser. Pigen blev afhørt og kæresten blev tiltalt. A bistod parallelt inkassation for moderen hos "kæresten" i erhvervsforhold samt bistod moder i krav om udlevering af effekter fra "kæresten". Advokatnævnet fandt, at A havde befundet sig i en interessekonflikt, da A skulle varetage pigens interesser, og der kunne være modstridende interesser i forhold til moderen, der havde foretaget anmeldelsen.

Det er en interessant afgørelse, men egentlig temmelig "lige ud ad landevejen" og lærerig.

9.6 Samtykke

De tilfælde af interessekonflikter der efter retspraksis opstår under en straffesag, er omfattet af AER 12.2, pkt. 1-7 og 12.4. I disse tilfælde vil klientens samtykke til, at advokaten fortsætter på sagen, uanset interessekonflikten, være uden betydning, jf. AER 12.5.

⁵⁸ Jf. The Iraqi High Tribunal and Representation of the Accused. A Human Rights Watch Briefing Paper (February 2006) og Basic Principles on the Role of Lawyers Adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990 art. 19: No court or administrative authority before whom the right to counsel is recognized shall refuse to recognize the right of a lawyer to appear before it for his or her client unless that lawyer has been disqualified in accordance with national law and practice and in conformity with these principles.

⁵⁹ Dette afsnit svarer i det væsentlige til en artikel, der blev udgivet i forbindelse med Juridisk Forenings kursus i januar 2015: Arrevald & Anne-Sophie Svane: Interessekonflikter ved identifikation: Hvornår rammes advokaten af kontorfællers eller partners opdrag? Der kan også henvises til Thomas Rørdam: Interessekonflikter i forbindelse med udførelse af forsvarerhverv, U.2016B.69, og Camilla Hammerum, "Forsvarerinhabilitet i sager med flere sigtede", TFK2015.1165.

Opstår interessekonflikten som følge af AER 12.2, pkt. 8-11, kan der foreligge en interessekonflikt, men dette vil bero på en konkret vurdering. I relation til straffesager vil det primært være nr. 11, hvorefter en advokat bistår en klient i en sag efter tidligere at have bistået en klient i en anden sag, når sagerne har forbindelse med hinanden, der synes relevant.

9.7 Udtræden ved interessekonflikter

Der henvises til AER 12.6, 12.7 og 12.8 og det ovenfor anførte, om den særlige retsstilling, hvor alene én forsvarer afbeskikkes.

10. Almene oplysningspligter

Forsvareren skal som alle andre advokater efter AER 13.⁶⁰ oplyse klienten om følgende – her med kommentarer i kursiv i forsøg på at anskueliggøre, at reglerne ikke – eller i hvert fald ikke fuldt ud – er anvendelige for forsvarere. Det er skrevet polemisk for at illustrere det umulige i kravene i den virkelige verden:

Vi er mødtes her i dommervagten, da politiet mener, at du har slået din mand ihjel. Det er jo en ubehagelig situation for dig, men inden vi når til at drøfte sagen, så er der nogle oplysninger, som jeg skal give dig:

- 1) Mit navn, adresse (herunder juridisk adresse) samt andre kontaktoplysninger, herunder telefonnummer og eventuel e-mailadresse,

Du får mit kort, men indtil videre må du nok bede andre ringe eller skrive – men det kommer vi til

- 2) Navnet på den virksomhed, hvorfra advokaten udøver sin virksomhed, formen på virksomheden og CVR-nummeret,

Et CVR-nummer er et nummer, der betegner lige netop mit firma. Nummeret står på mit kort.

Et Advokatpartnerselskab er en juridisk konstruktion, hvor der er partnerselskaber, der sammen med et selskab udgør et hele, nå det går godt. Opstår der problemer er der ikke hele partnerselskabet, der i alle tilfælde hæfter (det betyder skal betale). Hvis du ikke helt forstår det, så må du endelig spørge

- 3) At advokaten er beskikket af Justitsministeriet i Danmark, idet EU-advokater dog i stedet skal oplyse, at advokaten er registreret hos Advokatsamfundet,

Det er til at forstå: Jeg er advokat i Danmark!

- 4) At advokaten er en del af Advokatsamfundet,

Det er også enkelt – når jeg er advokat skal jeg være medlem af Advokatsamfundet. Hvad Advokatsamfundet er, det skal jeg ikke fortælle – men du må gerne spørge.

- 5) At advokaten har tegnet ansvarsforsikring og stillet garanti efter de af Advokatsamfundet fastsatte regler, og at ansvarsforsikringen dækker al advokatvirksomhed, uanset hvor advokatvirksomheden udøves,

Se det er to forskellige ting:

a) Hvis jeg kvajer mig og du får et erstatningskrav mod mig, så har jeg en forsikring – det er den, der er nævnt på side 17 i det skriftlige materiale.

b) det andet er, at den også dækker, hvis du bliver anholdt i udlandet, og jeg skal hjælpe dig der.

- 6) Navn og eventuelt adresse på forsikringsselskabet og garantistilleren.

Det står også på side 17

- 7) Navn på det eller de pengeinstitutter, hvor advokaten har samle klientbankkonti

Hvis du vil lave et bankjob, så vær lige opmærksom på, at din forsvarer har konti i de banker, der står på side 21 – så ikke dem! Ellers har det ikke betydning for dig.

- 8) Grænser på det eller de pengeinstitutter, hvor advokaten har samlebanc konti

Det er i sig selv ikke så enkelt en sætning, men det betyder, at hvis bankerne ikke vil dække det, der står på min klientkonto, så kan de sætte grænser for, hvad de vil dække. Da du ikke

⁶⁰ Der er yderligere regler i AER pkt. 13

kan sætte udbyttet ind på min konto, har det ikke betydning for dig, men der står lidt mere på side 25, men spørg endeligt.

- 9) Regler om dækning for flere indskud tilhørende én person i samme pengeinstitut,

Den er også lidt svær, men hvis du sætter udbyttet ind hos mig – hvad du ikke kan - på flere forskellige konti, så kan der være specielle regler, så bankerne tager dine penge, når de går konkurs – der står mere side 29.

- 10) Hvorvidt advokaten anvender aftaleklausuler om lovvalg og/eller værneting, og om almindelige forretningsbetingelser, hvis sådanne anvendes.

Se det er de regler, som står i mine forretningsbetingelser – som du også får udleveret (de står på side 36).

Hvis du har spørgsmål til denne del, så sig bare til – dommerne venter. Hun ved, at det er vigtigt, at du får alle regler mv. oplyst – så giv dig bare god tid til at læse.

Når du har læst alle 56 sider, så skal du lige kvittere her (x) på, at du har fået reglerne, har læst dem og forstået dem.

Så mangler vi kun lige de økonomiske vilkår, men dem tager vi særskilt.

Denne måske ironiske gengivelse af et møde i dommervagten relaterer sig til, at forsvareren skal oplyse om de nævnte emner *”på en klar og entydig måde, men advokaten kan dog selv bestemme, hvordan det sker, herunder om oplysningerne skal meddeles klienten direkte eller gøres let tilgængelige for klienten på advokatens virksomhedsadresse ad elektronisk vej eller lignende.*

Oplysningerne i 13.1-13.2 skal gives eller gøres tilgængelige i forbindelse med indgåelsen af en skriftlig aftale om ydelse af bistand. Hvis der ikke foreligger en skriftlig aftale, skal oplysningerne gives eller gøres tilgængelige, inden bistanden ydes.”

Forsvareren har således pligt til på klar og entydig måde at give oplysningerne inden der ydes bistand – dvs. inden der i dommervagten sker behandling af nogen del af den sag, der skal drøftes.

Det har ringe mening, men det er reglerne, og de pågældende regler må medtages i dommervagten eller udleveres ved møde på kontoret.

10.1 "Billigste løsning"

Forsvareren skal også – som andre – oplyse om den billigste løsning for klienten, og det gælder både i relation til honorar og omkostninger.

Vedrørende omkostninger er der en forskel, mellem valgte og beskikkede, da den beskikkede forsvarer ikke kan få dækket omkostninger ved relevant arbejde for klienten, medmindre retten vælger at honorere omkostningen. Den valgte forsvarer kan få dækket de omkostninger, som klienten accepterer efter advokatens "prisoplysninger" eller for "ikkeforbrugere" anden aftale.

Drejer det sig om en erhvervsklient kan der være betydelige fordele ved en valgt forsvarer i relation til omkostningskrævende forsvarertiltag, da pågældende forsvarer ikke er begrænset af andet end de almindelige begrænsninger for forswarets efterforskning.

Forsvar kan udføres både af beskikkede advokater og valgte forsvarere, men det gælder altid reglen i AER 13.2:

"Advokaten skal på en klar og entydig måde af egen drift oplyse sin klient om eksisterende muligheder for offentlig eller forsikringsdækket retshjælp. Skal advokatens honorar udredes foreløbigt eller endeligt af det offentlige eller af et forsikringsselskab, skal advokaten, når han påtager sig opgaven, orientere sin klient om principperne for fastsættelse af honoraret og om de mulige konsekvenser for klienten."

Som valgte forsvarer skal ovenstående også iagttages, så klienten skal gøres opmærksom på, at alternativet til den valgte og selvbetalte forsvarer er at søge beskikkelse, men især virksomheder vælger ofte at lade forsvaret udføre af en af dem valgt advokat – til aftalte priser.

Incitamentet til at vælge valgt forsvarer er dels begrænsningerne i omkostningskrævende forsvarertiltag, som klienten ønsker, dels de restriktioner, der i øvrigt er pålagt den beskikkede forsvarer. Det er et område, der helt åbenbart har en social slagside.

Det er dog en tilsidesættelse af god advokatskik ikke at oplyse om muligheden for beskikkelse.

Er der forsikringsdækning er det væsentligt at oplyse klienten særskilt om alle dele af forsikringsdækningen – ikke kun, at der er dækning. Der skal oplyses om selvrisiko, eventuel betaling ved overskridelse af dækning mv. Det er ikke specielt for forsvarere udover, at situationen måske ikke er dagligdags.

Emnet har klar sammenhæng med næste emne.

11. Opdrags- og prisoplysninger i forbrugerforhold

Der er regler til beskyttelse af forbrugere (AER 15) – og straffeklienter er forbrugere, så for sigtede. Reglerne indeholder pligt til at oplyse om:

- 1) *"Elementerne i den påregnede bistand"*. Hvad omfatter beskikkelsen – og især – hvad omfatter beskikkelsen ikke?
- 2) Hvem udfører opgaven?
- 3) Hvad koster det?
- 4) Hvad er der af omkostninger, som klienten muligt kan forventes at skulle dække?

Det kan kort besvares med:

Ad 1: Du får det, som domstolene tillader, at jeg hjælper dig med.

Ad 2: Det er ikke som ved valg af advokat i øvrigt, at din forsvarer kan trække på kolleger, der ved noget om det specielle retsområde, sekretærer, IT-medarbejdere og andet. Forsvareren skal gøre det selv.

Ad 3: Det koster – hvis du bliver dømt – det, som den pågældende dommer skønner, at mit arbejde er værd – men aldrig mere end det, der kan udledes af *"De vejledende takster"*. Vælger du selv, får du ikke dækket dine omkostninger, om du vinder eller taber.

Ad 4: Det er i relation til forsvareren nemmere. Det er som *"hovedproblem" rejseomkostninger* – men det kan også være sagkyndige, som forsvareren vil anvende (det kræver rettens tilladelse), men forsvareren kan som udgangspunkt udføre *"det hele"*⁶¹.

Noget andet er de omkostninger, som sagen i øvrigt kan medføre – omkostninger til tekniske undersøgelser, DNA eller lignende. Det er omkostninger, der som forsvarersalæret også afholdes af det offentlige, men næppe omkostninger som forsvareren skal oplyse om – men det er uafklaret.

Det kræver nok flere specificerede oplysninger, men nytten kan i visse relationer diskuteres. Som forsvarer møder man klienter *"i nød"*. De er pressede og situationen er – i hvert fald første gang – helt uvirkelig og overskygget af spørgsmålet: Skal jeg i fængsel? I den situation er forbrugerbeskyttelse ikke det primære, men forsvarerne må give de mangeartede og ofte ligegyldige oplysninger.

Da *"det offentlige"* køber arbejdskraften ved beskikkelse af forsvareren, var det måske mere relevant, at de, der har kontrol med omkostningerne, gav oplysningerne.

11.1 Hvad omfatter beskikkelsen?

Beskikkelse omfatter arbejdet med sagen som forsvarer. Arbejdet som forsvarer omfatter ikke overraskende pligten til at møde i retten. Advokatnævnet behandlede en udeblivelse (sagsnr. 2015-215) og sagen blev endelig afgjort ved Retten i X-købings dom af 19. april 2016 (sag BS 2-1288/2015). Advokat A var beskikket i en straffesag i landsretten, men udeblev fra hovedforhandlingen efter instruks fra klienten K. Ved sin udeblivelse tilsidesatte A sin forpligtelse efter retsplejelovens § 852, stk. 1, til som beskikket forsvarer at være til stede eller repræsenteret under hele hovedforhandlingen.

⁶¹ Det kan være, at det tager noget længere tid – men så kan retterne altid *"justere"* og nedsætte forsvarerens salær.

A's udeblivelse havde betydning for både K og for landsrettens reaktionsmuligheder. Derved har A ligeledes tilsidesat sin forpligtelse efter retsplejelovens § 739 til at medvirke til behørig fremme af sagen.

Retten i X-købing fandt, at der ikke i de advokatetiske regler om berettigede hensyn til klienten er holdepunkter for at antage, at indklagede på grundlag af en instruks fra sin klient kan overtræde disse grundlæggende lovbestemmelser om en beskikket forsvarers forpligtelser. Retten stadfæstede tilsidesættelsen og bøden.

Men der er arbejdsopgaver, der klart falder uden for opdraget.

Det står forsvareren frit for at udføre andet arbejde pro bono, og der er traditionelt en mængde opgaver, som naturligt følger med (f.eks. orientering af familien i muligt omfang), men disse opgaver omfattes ikke af det, der honoreres som led i beskikkelsen.

Men før der kan kræves salær for andet arbejde eller ekstraordinært, må det kræve klare aftaler med retten herom, jf. f.eks.:

U.1990.126V:

Arbejde udført med henblik på ændring af afsoningssted kunne ikke, uden rettens forudgående særskilte tilladelse, anses omfattet af hvervet som offentlig forsvarer.

U.2002.2509V:

Ikke salær til beskikket forsvarer for ansøgning om udsættelse af afsoning eller ved valgt forsvarer med klienten.

Et eksempel på vurdering af forsvarerhverv ctr. en mere social bistand er U.2006.812H, hvor salæret til en beskikket forsvarer for fængselsbesøg kun blev taget i betragtning i det omfang, besøgene har været begrundet i varetagelse af hvervet som forsvarer.

For den valgte forsvarer er forholdene almindelig aftalebaseret.

Der må ikke for den beskikkede advokat kræves salær eller andet ud over det, der tilkendes af retten, jf. retsplejelovens § 334, stk. 5.

I Østre Landsrets dom af 5. september 2006 (sag B-1228-04) havde Advokat A, opkrævet et honorar på 40.000 kr. ekskl. moms. Beløbet var opkrævet til dækning af arbejde bl.a. i forbindelse med en straffesag, hvor advokat A var beskikket forsvarer. Der var bl.a. tale om de "sociale" opgaver, som forsvareren har, men også om egentlige forsvareropgaver. Advokat A havde herudover betinget sit arbejde som beskikket forsvarer i en efterfølgende straffesag af indbetaling af 15.000 kr. *"for at træde i funktion som din forsvarer"*. Advokatnævnet fastslog, at dette var i strid med retsplejelovens § 334 stk. 5, og pålagde en bøde, der blev stadfæstet af landsretten.

Det er lidt specielt for forsvarere, da udgangspunktet er enkelt i retsplejelovens § 334, stk. 5:

"Den beskikkede advokat må ikke modtage salær eller godtgørelse ud over de beløb, der er fastsat af retten."

Og så en specialregel:

”I de i stk. 3 nævnte tilfælde og i tilfælde, hvor den beskikkede advokat giver møde ved en anden ret, jf. stk. 1, 2. pkt., kan der dog træffes aftale mellem parten og advokaten om, at parten skal betale rejseudgifter, der ikke dækkes af statskassen.”⁶²

Rejseomkostninger er beløbsmæssigt ret så beskedne i forhold til andre omkostninger, f.eks. revisionsomkostninger, men det er et emne, som retterne med hjemmel i retsplejelovens § 334, stk. 3, nidkært behandler.

Forsvareren kan i realiteten vedrørende prisoplysninger henvise til retsplejelovens § 334, stk. 4:

”Salær og godtgørelse fastsættes af den ret, der har foretaget beskikkelsen. Hvis der er fastsat takster efter stk. 7, fastsættes salæret på baggrund af disse.”

Der står i stk. 7:

”Justitsministeren kan fastsætte takster for salær til beskikkede advokater” – og det har de gjort.

Så det burde være nok: Det kan oplyses, at Justitsministeriet har fastsat timesatsen – og resten ved vi ikke noget om. Det eneste der mangler, er oplysning om moms – så Justitsministeriets timesats skal tillægges moms, og det skal oplyses skriftligt.

Fastsættelsen af salær og godtgørelse sker ved særskilt beslutning samtidig med sagens eller retshandlingens afslutning, og forsvarerens oplysninger til myndigheden til brug for fastsættelsen af salæret skal være tilstrækkelige og egnede til, at myndigheden kan fastsætte salæret i henhold til de retningslinjer, der gælder herfor. Den eneste gældende retningslinje er Justitsministeriets fastsatte timesats, så det er efter ordlyden tidsforbruget. I virkeligheden er ”De vejledende takster” gældende retningslinjer.

11.2 Beskikkelse er som udgangspunkt personlig

Når dette emne behandles under opdrags- og prisoplysninger, skyldes det, at anvendelse af regler om, at beskikkelsen er personlig, har betydning for klienten, der kan blive negativt belastet af, at den beskikkede advokat skal udføre arbejde, som hun/han ikke er uddannet til, men som er nødvendigt. Tidligere skulle forsvareren i visse sager håndtere store papirmængder, som skulle sættes i mængder af mapper – nu skal elektronisk materiale behandles. I begge tilfælde arbejde, som andre kunne udføre, men som ikke vederlægges.

Hvervet som beskikket advokat er angiveligt dels personligt, dels et hverv, som forsvareren ikke kan frasige sig uden videre. Begge spørgsmål var til behandling i en sag, hvor en advokat blev fritaget for hvervet.

⁶² ”Beskikkelsen omfatter også retshandlinger ved anden ret”. Hvorfor retten ikke skulle dække i denne situation, er ikke klart.

U.2003.2451Ø:

Sagen skulle forelægges for Retslægerådet og et advokatskifte ville derfor ikke medføre forsinkelse af sagen, men dog en fordyrelse. Det blev holdt op mod, at klienten i breve havde rettet alvorlige beskyldninger mod advokaten i forbindelse med hans behandling af hendes sag og havde klaget til advokatmyndighederne, og retten nåede til, at det ikke under de omstændigheder skulle pålægges advokaten at fortsætte som beskikket advokat for klienten.

Det fremgår af kendelsen, at også spørgsmålet om udførelsen af det personlige hverv blev omtalt. Følgende fremgår af kendelsen:

"I et retsmøde den 27. februar 2001 var advokat [A] repræsenteret af advokatfuldmægtig [AF], der mødte sammen med [klienten K]. Det fremgår af retsbogen, at dommeren påtalte, at problemet ikke inden retsmødet var forelagt, og at dommeren pegede på, at der tidligere har været skriftveksling om, at beneficering er et personligt hverv, og at det er forudsat, at advokat [A] personligt behandler sagen og giver møde i retten. Advokatfuldmægtig [AF] oplyste, at det reelt var ham, der behandlede sagen, og at han kommunikerede bedre med sagsøger end advokat [A]. Der har siden været afholdt flere retsmøder, og der har været udvekslet processkrifter til brug for rettens afgørelser. Retten har ikke fundet anledning til at påtale de tilfælde, hvor advokat [A] har været repræsenteret af advokatfuldmægtig [AF]."

En anden speciel situation forelå i TfK2012.928, hvor der i en arrestantsag manglede dage. Der kunne undtagelsesvis – uanset at hovedforhandlingen var påbegyndt – ske afbeskikkelse af forsvareren og beskikkelse af en ny forsvarer, idet hovedforhandlingen måtte udsættes, og forsvareren havde ikke ledige retsdage det næste halve år.

At hvervet i retten under hovedforhandling er personligt, blev angiveligt fastslået af Højesteret i U.1990.925H, hvor byret og landsret med lidt forskellige begrundelser var nået frem til, at den beskikkede forsvarer som udgangspunkt skulle møde personligt. Højesteret fandt, *"at det følger af beskikkelsen, at hvervet er personligt."*

Denne afgørelse anføres stereotyp af retterne:

"Retten skal bemærke, at hvervet som beskikket forsvarer er personligt, jf. retsplejelovens § 733, stk. 1 og Højesterets kendelse gengivet i U.1990.925H."

De praktiske konsekvenser er en ting – men det juridiske indhold lader sig vurdere kritisk.

Først: Det følger af retsplejelovens § 733, stk. 1:

"Til at beskikkes som offentlige forsvarere antager justitsministeren efter overenskomst et passende antal af de til møde for vedkommende domstol berettigede advokater eller, om fornødent, andre dertil egnede personer."

Der er en særlig udvalgt gruppe, de som *"antager justitsministeren efter overenskomst et passende antal"*.

Der skulle således være en særlig gruppe, for hvem der eksisterer en ”overenskomst”.

Retsplejelovens § 733 gælder som udgangspunkt kun denne gruppe.

Der er også en gruppe, der ikke er omfattet af den særlige ”overenskomst” – det er ”dertil egnede personer.”

Så enten skal det være en advokat med ”overenskomst” eller ”en dertil [egnet person].”

Under laget af de advokater, der har ”overenskomst” eller ”dertil egnede personer” så kommer advokater med den fornødne møderet, der, hvis det er et ”påtrængende tilfælde”, kan bruges.

Det er svært ud fra den tekst at udlede, at der ikke – på vegne af den beskikkede advokat – konkret må mødes ved ”en dertil [egnet person].”

Det er lovgivning for mere end 100 år siden, så det har Højesteret i 1990 en holdning til i den nævnte kendelse, U.1990.925H. En holdning, der må løse problematikken?

Før vi udleder retsregler, er det som sædvanligt vigtigt at se på kendsgerningerne, der er fremhævet, og som vi fortsat finder af betydning. Fra omtalen i UfR:

”Advokat [A] påkærede Østre Landsrets kendelse om pligt for beskikket forsvarer til at møde personligt under domsforhandlingen i en straffesag.

Den beskikkede forsvarer gav uden rettens forudgående tilladelse møde ved sin fuldmægtig til domsforhandlingen i en straffesag, uanset at advokaten ikke havde forfald, og at der ikke i øvrigt var tale om en undtagelsessituation. Byretten påtalte, at advokaten havde givet møde ved sin fuldmægtig, og bemærkede, at advokaten ved sagens fortsatte behandling bortset fra de nævnte undtagelsessituationer skulle give møde personligt. Advokaten påkærede byrettens afgørelse, der blev stadfæstet af såvel landsretten som Højesteret, da det følger af beskikkelsen, at hvervet er personligt.”

I byrettens tilkendegivelse anføres bl.a.:

”Retsplejelovens § 733, stk. 1, 3. pkt., sammenholdt med § 733, stk. 2, må imidlertid antages at indebære, at beskikkelsen af en advokat udenfor de beneficerede advokaters kreds også som udgangspunkt er personlig, idet der skal foretages en prøvelse af, om det er forsvarligt at beskikke advokaten.”

Byretten bevægede sig ind på området for retsplejelovens § 126 ved at anføre:

”Dommeren fandt herefter grundlag for at påtale, at advokaten har givet møde ved sin fuldmægtig til den berammede domsforhandling den 22. august 1989, kl. 9.30, og bemærkede, at advokaten ved sagens fortsatte behandling skal give møde personligt bortset fra de nævnte undtagelsessituationer.”

Også det blev stadfæstet. Forholdet til retsplejelovens § 126 og Advokatnævnets kompetence ses ikke behandlet.

Kærende anførte i forløbet efter referatet bl.a.,

- a) *"at der ikke efter retsplejeloven er hjemmel til at nægte en forsvarer, som er beskikket efter retsplejelovens § 733, stk. 1, 3. pkt., at give møde ved sin autoriserede fuldmægtig, jfr. retsplejelovens § 136, stk. 3."*
- b) *"Reglerne for beneficerede advokater gælder ikke advokater beskikket efter § 733, stk. 1, 3. pkt., der må sidestilles med en valgt forsvarer."*
- c) *"Efter retsplejelovens § 733, stk. 2, kan beskikkelsen herefter nægtes eller efterfølgende tilbagekaldes, bl.a. under hensyn til sagens behørig fremme. Det skal hovedsagelig forstås tidsmæssigt, men indeholder også mulighed for i særlige tilfælde at nægte beskikkelse under henvisning til sagens karakter og den mødendes kvalifikationer og erfaring."*

Kærende synes således at lægge til grund, at der gælder forskellige regler for beneficerede advokater og valgte beskikkede advokater. Der argumenteres ikke i relation til *"dertil egnede personer"* og valgte, ikke-beskikkede forsvarer.

I Østre Landsrets kendelse anføres det:

"Ved beskikkelsen af offentlige forsvarere skal der ske en prøvelse af, om den pågældende opfylder betingelserne for at udføre hvervet, herunder af de omstændigheder, der kan begrunde, at beskikkelse ikke skønnes forsvarlig. Det følger heraf, at hvervet som beskikket offentlig forsvarer er personligt, hvorfor byrettens afgørelse stadfæstes."

Højesteret tager ikke stilling til de forskellige situationer, men anfører kort:

"Højesteret finder, at det følger af beskikkelsen, at hvervet er personligt."

Og stadfæster.

Situationen med møde under hovedforhandling ved en anden forelå i TfK2011.982, hvor linjen med personligt møde ved hovedforhandling blev fulgt op:

"Såfremt en anden advokat end advokat [A] skal give møde under hovedforhandlingen for landsretten, må der derfor ske beskikkelse af en anden advokat, der opfylder betingelserne for at blive beskikket som forsvarer i landsretten."

Det er forståeligt, men muligheden begrænses af U.2012.3478Ø:

Advokat A1, der havde proceduretilladelse, anmodede om at blive beskikket som forsvarer for T uagtet, at A1 endnu ikke havde opnået møderet for landsretten eller, at landsretten i stedet beskikkede advokat A2, der havde møderet, men således at A1 kunne give møde ved hovedforhandlingen i henhold til proceduretilladelsen.

Landsretten afslog begge anmodninger med følgende begrundelse:

”En beskikket forsvarer har pligt til så vidt muligt at møde personligt, og landsretten finder derfor ikke, at [A2] bør beskikkes i en sag, hvor det er hensigten, at [A1] skal give møde ved hovedforhandlingen.

Ifølge retsplejelovens § 733, stk. 1, 3. pkt., kan en advokat, der ikke er antaget af justitsministeren, beskikkes efter anmodning fra sigtede, hvis advokaten er mødeberettiget for den pågældende ret. Advokat [A1] har ikke møderet for landsretten, men ønsker at møde i henhold til proceduretilladelse.

I forarbejderne til retsplejelovens § 136, stk. 4, (Rigsdagstidende 1920-21, Tillæg B, sp. 4212-13) fremgår blandt andet, at »[s]elv om ordningen efter sit formål i almindelighed må antages at tage sigte på civile sager, er det dog ikke udelukket, at den også anvendes i relation til straffesager.«

At en advokat giver møde i en straffesag i henhold til proceduretilladelse, må imidlertid – medmindre der foreligger helt særlige omstændigheder som f.eks. lovligt forfald hos den beskikkede forsvarer, opstået kort tid før en hovedforhandling – forudsætte, at advokaten møder som valgt forsvarer, jf. retsplejelovens § 730, idet en valgt forsvarer i modsætning til en beskikket forsvarer ikke kan antages i forhold til retten at have pligt til at møde personligt, og således kan møde ved en fuldmægtig med proceduretilladelse.⁶³ At de nævnte forarbejder til retsplejelovens § 136, stk. 4, tager sigte på valgte forsvarere, understøttes af, at der på daværende tidspunkt ikke var hjemmel til – bortset fra hastende tilfælde – at beskikke en forsvarer, der ikke var antaget af justitsministeren. Adgangen hertil i retsplejelovens § 733, stk. 1, 3. pkt., blev således først indført ved lov nr. 396 af 12. juli 1946.

På denne baggrund finder landsretten ikke grundlag for at beskikke advokat [A1] som forsvarer for tiltalte T.”

Afgørelsen retter sig mod møde i landsretten, hvor reglen for møde med andre, som anført er retsplejelovens § 136 stk. 4., der lyder:

”Ved mundtlig forhandling for landsretten og i alle sager for Sø- og Handelsretten kan en advokat med møderet for landsret give møde ved sin autoriserede fuldmægtig, såfremt der fremlægges dokumentation for, at den pågældende er advokat eller i mindst 2 år har været i en virksomhed, som er nævnt i § 119, stk. 3. Fuldmægtigens adgang til at procedere for landsretten gælder dog kun for et tidsrum af 2 år fra den første procedure. Når det findes rimeligt, kan den landsret, i hvis kreds fuldmægtigen er autoriseret, forlænge dette tidsrum.”

For byretten er det retsplejelovens § 136, stk. 1-3, der er af interesse:

”Under retssager kan en advokat kun give møde ved en anden, såfremt denne er advokat og berettiget til at give møde for vedkommende ret eller dette følger af stk. 2-8.

Stk. 2. Uden for mundtlig forhandling i retssager kan en advokat give møde for enhver ret ved sin autoriserede fuldmægtig eller en anden advokat.

⁶³ Her bliver økonomien igen blandet ind i repræsentationen.

Stk. 3. Ved mundtlig forhandling for byret og for Sø- og Handelsretten i sager omfattet af § 15, stk. 2, nr. 3, kan en advokat give møde ved sin autoriserede fuldmægtig.”

Efter disse regler skulle en anden advokat eller advokatfuldmægtig altid kunne møde for eksempel ved en fristforlængelse eller i et forberedende møde med mindre fristforlængelser og forberedende møder er omfattet af ”mundtlig[e] forhandling[er]”.

Bestemmelsen hed oprindelig (1919) § 129 og var sålydende:

”Udenfor mundtlig Forhandling i Domssager for Landsret, Københavns Sø- og Handelsret i Sager, som i Medfør af §§ 224-25 vilde høre under Landsret, og for Højesteret samt uden Begrænsning for Underret og Sø- og Handelsretten i Sager, der ifølge de nævnte Paragraffer vilde høre under Underret, er det Sagførere tilladt uden særlig Angivelse af Grund at lade møde for sig ved deres autoriserede Fuldmægtige.”

Heller ikke efter denne bestemmelse skulle der være noget til hinder for møde ved en anden advokat eller autoriseret fuldmægtig.

Ved forberedende møder, fristforlængelser og lignende praktiseres de fleste steder da også, at møde ved andre – fortrinsvis advokater og i mindre grad advokatfuldmægtige – kan ske med rettens forudgående tilladelse. Hjemlen for kravet om forudgående tilladelse fortaber sig i det uvisse.

Problemstillingen gav anledning til en kendelse i U.2016.3568Ø, hvor det fremgår, at:

”T1 blev fremstillet i grundlovsforhør den 8. april 2016 og varetægtsfængslet. Retten beskikkede i forbindelse med grundlovsforhøret forsvarer for T1. Den 14. april 2016 beskikkede retten i stedet advokat [A] som forsvarer for T1. Ved grundlovsforhør den 29. april 2016 vedrørende medsigtede [S] mødte advokatfuldmægtig [AF] på vegne af advokat [A]. Ved fristforlængelsesretsmøde den 4. maj 2016 mødte advokatfuldmægtig [AF] på vegne af advokat [A]. Retten havde forudgående meddelt tilladelse hertil. Den 23. maj 2016 modtog retten skriftlig anmodning om tilladelse til, at advokatfuldmægtig [AF] mødte for advokat [A] til fristforlængelsesretsmødet den 26. maj 2016. Samme dag meddelte anklagemyndigheden telefonisk, at anklagemyndigheden protesterede. Retten meddelte samme dag telefonisk advokat [A’s] kontor, at retten tillod advokatfuldmægtig [AF] at møde i hans sted ved det kommende retsmøde.

Den 25. maj 2016 om eftermiddagen modtog retten en skriftlig indsigelse fra anklagemyndigheden. Spørgsmålet blev herefter rejst under mødet den 26. maj 2016. Anklagemyndigheden har anmodet retten om at træffe afgørelse ved kendelse. Det fremgår af sagen, at advokatfuldmægtigen gav møde med klientens indforståelse og rettens forudgående tilladelse.”

Landsretten anførte:

”Som anført i Højesterets kendelse gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1990, s. 925, følger det af forsvarerbeskikkelsen, at hvervet er personligt. Det indebærer, at en

ordning, hvorefter en beskikket forsvarer fast giver møde ved en anden, herunder en autoriseret advokatfuldmægtig, ikke er forenelig med beskikkelsen.

Selvom hvervet er personligt, kan der imidlertid undtagelsesvist gives møde ved en autoriseret advokatfuldmægtig. Dette kan f.eks. ske ved fristforlængelser, i tilståelsessager og mindre domsmandssager og herunder navnlig i tilfælde, hvor den beskikkede forsvarer er forhindret på grund af andet retsmøde eller i øvrigt har lovligt forfald. Det er desuden en forudsætning, at den sigtede eller tiltalte er indforstået hermed, og at retten har givet en forudgående tilladelse hertil.

Landsretten finder herefter ikke grundlag for at tilsidesætte [Retten i X-købing's] vurdering, hvorefter det var forsvarligt, at der ved den pågældende fristforlængelse blev givet møde ved advokatfuldmægtig [AF]."

Der kan selvkært også være situationer, hvor det af nød kan være nødvendigt, at andre møder, så en udsættelse undgås.

Fængselsbesøg er i hvert fald ikke "mundtlig[e] forhandling[er]", men der er kun i U.1990.925H oplyst om konsekvenser i form af påtale, men i U.2015.2945Ø var der en kontant reaktion.

Der var gennemført fængselsbesøg af en advokatfuldmægtig og afholdt omkostninger til tolk i den forbindelse. Landsretten udtalte:

"Da forsvarerhvervet er et personligt hverv, finder landsretten heller ikke med de forelagte oplysninger grundlag for at tilkende advokat [A] salær for et fængselsbesøg aflagt af en fuldmægtig eller for at godtgøre de i forbindelse med besøget afholdte udgifter til tolkning."

Det er en afgørelse, der efter sin ordlyd hæmmer arbejdet for forsvarere i f.eks. større økonomiske sager eller særlovsovertrædelser. Forsvareren kan f.eks. ikke være inde i alle områder af tilskudsregler på diverse områder, og det må være rigtigt over for klienten at få hjælp af specialister, men det må tilrådes, at spørge retten – selv om det i sig selv kan være et problem at involvere retten – og dermed anklagemyndigheden – i forsvarrets taktiske overvejelser.

Som et eksempel på retternes uvilje mod uddelegering af hvervet, kan der henvises til følgende retsbogstilførsel i en længerevarende sag med mange tiltalte og forudgående varetægtsfængslinger:⁶⁴

"Forsvarerhvervet

Retsformanden tilkendegav, at forsvarerhvervet er et personligt hverv. Det betyder, at alene fængselsbesøg afviklet af den beskikkede forsvarer personligt vil blive honoreret.⁶⁵ I forbindelse med den endelige salærafregning skal forsvarerne oplyse navnet på den person, som har afviklet fængselsbesøg.

Hvis der fremadrettet måtte blive fremsat anmodning om forsvarerombesikkelse, vil fremgangsmåden være følgende: Den nuværende forsvarer vil blive underrettet

⁶⁴ Gengivet i Advokatnævnets kendelse af 30. november 2016 i sagsnumrene 2016-1561 og 2016-1562.

⁶⁵ Også i denne relation er beskæring af honoraret således rettens reaktion.

og retten vil anmode om, at den sigtede/tiltalte fremstilles i retten – forinden retten tager stilling til en evt. anmodning om ombesikkelse.

Retten forventer som det helt klare udgangspunkt, at den beskikkede forsvarer giver personligt møde ved fristforlængelserne. Der har hidtil været tale om lange fristforlængelsesretsmøder af op mod 3 1/2 times varighed, hvor mange oplysninger, som har betydning for den kommende hovedforhandling, allerede er blevet dokumenteret eller været genstand for drøftelse.

Flere forsvarere tilkendegav, at de tilfælde af forfald i forbindelse med sommerferien vil være repræsenteret af en anden af de beskikkede forsvarere i sagen.”

Dette umådeligt rigide synspunkt slår også igennem i U.2020.2337Ø:

Situationen var, at landsretten i en kæresag om varetægtsfængsling af en sigtet, S1, havde berammet mundtlig forhandling til den 21. maj 2020, der var Kristi Himmelfartsdag. Den beskikkede forsvarer for medsigtede, S2, Advokat A, havde ved e-mail af 19. maj 2020 anmodet om landsrettens tilladelse til at give møde ved advokatfuldmægtig AF under retsmødet, idet forsvareren var på ferie Kristi Himmelfartsdag.

Advokat A anførte, at advokatfuldmægtig AF har været ansat på hendes kontor som stud.jur. siden december 2014 og som advokatfuldmægtig siden 2017, og således er 3. års advokatfuldmægtig. Advokatfuldmægtig AF har under sin ansættelse hovedsageligt beskæftiget sig med strafferet og straffeprocess og har givet møde ved adskillige andre fristforlængelser i sager om drab, drabsforsøg, våbenbesiddelse, voldtægt, røveri, hjemmerøveri, indbrudstyveri, organiseret hashhandel, brandstiftelse og kvalificeret vold med tilladelse fra de respektive retter. Advokatfuldmægtig AF har også givet møde i flerdages hovedforhandlinger, nævningsager samt grundlovsforhør.

Advokatfuldmægtig AF har derfor indgående kendskab til strafferet og straffeprocess, hvorfor det vil være fuldt forsvarligt, at han giver møde på forsvarerens vegne. Advokatfuldmægtig AF har henvist til »Forsvareren« af Thomas Rørdam og til Østre Landsrets kendelse i U.2016.3568Ø, hvoraf det fremgår, at der undtagelsesvist kan gives møde ved autoriseret advokatfuldmægtig i frister og mindre hovedforhandlinger. Advokat A har desuden oplyst, at S2 har samtykket i, at hun møder ved advokatfuldmægtig AF.

Landsretten afsagde følgende kendelse:

”Som anført i Højesterets kendelse gengivet i UfR 1990.925 og den af forsvareren påberåbte kendelse, følger det af forsvarerbesikkelsen, at hvervet er personligt. Det indebærer, at en ordning, hvorefter en beskikket forsvarer fast giver møde ved en anden, herunder en autoriseret advokatfuldmægtig, ikke er forenelig med beskikkelsen.

Selvom hvervet er personligt, kan der imidlertid undtagelsesvist gives møde ved en autoriseret advokatfuldmægtig. Dette kan f.eks. ske ved fristforlængelser, i tilståelsessager og mindre domsmandssager og herunder navnlig i tilfælde, hvor den beskikkede forsvarer er forhindret på grund af andet retsmøde eller i øvrigt har lovligt forfald. Det er desuden en forudsætning, at den sigtede eller tiltalte er indforstået hermed, og at retten har givet en forudgående tilladelse hertil.

Advokat [A] har ikke oplyst at være forhindret i at møde i retsmødet den 21. maj 2020 som følge af lovligt forfald eller andre retsmøder, og landsretten finder, at det oplyste

om ferie ikke kan begrunde, at hun som beskikket forsvarer for S2 undtagelsesvis skal meddeles tilladelse til at møde ved en autoriseret advokatfuldmægtig. Anmodningen herom tages derfor ikke til følge.”

11.3 Oplysning om honorar

Som angivet ovenfor om AER 15 skal klienten på forhånd oplyses om fastsættelsen af honoraret, men det suppleres med reglen om, at:

”Klienten skal have oplysning om ethvert honorar, advokaten beregner sig.”

Kravet om, at klienten skal have oplysning om ethvert honorar, advokaten beregner sig må betyde, at klienten får de oplysninger, som retten skal anvende, men det er ikke praksis.

Da klienten i sidste ende – i de tilfælde, hvor der sker domfældelse – skal betale et beløb svarende til det, der tilkendes advokaten, kan følgende afgørelse til dels undre:

Advokatnævnets kendelse af 30. januar 2015 (sagsnr. 2014-2778):

Advokatnævnet fandt, at en forsvarer ikke var forpligtet til at sende kopi af sit brev til retten med en opgørelse over det udførte arbejde til brug for rettens salærfastsættelse til sin klient. Derimod burde advokaten på klientens anmodning have sendt en kopi af brevet, således at klienten havde mulighed for at gøre sig bekendt med grundlaget for salærets fastsættelse.

Afgørelsen er før indførelse af reglen i AER 16.11:

”Når advokatens salær fastsættes af retten eller anden offentlig myndighed, skal advokatens oplysninger til myndigheden til brug for fastsættelsen af salæret være tilstrækkelige og egnede til, at myndigheden kan fastsætte salæret i henhold til de retningslinjer, der gælder herfor.”

Ved Advokatnævnets kendelse af 30. januar 2020 (sagsnr. 2019-1571) førte den nye regel da også til, at en manglende oplysning om salær ved forsvarerskifte, hvor den tilkomne advokat var beskikket med begrænsningen i retsplejelovens § 741, stk. 2⁶⁶, var en tilsidesættelse af god advokatskik og udløste en bøde.

Det giver en uhensigtsmæssig retstilstand for den, der i den sidste ende skal betale, at underretning ikke sker automatisk, og det kan anskueliggøres ved U.2009.1421H.

Højesteret fandt, at fristen for domfældtes kære af afgørelse om størrelsen af salær til forsvareren i en straffesag skulle regnes fra domsafsigelsen. Den 26. oktober 2007 afsagde Retten i X-købing dom i en straffesag mod fem tiltalte, hvori advokat A var forsvarer for tre af de tiltalte. Ved dommen blev disse dømt til at betale sagens omkostninger, og ved en afgørelse til retsbogen samme dag fastsatte retten et samlet salær til A på 73.500 kr. ekskl. moms, idet de tre tiltalte hver skulle bære en tredjedel

⁶⁶ § 741, stk. 2. Når der efter sigtedes anmodning beskikkes en ny forsvarer i stedet for en beskikket forsvarer, som sigtede har ønsket, eller hvor sigtede har haft lejlighed til at anmode om en bestemt forsvarer, kan vederlaget til den nye forsvarer ikke overstige, hvad der ville tilkomme den tidligere forsvarer, hvis der ikke var blevet beskikket en ny forsvarer.

heraf. Der blev ikke ved domsafsigelsen truffet afgørelse og givet meddelelse om salærernes størrelse, idet meddelelse herom tilgik A ved breve af 31. oktober og 2. november 2007. De tre tiltalte blev selv bekendt med størrelsen af de salærer, de skulle betale, i forbindelse med at politiet den 31. januar 2008 opkrævede salæret hos en af dem. Den 12. februar 2008 kærede A afgørelsen om forsvarersalærerne med påstand om, at de tiltalte skulle bære en mindre del af det fastsatte salær.

Kæremålet blev afvist af landsretten, under henvisning til at kære ikke var iværksat inden udløbet af kæremålsfristen.

Højesterets flertal anførte bl.a.:

”Kæremålet angår efter den for landsretten nedlagte påstand byrettens afgørelse om, at de tiltalte skal betale sagens omkostninger, der utvivlsomt omfatter salæret til deres forsvarer. Denne afgørelse var indeholdt i dommen, der blev afsagt den 26. oktober 2007, og de tiltalte, der var til stede ved domsafsigelsen, blev underrettet om afgørelsen i det retsmøde, hvor dommen blev afsagt. Herefter skal kærefristen efter vores opfattelse regnes fra den 26. oktober 2007, jf. retsplejelovens § 769, selv om de tiltalte først senere blev gjort bekendt med, hvad sagens omkostninger, herunder forsvarersalæret, beløb sig til.”

Mindretallet anførte bl.a.:

”... Meddelelse herom [om salærfastsættelsen] tilgik advokat [A] med breve af 31. oktober og 2. november 2007.⁶⁷ Advokat [A] videregav ikke besked om salærafgørelserne til de tiltalte, som derfor først har fået kendskab til, hvad de skulle betale, i forbindelse med at politiet den 31. januar 2008 opkrævede salæret hos den ene af de tiltalte. En tiltalt, hvis interesse i spørgsmålet om salærstørrelse ikke behøver at være sammenfaldende med den beskikkede forsvarers, kan ikke, hvad angår adgangen til at kære over salærstørrelse, identificeres med sin forsvarer – fristen for tiltaltes selvstændige adgang til ved kære at anfægte salærstørrelsen skal derfor regnes fra det tidspunkt, hvor tiltalte selv har fået meddelelse om salærstørrelsen.”

Den manglende underretning af klienterne om omkostningerne, som de skulle betale, kunne måske karakteriseres som en tilsidesættelse af god advokatskik, men der er ikke afgørelser herom.

I TfK2010.1111/2 blev resultatet lidt anderledes, da domfældte ikke have været til stede ved domsafsigelsen.

Lidt speciel var situationen i U.2000.1H, der vedrører fri proces, men kan være illustrativ:

Advokat A opnåede på vegne af K fri proces til et sagsanlæg mod en kommune S, idet der skulle nedlægges påstand om, at S var erstatningsansvarlig for tab i anledning af

⁶⁷ Fristen for advokat A's adgang til på egne vegne at kære salærafgørelserne begyndte derfor først at løbe ved modtagelsen af salærmeddelelserne, jf. Højesterets kendelse af 29. november 2007 (sag 247/2007).

K's ophør med at drive virksomhed. Imidlertid blev der givet afslag på fri proces for så vidt angår en del af erstatningskravet.

Efter at advokat A af landsretten var blevet beskikket som advokat for K, indgav han en stævning for anerkendelsessøgsmålet. Påstanden blev udvidet til at omfatte hele erstatningskravet, og advokat A indgik en salæraftale med K. Efter meddelelse fra justitssekretæren ved landsretten blev der dog ikke betalt retsafgift vedrørende den udvidede påstand.

Efter hovedforhandlingen blev sagen forliget, således at S betalte en erstatning på ca. 1.200.000 kr. Advokat A fremsendte herefter et salærkrav på 35.000 kr. ekskl. moms til K i henhold til salæraftalen. Kort tid efter bestemte landsretten ved en afgørelse, der ikke blev kæret, at statskassen skulle betale et salær på i alt 59.500 kr. til advokat A.

Advokat A anmodede derefter landsretten om at tage stilling til K's sagsomkostningsdækning for så vidt angik den udvidede påstand, men landsretten udtalte, at det tillagte salær omfattede begge påstandene og var blevet fastsat under hensyn til proceduretaksten i forhold til en sagsgenstand på 1.200.000 kr.

K forsøgte gennem mange skriftlige og telefoniske henvendelser, at få advokat A til at redegøre for sagsomkostningsspørgsmålet, men fik ikke svar.

Da advokat A trods landsrettens afgørelse, havde fastholdt salærberegningen over for K, samt da advokat A havde modtaget yderligere salær fra K uden at frafalde krav om vederlag fra statskassen, og da advokat A ikke havde besvaret henvendelserne fra K, stadfæstede såvel landsretten som Højesteret Advokatnævnets kendelse.

Advokatnævnets kendelse af 20. december 2019 (sagsnr. 2019-2451) omhandlede manglende prisoplysninger i to sager – en som bistandsadvokat og en som forsvarer. Advokat A oplyste, at den ene af de to udtagne sager, er en sag, hvor han var bistandsadvokat. Klienterne blev både af ham og af politiet oplyst om, at hans bistand var uden udgift for dem, idet han blev betalt af det offentlige, ligesom de blev oplyst om, hvad hans bistand ville bestå i. Reglen om, at klienten skal oplyses om opdrag og forventet pris tager sigte på, at en forbruger ikke pludselig får præsenteret en regning, der overstiger det forventede, og eftersom det altid er det offentlige, der afholder salæret til bistandsadvokaten, består der i en sag af denne karakter ikke en sådan risiko.

Advokat A anførte yderligere, at den anden udtagne sag, er en straffesag om bedrageri og dokumentfalsk, hvor han var beskikket som forsvarer. Han blev beskikket under grundlovsforhøret, og på fremstillingstidspunktet var det aldeles uoverskueligt, hvor omfattende sagen ville blive. Under adskillige arrestbesøg informerede han løbende mundtligt klienten om sagens udvikling og om, hvorledes forsvaret ville blive tilrettelagt. Han informerede også om, hvor meget tid, han forventede at bruge på sagen, og dermed hvad det samlede salær måtte beløbe sig til.

Advokatnævnet afgjorde sagen med følgende begrundelse:

”Når klienten er forbruger, skal advokaten i forbindelse med indgåelsen af aftalen om bistand af egen drift og på en klar og entydig måde skriftligt og direkte til klienten oplyse klienten om de vigtigste elementer i den påregnede bistand, om fastsættelsen af salæret, og om de med bistanden forbundne omkostninger.

Hvis bistanden ydes til et fast salær, skal dette oplyses. Hvis det ikke er muligt på forhånd at beregne salærets størrelse, skal advokaten angive den måde, hvorpå salæret beregnes, eller give et begrundet overslag. Beløbet skal angives inklusiv moms.

Idet advokat [A] i to af de udtagne sager ikke har sikret sig, at klienterne, der var forbrugere, er blevet orienteret om de vigtigste elementer i den påregnede bistand og om den måde, hvorpå salæret ville blive beregnet, finder Advokatnævnet, at advokat [A] har handlet i strid med god advokatskik. Den omstændighed, at salæret i de udtagne sager blev udredt af statskassen, kan ikke føre til en ændret vurdering, idet pligten til at give skriftlig opdrags- og prisoplysning også gælder i straffesager, herunder hvor advokaten er beskikket forsvarer. Heller ikke det øvrigt anførte af advokat [A] kan føre til en anden vurdering. Advokatnævnet finder på den baggrund, at advokat [A] har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1.”

Som det fremgår, håndhæves reglen også over for bistandsadvokater – selv om det er lovbestemt, at klienten ikke skal betale. Bistandsadvokaten skal således oplyse, at der ikke vil blive afkrævet klienten salær – og samtidig oplyse, hvordan salæret, der betales af det offentlige, beregnes – alt på skrift!

11.4 ”De med bistanden forbundne omkostninger”

Der er ikke specifikke domstolsafgørelser vedrørende manglende oplysninger ”om de med bistanden forbundne omkostninger”, men fra Advokatnævnets praksis kan der peges på Advokatnævnets plenumafgørelse af 28. november 2014 (sagsnr. 2013-1002).

I afgørelsen blev det fastslået, at det var i strid med god advokatskik, at indklagede, som var advokat i advokatfirmaets afdeling i København, ikke i sin prisoplysning til klager i en sag i Jylland havde oplyst, at klager ville blive pålagt at betale godtgørelse for kørsel og udlæg til bro/færge, idet han af retten var blevet beskikket uden rejseforbehold. Klager blev af retten pålagt ud over salær til indklagede at betale 36.720 kr. inkl. moms for kørsel og udlæg. Nævnet fandt ved sanktionsudmålingen, at det var en skærpende omstændighed, at de oplysninger om udgifter til kørsel og udlæg, som ikke var omfattet af prisoplysningen, udgjorde et væsentligt beløb.

Da der var tilkendt advokaten salær for rejsetid og dækning af udlæg, som blev opkrævet hos klienten, der i straffesagen blev domfældt, anlagde han sag mod advokaten med en endelig påstand om, at advokaten skulle erstatte ham de beløb, som han betalte for statens udlæg til salær for rejse og udlæg til transport. Vestre Landsret dømte advokaten den 4. maj 2017 (V.L. B-0842-16).

12. Honorarforhold i øvrigt

Honorarforhold til den beskikkede advokat er som hovedregel et spørgsmål, der alene henhører under domstolenes kompetence.⁶⁸

Der foreligger ved fastsættelse af forsvarersalær flere forskellige såkaldte interessekollisioner. ”Interessekollision” foreligger, når advokaten er nødsaget til at varetage flere interesser – det kan være på baggrund af lov, sagens natur osv. – som ikke kan undgås, og som parterne kan leve med. Som eksempel kan nævnes advokatens kolliderende interesser ved at få så høj betaling som muligt for sit job for klienten samtidig med klientens interesse i at betale så lidt som muligt.⁶⁹

1. Forsvareren ønsker vederlag for det udførte arbejde – og så vidt muligt fuldt vederlag for den anvendte tid, der er udgangspunktet for salærfastsættelsen.
2. Klienten – hvis dømt – har en interesse i ikke at blive pålagt større omkostninger end højst nødvendigt.
3. Retten, der skal fastsætte salæret, varetager klientens interesser, men også økonomien i strafferetten, da den beskikkede forsvarer vederlægges af statskassen.

Da salærfastsættelsen er en judiciel afgørelse, er konflikter om salærspørgsmål primært et domstolsanliggende, og ikke et anliggende for Advokatnævnet efter retsplejelovens kapitel 15 a (salærklager) men uregelmæssigheder kan ende med sager for Advokatnævnet efter retsplejelovens kapitel 15 b (disciplinærsager) ved misbrug.

Udgangspunktet for salærfastsættelsen er den af Justitsministeriet fastsatte timetakst, jf. retsplejelovens § 334, stk. 7 (”grundtaksten”), og den anvendes i de af landsretspræsidenterne udarbejdede ”Vejledende takster for salærer til forsvarere i straffesager, bistandsadvokater samt til beskikkede advokater i ægteskabs-, forældreansvars- og børnefjernelsessager”. Disse vejledende takster bliver løbende justeret. Tidligere skete det efter ”kaffemøder” mellem forsvarerrepræsentanter og præsidenterne. Det er ikke længere tilfældet. Nu bestemmer Justitsministeriet timetaksten og den praktiske anvendelse (f.eks. ”passende forberedelsestid til en hovedforhandling på 2 timer) fastlægges af landsretspræsidenterne som en matematisk beregning løsrevet fra det faktiske tidsforbrug, der kun undtagelsesvis honoreres.

Det er af betydning at fastslå, hvornår advokaten er omfattet af reglerne om vederlag for beskikkede advokater, da opkrævning af salær hos klienten under beskikkelsen er strafbelagt, jf. retsplejeloven § 741. Skæringstidspunktet er beskikkelsen.

I den virkelige verden kan der ydes meget fornuftigt forsvarerarbejde fra begæringen om beskikkelse afgives af advokaten til der foreligger en beskikkelse fra retten. Det arbejde må dog være honorargivende fra retten. Klienten har krav på et forsvar fra sigtelsen⁷⁰ og advokatens anmodning – og sådan praktiseres det også.

⁶⁸ Salærforholdene for forsvarere er gennemgået af Thomas Rørdam: ”Forsvareren” kapitel 12.

⁶⁹ Jf. ”Advokatretten” af Mads Bryde Andersen, s. 402f.

⁷⁰ Og ifølge EMRK fra mistanken, hvilket dog i mange situationer kun vil være teoretisk.

Men hvad med arbejde forud for anmodningen om beskikkelse? Her henviser Thomas Rørdam⁷¹ til en Justitsministeriel skrivelse nr. 187 af 27. oktober 1952 (Min.Tid 1952.494), hvor Justitsministeriet angiver, at det ikke kan udelukkes, at væsentligt arbejde udført før beskikkelsen kan honoreres af klienten, men at forsvareren så har pligt til at tilkendegive dette over for klienten inden beskikkelsen⁷² og underrette retten inden sagen optages til dom.

Om arbejdet før beskikkelsen er salærberettigende og i hvilket omfang, må henhøre under retsplejelovens § 126, stk. 2, og Advokatnævnet. Kravet om oplysning til retten må bero på et kontrolsynspunkt, men justitsvæsenet har næppe et berettiget krav på at vide, hvad en privatantaget forsvarer – der senere ønsker beskikkelse – har beregnet i salær, så længe det ikke er en omgåelse af retsplejelovens § 334, stk. 5. Det kan også ses i sammenhæng med § 334, stk. 5, 3. pkt. *”Reglen i 1. pkt. gælder ikke, såfremt der er truffet særlig aftale mellem parten og advokaten om vederlaget og advokaten frafalder krav på vederlag af statskassen.”*

Meget forsvarerarbejde foregår inden retten bliver indblandet (ud over at beskikke), og i det arbejde må det stå advokaten og klienten frit at aftale, at arbejdet honoreres af klienten. Viser det sig senere, at sagen udvikler sig, må det også være acceptabelt, at klienten har mulighed for at få den advokat, der hidtil har bistået, beskikket.

12.1 Salær til den beskikkede forsvarer – ”et domstolsanliggende”

Salærfastsættelsen foregår ved domstolene og behandles som udgangspunkt ikke ved Advokatnævnet, jf. for eksempel Advokatnævnets kendelse af 21. februar 2012 (sagsnr. 2011-2299).

Advokat A havde repræsenteret klager ved en straffesag. Advokat A var beskikket som forsvarer, og hans salær var derfor fastsat af domstolene. Advokatnævnet havde dermed ikke kompetence til at behandle en klage over advokatens salær, hvorfor denne del af klagen blev afvist.⁷³

Som det fremgår af det følgende, giver salærspørgsmål dog også anledning til advokatetiske spørgsmål sideløbende med behandlingen i domstolsregi.

Domstolen vurderer arbejdsindsatsen, og det kan blive så ringe, at der ikke fastsættes salær, jf. U.2016.2425H.

I U.2015.2945Ø afslog retten at tilkende en advokat et salær for sagens gennemgang, da der skete advokatskifte til advokat fra samme kontor. Det blev anført:

”Advokat [A1] har i sin e-mail af 16. april 2015 foreslået, at der tilkendes ham et honorar for ... gennemgang af sagens dokumenter i 3 timer. Der er ikke oplyst nogen begrundelse for forsvarerskiftet fra advokat [A1] til advokat [A2] fra samme advokatfirma. Landsretten finder med de forelagte oplysninger, at der ikke er grundlag for at tilkende advokat [A1] salær for gennemgang af sagens dokumenter.”

⁷¹ ”Forsvareren”, side 330.

⁷² Det følger af lovgivningen, og de regler, der er medtaget i AER – men det er svært at praktisere i den virkelige verden. En løbende underretning, som angivet i AER er nok mere realistisk.

⁷³ Tilsvarende Advokatnævnets kendelse af 28. november 2014, sagsnr. 2013-1002.

Det af den første advokat udførte arbejde havde ikke tilført klienten nogen værdi.

Beskikkede advokater må ikke modtage salær udover, hvad der er fastsat af retten, jf. reglen i retsplejelovens § 334, stk. 5.

En advokatnævnskendelse af 28. september 2004 (j.nr. 02-0301-03-2258)⁷⁴ omhandler salær ud over de fra retten tillagte, rejseomkostninger. Advokat A1 var beskikket forsvarer for K i en periode på nogle måneder og havde forinden fremsendt en standardskrivelse, hvoraf bl.a. fremgik:

"Det er normalt, at advokaten opkræver at a contobeløb hos klienten, hvis advokaten ikke kan blive beskikket af retten med det samme. Dette a contobeløb refunderer advokaten til klienten, når advokaten er blevet beskikket af retten. Hvis sagen foretages i en fjernere liggende ret, er det normalt, at advokaten bliver beskikket af retten på betingelse af, at advokaten frafalder retten til at få betalt rejsetid og transportomkostninger.

I disse tilfælde opkræver advokaten et a contobeløb til imødegåelse af transportomkostninger og rejsetid. Disse ekstraomkostninger indgår således ikke i beskikkelsen.

Hvis man vælger en lokal advokat, kan man undgå disse ekstraomkostninger."

K indbetalte 2.000 kr. til A1. Da retten afsagde dom i januar 2003, blev der tillagt A1 et honorar på 1.550 kr. ekskl. moms, som skulle betales af domfældte. I september 2003 rettede advokat A2 på vegne K henvendelse om returnering af acontobeløbet. A1 afviste samme måned med henvisning til, at beløbet var opkrævet til imødegåelse af transport og rejseomkostninger.

Byretten oplyste efterfølgende:

"Retten bemærkede, at der efter fast praksis ikke udbetales godtgørelse for rejseudgifter til retsmøder til her ved retten beskikkede forsvarere, der har kontor inden for det storkøbenhavnske område. Da den beskikkede forsvarer, advokat [A1], ikke har anført konkrete omstændigheder, der kan føre til, at praksis fraviges i nærværende sag, kan anmodning om, at der fastsættes yderligere salær ikke imødekommes. Retten bemærkede videre, at da der er tale om en fast praksis, er det hidtil fundet overflødigt udtrykkeligt at gøre opmærksom på, at beskikkelse af forsvarere i det storkøbenhavnske område sker på betingelse af, at advokaten helt eller delvis frafalder krav om godtgørelse for rejseudgifter."

Retten oplyste efterfølgende til Advokatnævnet, at der ikke ved beskikkelse af A1 udtrykkeligt var taget rejseforbehold, idet advokaten havde kontor i Storkøbenhavn, men fremover var det besluttet at anføre forbehold ved alle beskikkelser, medmindre der konkret forelå forhold, der gjorde det rimeligt at undlade dette.

⁷⁴ Refereret i Advokaten 12/2004, s. 19.

Nævnet udtalte:

"Det fremgår af retsplejelovens § 741, jf. § 334, stk. 5, sammenholdt med stk. 3, at det kræver en udtrykkelig aftale mellem advokaten og dennes klient, hvis klienten skal betale advokatens rejseudgifter. Klientens mulighed for at afgøre, om han vil fastholde valget af en bestemt advokat, foreligger først, når det er afklaret, om retten vil betinge beskikkelsen af, at advokaten frafalder krav om dækning af transportudgifter.

Advokat [A] søgte ikke forud eller i forbindelse med beskikkelsen oplyst eller afklaret, om hans beskikkelse omfattede godtgørelse for rejseomkostninger. Den generelle forhåndsredegørelse, han sendte til [K], kan endvidere ikke træde i stedet for en udtrykkelig aftale med klienten om, at denne skal godtgøre rejseomkostningerne. Advokatnævnet finder, at advokat [A] under disse omstændigheder har tilsidesat god advokatskik ved at have opkrævet 2.000 kr. af [K] i omkostninger til dækning af transport og forbrugt rejsetid. Hertil kommer, at et beløb på 2.000 kr. overstiger, hvad der efter retternes praksis tillægges en beskikket forsvarer til dækning af rejseudgifter. Advokat [A] skal på denne baggrund fralægge sig dette beløb. Advokat [A] tildeles i medfør af retsplejelovens § 147 c, stk. 1, en irettesættelse herfor. Der er herved lagt vægt på den uklarhed, der opstod ved den måde retten administrerede og oplyste om rettens anvendelse af bestemmelsen i retsplejelovens § 334, stk. 3."

Krav om salær ud over, hvad der er fastsat af retten, blev i Østre Landsrets dom af 5. september 2006 (sag B-1228-04) betragtet som grov tilsidesættelse af god advokatskik.

Advokat A havde som beskikket forsvarer for K opkrævet 40.000 kr. ekskl. moms hos K's familiemedlem, idet denne havde påtaget sig at afholde K's udgifter ved sagen. Efterfølgende havde advokat A opkrævet 15.000 kr. hos K for at påtage sig hvervet som forsvarer.

Advokatnævnet fastslog, at de honorarer, som advokat A havde opkrævet, først og fremmest angik det arbejde, som var omfattet af advokat A's arbejde som beskikket forsvarer. Advokatnævnet fandt derfor, at advokat A havde overtrådt forbuddet i retsplejelovens § 336 c, stk. 5 (nu § 334, stk. 5), ved at forsøge at opkræve yderligere salær.

Advokatnævnet fandt, at advokat A groft havde tilsidesat god advokatskik og advokat A blev pålagt at betale en bøde, der i dag svarer til 20.000 kr.

Landsretten tiltrådte, at advokat A havde tilsidesat god advokatskik. Under hensyn til forholdenes karakter fandt landsretten ikke grundlag for at nedsætte bøden.

Vestre Landsrets dom af 2. marts 2007 (sag B-1623-05) vedrører et spørgsmål om tilbagebetaling af acontosalær – i en sag med fri proces. Advokat A udstedte i forbindelse med forberedelse af en retssag en acontofaktura til klienten K. K fik den 8. juni 1998 meddelt fri proces i retssagen. Advokat A forespurgte i denne forbindelse landsretten om beskikkelsen tillige dækkede omkostningerne ved den forudgående sagsbehandling. Ved retsbog af 25. april 2000 bemærkede landsretten, at det ikke var muligt at fastslå dette, før den endelige domsafsigelse. Den 2. november 2001 fremsendte advokat A omkostningsopgørelse til landsretten. Opgørelsen indeholdt

oplysning om det samlede timeforbrug – herunder tidsforbruget forud for modtagelsen af bevilling om fri proces.

Den 29. december 2001 mindede K advokat A om, at K ønskede acontohonoraret refunderet. Advokat A reagerede ikke herpå. Landsretten afsagde den 14. juni 2002 dom i sagen. Advokat A fik tilkendt et salær på 300.000 kr. Advokat A udtrådte efterfølgende af sagen og anmodede på foranledning af K landsretten om refusion af det af K betalte acontosalær.

Ved afgørelse af 18. marts 2004 fastslog landsretten, at salæret fastsat ved domsafsigelsen den 14. juni 2002 ikke omfattede acontosalæret. Landsretten forhøjede derfor advokat A's salær med 20.000 kr. Herefter tilbagebetalte advokat acontosalæret til K.

K klagede til Advokatnævnet over advokat A's manglende afregning af acontobeløbet. Advokatnævnet fandt, at advokat A groft havde tilsidesat god advokatskik ved ikke senest ved modtagelsen af landsrettens omkostningsafgørelse den 14. juni 2002, at have afregnet acontosalæret over for K. Advokatnævnet bemærkede, at advokat A allerede ved meddelelsen om fri proces havde været forpligtet til at tilbagebetale beløbet. Advokatnævnet pålagde advokat A en bøde på 10.000 kr.

Advokat A indbragte Advokatnævnets afgørelse for landsretten.

Landsretten fandt det *ikke* i strid med god advokatskik, at advokat A ikke umiddelbart efter meddelelsen om fri proces havde tilbagebetalt en del af acontosalæret. Landsretten lagde her vægt på, at landsrettens skrivelse af 25. april 2000 ikke fastslog, hvorvidt acontobeløbet var dækket af den fri proces.

Landsretten fandt derimod, at advokat A burde have medtaget acontofakturaen i advokat A's omkostningsopgørelse til landsretten. Ved ikke at medtage denne, og da advokat A ikke havde reageret på K's henvendelse, havde advokat A tilsidesat god advokatskik. Landsretten fandt dog ikke, at der var tale om en grov tilsidesættelse, og sanktionen blev nedsat til en advarsel.

I Advokatnævnets kendelse af 26. november 2020 (sag 2020-964) havde den beskikkede advokat A anmodet om acontohonorar før beskikkelse. Han fik først tilkendt et salær og derefter yderligere – men ikke det fulde beløb, som han mente sig berettiget til og opkrævede resten hos klienten. Retten blev orienteret om det opkrævede acontobeløb og klagede til Advokatnævnet, der anså opkrævningerne for en grov tilsidesættelse af god advokatskik, da det var sket i strid med retsplejelovens § 741, stk. 1, jf. § 334, stk. 5.

12.2 Rimeligt honorar

Selve begæringen om salær – og især salærets fastsættelse – giver anledning til problemer.⁷⁵ Det er dog ikke egentlige advokatetiske problemer.

Som forsvarer er man underlagt et ansættelses- og aflønningssystem, der kan sammenlignes med vilkårene for daglejere. Søger man på daglejere støder man på følgende citater:

⁷⁵ Thomas Rørdam: "Salær til forsvarere og bistandsadvokater" TfK2008.147.

»Jeg har inddelt menneskeheden i to kategorier: mennesker og caporali,« sagde den napolitanske komiker Totò i filmen Siamo uomini o caporali fra 1955:

»Menneskene er dem, der er tvunget til at arbejde hele livet som bæster, uden det mindste solstrejf eller tilfredsstillelse, altid i den grå skygge af et usselt liv. Mens caporalierne er dem, der udnytter, tyranniserer, mishandler, ydmyger. Disse begærlige væsener finder vi altid i overfladen, altid på deres kontrolposter, ofte uden nogen form for autoritet, kunnen eller intelligens, men med ligegyldighed og arrogance, altid klar til at udnytte den fattige menigmand. Caporale er noget, man fødes som, man bliver det ikke. Uanset hvilket socialt lag og hvilken nation, de kommer fra, så ligner de alle sammen hinanden, samme ansigt, samme udtryk. De tænker alle på samme måde.«⁷⁶

»Daglejer er en person, som ansættes en enkelt dag ad gangen eller i en tidsbegrænset periode til at udføre et arbejde. Daglejerarbejde er ofte ufaglært og manuelt, og ses især i landbrug og byggebranchen. Daglejere kan finde arbejde gennem organiseret arbejdsformidling eller mere uformelt ved at møde op på velkendte steder, såsom gårde, gadehjørner og pladser. Både historisk og i dag har daglejere ringe arbejdsrettigheder, fx ingen kompensation ved sygdom samt risiko for at blive snydt eller udnyttet.«⁷⁷

12.3 Afregningen

For forsvarere gælder også:

»Afregning skal foretages uden unødigt ophold. Afregningen skal indeholde den efter forholdene fornødne beskrivelse af det arbejde, som kræves honoreret.«

Så det forekommer noget overdrevent at supplere med reglen:

»Når advokatens salær fastsættes af retten eller anden offentlig myndighed, skal advokatens oplysninger til myndigheden til brug for fastsættelsen af salæret være tilstrækkelige og egnede til, at myndigheden kan fastsætte salæret i henhold til de retningslinjer, der gælder herfor.«

Det er – ikke overraskende – også i strid med god advokatskik at give urigtige oplysninger om sit tidsforbrug i forbindelse med fastsættelse af salær i fri proces og andre beskikkede sager. Ud over bøde kan tilsidesættelse naturligt medføre, at salæret nedsættes, jf. de følgende afgørelser.

Vestre Landsrets dom af 5. december 2006 (sag B-2931-05): Advokat A havde i en forældremyndighedssag udført andet arbejde end omfattet af den meddelte fri proces. Det blev lagt til grund, at advokat A's tidsregistrering var ukorrekt, og at der således til brug for salærfastsættelsen var givet urigtige oplysninger herom.

⁷⁶ Ridefogedvældet, Morten Beiter weekendavisen.dk.

⁷⁷ Wikipedia.

Advokat A blev idømt en "normal bøde". Endvidere blev advokat A's salær nedsat fra 12.500 kr. til 3.788 kr.

Østre Landsrets dom af 2. februar 2015 (i sag B-2650-14):

Advokat A sendte tidsopgørelse til retten ved et forsvarerskrift. Opgørelsen indeholdt tid til politiafhøring, som ikke var gennemført. Advokat A gjorde gældende, at det var en fejl og en sigtelse blev opgivet af anklagemyndigheden. Advokatnævnet fandt at advokat A burde have sikret sig, at opgørelsen var retvisende, og at der på grund af omstændighederne og det fejlagtige beløbs størrelse var tale om en sådan uagtsomhed, at der var tale om en tilsidesættelse af god advokatskik. På grund af tidligere sanktioner, senest en bøde på 40.000 kr., fastsatte Advokatnævnet sanktionen til 80.000 kr., der blev stadfæstet af byretten, men landsretten nedsatte ved en konkret vurdering bøden til 60.000 kr.

Københavns Byrets dom af 15. januar 2015 (sag BS 44C-2282/2014). Retten stadfæstede en bøde på 20.000 kr. for en grov tilsidesættelse. Det blev fundet, at der ikke i en straffesag var indgået aftale om, at advokat A skulle være valgt forsvarer, og da han efter at have faktureret klientens selskab for straffesagsarbejde ændrede dette efter klientens protest, og fremsendte salæranmodning til retten som beskikket for det samme arbejde (dog efter at have krediteret selskabet).

12.4 Henvisningshonorarer og lignende

"En advokat må ikke indgå aftale om deling af sit honorar med nogen, der ikke er advokat."

AER 16.7.:

"En advokat må hverken af kolleger eller andre kræve eller modtage honorar, provision eller andet vederlag for at henvise eller anbefale en klient.

Tilsvarende må en advokat ikke betale honorar, provision eller andet vederlag for henvisning af en klient."

Denne almene regel er medtaget for forsvarere i de norske regler *"en advokat skal ikke yte vederlag for forsvareropdrag"*. Reglen for forsvarere er formentlig medtaget på baggrund af uheldige erfaringer – så som tilbagebetaling til rockerklubber/bandegrupperinger af honorar ved repræsentation af disses medlemmer og lignende.

13. Grænser for advokatens bistand

En advokat må ikke ved udførelsen af en sag gå videre, end berettigede hensyn til klienten tilsiger, ligesom man ikke må foretage unødige retsskridt eller søge klientens interesser fremmet på utilbørlig måde, jf. AER 17.1 og 2.

Derudover er det for advokater helt afgørende, at der ikke kan sættes spørgsmålstegn ved deres hæderlighed. Dette gør sig også gældende i forbindelse med anmodning om salær, jf. også ovenfor.

En klar tilsidesættelse forelå i Københavns Byrets dom af 27. oktober 2016 (i sag BS 45C-3238/2015). To forsvarere skulle overvære retsmøder i et større kompleks, der havde relation til deres klienter. De deltog i 8 retsmøder og bad hver især om salær herfor med 128.081 kr. De havde udført arbejdet ved at lade én fuldmægtig møde for dem begge i 7 retsmøder, og den ene advokat var mødt for den anden i det ottende retsmøde. Advokatnævnet tildelte begge – nådigt – en bøde på 20.000 kr., som selvfølgelig blev stadfæstet af retten.

En handlemåde, som den beskrevne medfører naturlig skepsis fra retterne og dermed øget kontrol, således at kolleger belastes af forklaringer på et område, hvor der burde gælde åbenhed og ærlighed.

13.1 Ytringer og andre meningstilkendegivelser⁷⁸

Dette emne er en balance mellem berettiget varetagelse af klientens interesser og den "værdighed", der må gælde omkring arbejdet i retssystemet.

Advokatnævnskendelse af 29. januar 1996 (j.nr. 41-211-95-29):⁷⁹

Et nævningekollegie klagede over, at advokat A flere gange under domsafsigelsen udviste foragt for retten ved både verbalt og nonverbalt at tilkendegive sin holdning til nævningernes afgørelse. Desuden skulle A til pressen have udtalt, at nævningerne var "rablende skøre". A oplyste, at det var muligt, at han under nævningeformandens oplæsning af afgørelsen rystede opgivende på hovedet og fremkom med en sagte bemærkning til sin medforsvarer. Det havde ikke været forstyrrende. Han havde ikke efterfølgende udtalt sig om nævningerne, men om disses afgørelse, og anført, "*at den var rablende vanvittig*".

Nævnet udtalte, at A's optræden under domsafsigelsen ikke – således som sagen foreligger oplyst – har tilsidesat god advokatskik. Nævnet finder det i så henseende afgørende, at nævningerne under disse omstændigheder er tilstrækkeligt beskyttet af retsplejelovens § 151 og straffelovens regler om ærekrænkelser, og at der ikke fra retsformandens side er grebet ind over for A. A havde derimod ved sine udtalelser til dagspressen overskredet grænsen for en forsvarers ytringsfrihed og derved tilsidesat god advokatskik. A fik en irettesættelse, som nok i dag ville have medført en bøde.

⁷⁸ Se om tidligere sager Elsebeth Rasmussen Advokaten 1985.41 ff. "Forsvarerens ytringsfrihed".

⁷⁹ Gengivet i Lf.Medd 4/1996, s. 9.

U.2004.372H:

Advokat A kærede som forsvarer for S en af byretten afsagt kendelse, ved hvilken politiets ransagning hos S godkendtes. Forud for retsmødet i Retten i X-købing havde anklageren med en anden dommer i Retten i X-købing telefonisk drøftet en begæring fra A om indkaldelse af en politiassistent som vidne. I kæreskriftet udtalte A bl.a., at sagen af byretsdommeren *“blev behandlet med stor indforståelse”*. Landsretten mente, at A's udtalelser indeholdt en ubegrundet sigtelse mod byretsdommeren for embedsmisbrug, jf. straffelovens § 146, og pålagde A en rettergangsbøde på 10.000 kr., jf. retsplejelovens § 151, stk. 2⁸⁰. Højesteret mente ikke, at A's udtalelser kunne anses for en sigtelse mod byretsdommeren for overtrædelse af straffelovens § 146 eller i øvrigt for en fornærmelse af dommeren. Højesteret ophævede derfor den idømte rettergangsbøde.

Det kan noteres, at afgørelserne er efter straffelovens § 151 henholdsvis retsplejelovens § 126 – der er flere veje til Rom.

Så er der det med medierne. Der er forsvarere, der gerne vil udtale sig til. Det skal imidlertid erindres, at udtalelser til pressen kræver klientens godkendelse.

I de norske regler er hensynene afvejet og reglen er:

”8. FORSVARER OG FORHOLDET TIL MEDIA

8.1 Forsvarer skal ikke ta initiativ til medieomtale med mindre klienten ønsker det. Klientens samtykke bør i alminnelighet innhentes før forsvareren uttaler seg om saken, hvis ikke hensynet til klienten nødvendiggjør at forsvareren uttaler seg uten forhåndsgodkjenning. Forsvareren skal respektere et ønske fra klienten om ikke å bidra til medieomtale.

8.2 I forbindelse med offentlig omtale av saken skal forsvareren alltid ha klientens interesser for øye.

8.3 Forsvareren skal behandle informasjon fra etterforskningen og sakens dokumenter med forsiktighet, selv om klienten har samtykket til å gi media informasjon om saken. Ved vurderingen av hvilken informasjon som bør gis, kan det blant annet legges vekt på behovet for å korrigere eller balansere informasjon som allerede er offentlig.”

Der er forskel på, hvor og hvornår ytringerne fremkommer. Under proceduren har både forsvarer og anklager vide rammer, mens dette ikke er tilfældet foran rullende kameraer.

Advokatnævnets kendelse af 9. april 2014 (sagsnr. 2011-5139):

I sagen udtalte en forsvarer sig under proceduren om forurettedes og dennes families forhold, hvilket efterfølgende blev gengivet i pressen. Advokatnævnet frifandt advokaten under henvisning til, at en advokat under en retssag har vide grænser for at fremkomme med ytringer om advokatens og klientens opfattelse af de retlige og

⁸⁰ Rettergangsbøder er afskaffet og erstattet af, at den formastelige smides ud, jf. den nuværende formulering af retsplejelovens § 152, stk. 2.

faktiske omstændigheder i sagen, hvis disse ytringer med rimelighed kan siges at understøtte klientens påstande og anbringender i sagen.

Advokatnævnskendelse af 10. november 1998 (j.nr. 02-0409-98-0834)⁸¹:

Efter at advokat A's klient var blevet frifundet i en voldssag, udtalte advokaten over for pressen, at politirapporten med afhøring af klienten måtte være opdigtet, idet klienten ikke forstod et ord af dansk. Nævnet udtalte, at citatet fra den pågældende avis ikke blot var en gengivelse af A's procedure, men en selvstændig udtalelse til avisen. På grundlag af politirapportens indhold, herunder rapportens fremstilling af den sigtedes stillingtagen til de to voldsforhold og detaljerede forklaring og tolkens medvirken ved den efterfølgende afhøring af den medsigtede, samt oplysningerne om klientens ophold i Danmark, er klientens egen forklaring – fremsat under domsforhandlingen – om manglende sprogkendskab ikke tilstrækkeligt grundlag for fremsættelse i dagspressen af beskyldninger mod den pågældende politiassistent for et alvorligt strafbart forhold. Nævnet finder endvidere, at udtalelsen – i hvert fald i et tilfælde som det foreliggende, hvor klienten var blevet frifundet – ikke var berettiget af hensyn til varetagelse af klientens tarv. Advokaten blev tildelt en irettesættelse. I dag ville det nok medføre en bøde, men forholdet til medierne har måske også ændret sig.

Advokatnævnets kendelse af 16. november 2009 (sagsnr. 2009-02-0748):

En forsvarer havde til en lokal tv-station efter sagen, hvor tiltalte var blevet idømt fængsel i 2 år og 9 måneder i en voldtægtssag, udtalt: *"De tekniske beviser man havde, kunne godt sådan set stamme fra et samleje, altså noget der er sket frivilligt"*. Denne udtalelse fandt Advokatnævnet krænkede forurettede. Indklagede blev pålagt en bøde på 10.000 kr.

I Advokatnævnets kendelse af 27. april 2017 (sagsnr.2017-269) blev der klaget af Advokat A1, der var forsvarer for K i en sag ved Østre Landsret over, at advokat A2, der for Retten i X-købing var forsvarer for K, havde tilsidesat god advokatskik ved sine udtalelser til pressen, ved at forsøge at udøve klientfiskeri og ved at forhale udleveringen af sagens akter.

Advokatnævnet tog kun stilling til advokat A2's udtalelser til pressen, hvor advokat A2 var citeret for:

"Jeg mener selvfølgelig, at min klient er [u]skyldig, og der er stærke beviser mod hende. Det skal jeg være den første til at erkende. Men jeg mener, at min klient er blevet udpeget som syndebuk. Der er blandt andet et økonomisk mellemværende mellem hovedvidnet øh kronvidnet øh hovedvidnet og min klient. Og det kan være grunden til at man peger på min klient som skyldig."

Advokat A2 mente, at han havde sagt "uskyldig" men u'et var utydeligt. Advokatnævnet anførte:

"Advokat A2's udtalelser under tv-indslaget fremstod – også uanset spørgsmålet om, hvorvidt han sagde, at klienten var skyldig – i bedste fald tvetydige og kunne efter deres indhold på ingen måde gavne K. Allerede af den grund finder Advokatnævnet, at advokat A2 har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, i forbindelse med sin deltagelse i tv-indslaget."

⁸¹ Gengivet i Advokaten 02/1999, s. 2, og omtalt i Betina Johansen, "Advokaters sprogbrug - er der grænser?".

Spørgsmålet om klientfiskeri blev afvist, da der var en sådan usikkerhed om forløbet, at det ville kræve en bevisførelse, der henhørte under domstolene. Vedrørende klagepunktet om at forhale udleveringen af sagens akter skete der frifindelse. Der var aftalt udlevering den 5. og klager ændrede dette til den 4. hvilket – dog forgæves – blev søgt imødekommet.

Det følgende eksempel vedrører en bistandsadvokat:

Retten i X-købings dom af 6. juli 2010 (sag BS 6-1474/2009):

Advokat A var bistandsadvokat under en sag, hvor en ældre herre var tiltalt for uagtsomt manddrab og for at være flygtet fra stedet. Tiltalte forklarede over for politiet og i retten, at han under kørsel ved nogle særlige lysforhold havde mærket et bump/smæld. Han var stoppet op 200 meter fremme, og havde konstateret skader, men ikke set nogen påkørt.

Efter førstedagen af sagen udtalte bistandsadvokaten A sig til pressen, hvor han tilkendegav: *"Rent faktisk indrømmede den tiltalte, at det var ham, der ramte den afdøde med bilen. Tidligere havde han over for politiet sagt, at han kun havde ramt en sten..."* og *"den største usikkerhed tilbage er, om den 78-årige bliver dømt for at have forladt ulykkesstedet vel vidende, at han havde påkørt en person (...)"*

Advokatnævnet fandt med stemmerne 4-3, at der var en tilsidesættelse, da advokat A's udtalelse (det må være begge de citerede) fandtes egnet til at kunne rejse tvivl om, hvorvidt den ældre herre oprindeligt i strid med sin viden benægtede at have påkørt den pågældende. Mindretallet frifandt efter en konkret vurdering.

Retten stadfæstede irettesættelsen, der var ikendt efter princippet i straffelovens § 89, hvor der alene blev taget stilling til den først-citerede udtalelse. Retten fandt, at advokat A ved udtalelsen gav det indtryk, at tiltalte havde løjet til politiet og ændret forklaring i retten. Det var ikke en loyal gengivelse af, hvad der havde fundet sted under den ikke-afsluttede retssag, hvor advokat A deltog som beskikket bistandsadvokat, og udtalelsen til pressen *"var ikke en nødvendig del af varetagelsen af dette hverv."*

13.2 Politianmeldelser, trusler og anden pression

Advokatnævnskendelse 12. oktober 2004 (j.nr. 02-0406-03-2926):⁸²

Den indklagede advokat A var ikke forsvarer, men bistod en udlænding, som efter Integrationsministeriets afgørelse skulle udrejse straks. I brev af november 2003 til Rigspolitechefen, Afd. E (nu Udlændingefdelingen) og det lokale politi anførte advokat A bl.a. følgende:

"Enhver embedsmand hos politiet eller hos udlændingemyndighederne, der medvirker til en sådan klart ulovlig tvangsudsendelse og adskillelse af familien, vil blive retsforfulgt. Dels gennem politianmeldelse, dels gennem civilt personligt erstatningssøgsmål."

Nævnet udtalte, at A ikke havde sandsynliggjort, at han har haft antagelig grund til at tro, at nogen hos politiet i den foreliggende sag har handlet eller ville handle ulovligt,

⁸² Gengivet i Advokaten 12/2004, s. 20.

herunder i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Nævnet pålagde A en bøde på 5.000 kr.

Advokatnævnskendelse af 4 januar 1996 (j.nr. 41-208-95-19):⁸³

To kriminalassistenter klagede over advokat A i anledning af, at denne havde indgivet anmeldelse til politimesteren om overtrædelse af straffelovens § 147, subsidiært § 148, som følge af, at hans isolerede klient var blevet afhørt uden, at advokaten havde været til stede. Efter A's oplysninger havde hans klient oplyst, at politifolkene under en biltransport til et andet arresthus havde sagt: *"Du kan lige så godt lægge kortene på bordet, så vi kan få sagen afsluttet."* Nævnet udtalte: *"Det må lægges til grund, at A har opfattet situationen således, at hans isolationsfængslede klient havde været underkastet en ulovlig afhøring, og at der ikke har foreligget momenter, som umiddelbart kunne give anledning til nærmere efterprøvning af klientens oplysninger herom. Han findes herefter at have været berettiget til at anmelde forholdet til den relevante myndighed med henblik på en nærmere undersøgelse, hvorfor A vil være at frifinde."*

Lf.Medd. 89/2005:

Advokat A blev sagsøgt i en injuriesag af en politimand F med påstand om erstatning på kr. 25.000, fordi advokaten i et brev til politimesteren havde konstateret, at han og to andre forsvarere havde mødt F's navn i flere sager, hvor der havde været voldelige konfrontationer og påstand om vold mod tjenestemand og lignende. F havde ifølge advokaten en påfaldende evne til at komme i klammeri, og advokaten fandt det rimeligt at anstille en nærmere undersøgelse. Retten i X-købing fandt udtalelserne straffri, og fandt ikke, at der var grundlag for at tage påstandene om mortifikation og godtgørelse til følge. Landsretten stadfæstede frifindelsen med tilføjelse om, at den pågældende skrivelse, der var led i A's hverv som beskikket forsvarer, angik forskellige forhold af straffeprocessuel karakter. Den gengav i det væsentlige de tiltaltes opfattelse og indeholdt forskellige opfordringer til politimesteren.

Der var ikke fornødent grundlag for at anse de citerede udtryk for sigtelser, der var egnet til at nedsætte F i medborgernes agtelse. F blev pålagt sagsomkostningerne for begge retter.

I referatet, som det er gengivet i Lf.Medd. er gengivet en udtalelse af 28/10 2003 fra Advokatrådet, der ikke fandt udtalelserne i strid med god advokatskik. I Retten i X-købings dom forholder man sig – ud over straffelovens § 269 - også til EMRK art. 10.

13.3 Pression mv. i øvrigt

Advokatnævnskendelse 8. februar 1996 (j.nr. 41-205-95-37):⁸⁴

Advokat A var forsvarer for en klient under anken af en spiritussag. Under ankesagen afgav en politiassistent forklaring, der indeholdt oplysninger, der af landsretten blev opfattet som udtryk for, at tiltalte havde forsøgt at bestikke politiet. Dagen efter domsforhandlingen skrev A til politiassistenten og opfordrede ham til at tilbagekalde beskyldningen og henviste i den forbindelse til straffelovens § 275, jfr. § 267. Brevet og

⁸³ Gengivet i Lf.Medd. 4/1996, s. 2.

⁸⁴ Gengivet i Lf.Medd. 4/1996, s. 3.

en efterfølgende korrespondance blev af Rigsadvokaten videresendt til Advokatrådet til eventuel videre foranstaltning.

Nævnet udtalte:

"Efter advokat [A's] forklaring kan det lægges til grund, at han i tilslutning til retsmødet den 4/5 1994 blev gjort bekendt med, at anklageren ville indberette det passerede til politimesteren med henblik på, at der skulle ske en efterforskning vedrørende forsøg på bestikkelse. Under et møde dagen efter med klienten gav denne oplysninger om, at der havde været 1.000 kr. -sedler fremme under anholdelsen, og at klienten, ved at henvise til familieskab, havde søgt at få politiassistenten til at opgive videre tiltale. Advokat [A] burde have indset, at brevet af 5/4 1995 måtte opfattes som et forsøg på – gennem trussel om injuriersag og eventuel efterfølgende sag om falsk forklaring for retten – at standse den kommende efterforskning vedrørende forsøg på bestikkelse. Under disse omstændigheder finder Advokatnævnet, at advokat [A] har handlet i strid med god advokatskik, jfr. rpl. § 126."

14. Overskridelse af forsvarerens beføjelser

14.1 Forsvarerens efterforskning

Det er et af de områder, hvor de regler, der kan tilsidesættes, er samfundets regler, der konkret overskygger hensynet til klienten, den sigtede/tiltalte.

U.1999.556Ø ("Plejebo", henvendelse til stadsråden):

Forsvarer A for S, der var sigtet for adskillige drab, rettede henvendelse til stadsråden, der tidligere havde afgivet udtalelser i sagen, og anmodede denne om at besvare to supplerende spørgsmål. Politiet modtog samtidig kopi af henvendelsen. Politiet påtalte henvendelsen over for A under henvisning til, at det er politiet, der tilrettelægger og foretager efterforskningen. Påtalen blev tiltrådt af Retten i X-købing. Landsretten ophævede imidlertid påtalen, idet der ikke fandtes grundlag for at anse A's henvendelse for utilbørlig. Hverken retsplejelovens § 746 eller andre bestemmelser fandtes at udelukke, at en forsvarer selv retter henvendelse til en offentlig myndighed, forudsat at forsvareren ikke herved modarbejder sagens opklaring.⁸⁵

Forsvarerens efterforskningsret er et kontroversielt emne. Det er en balance mellem hensynet til klienten og kollision med politiets efterforskning. Som indstillingen til forsvarerbegæringer om efterforskning har udviklet sig i visse dele af politiet, er problemstillingen ikke blevet mindre aktuel.

⁸⁵ Vedr. en tidligere sag om henvendelse til et vidne – en revisor, se U.1982.800HK, blev emnet debatteret, og debatten er omtalt i note 6 til Elsebeth Rasmussens artikel i Lf.Medd. 105/1996, side 290. Problemstillingen er også omtalt hos Mads Bryde Andersen, Advokatretten (2005), s. 654 f., Thomas Rørdam i TfK2004.639, Merethe Stagetorn, "Forsvarerne bryder grænser" i Lov&Ret 1998/2, s. 22 – og tidligere Koktvedgaard og Gammeltoft-Hansen: Lærebog i strafferetspleje s. 16, Koktvedgaard: Lærebog i den danske strafferetspleje s. 123, Ernst Hartwig i Proceduren s. 130 f. og Hurwitz: Den danske strafferetspleje (3. udg.) s. 161 ff.

14.2 Optagelse af telefonsamtaler

En advokat må ikke optage samtaler, uden at den anden part på forhånd har givet samtykke hertil.

Det er specielt for forsvaret et kontroversielt emne: Det ville være så godt, hvis de anonyme henvendelser kunne optages og bruges – men det må man ikke.

14.3 Udlevering af sagsakter til klienten og andre brud på tavshedspligt

Se Advokatnævnets plenumafgørelse (sagsnr. 2010-02-0138) nævnt i indledningen af 30. november 2010.

U.2016.2773H omhandler brud på tavshedspligten i et lukket grundlovsforhør:

A havde været beskikket som forsvarer for en tiltalt, T, i en sag om tyveri fra Rigsarkivet. Grundlovsforhøret vedrørende T blev af hensyn til sagens opklaring holdt for lukkede døre, og der fremkom herunder oplysninger om T's tidligere ansættelsesforhold hos V og om, at V havde modtaget dokumenter til makulering, og om, at materiale i T's besiddelse hidrørte fra en lignende makuleringssag. Oplysninger herom videregav A til en journalist på en avis, der offentliggjorde dem i en artikel i efteråret 2012. Baggrunden for videregivelsen var, at T i forbindelse med et arrestbesøg anmodede A om at tage til genmæle overfor en række påstande i pressen. A tilkendegav overfor T, at han kun kunne sige det, som denne havde fortalt ham inden fremstillingen i dommervagten, men at han ikke kunne videregive det, som var kommet frem i det lukkede grundlovsforhør. A husker ikke præcist, hvad aftalen med T gik på, men essensen var, at kun det, som var kommet frem under deres første møde, kunne videregives. Ifølge anklageskriftet var T tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 152, stk. 1, ved at have videregivet oplysninger bl.a. om T's tilknytning til R og makuleringsarbejde. Anklagemyndigheden gjorde bl.a. gældende, at A's udtalelse til pressen lagde hindringer i vejen for politiets efterforskning, da potentielle vidner nu ville have mulighed for at bakke sigtedes forklaring op. Højesteret fandt, at videregivelsen af oplysninger ville kunne skade efterforskningen, og tiltrådte, at oplysningerne måtte anses som fortrolige og videregivelsen til pressen uberettiget. Det var uden betydning, at A allerede inden retsmødet havde fået oplysningerne fra T, og det forhold, at politiet og anklagemyndigheden havde udtalt sig om sagen til pressen, kunne heller ikke føre til en anden bedømmelse. Herefter og da landsretten havde fastslået, at A havde handlet med forsæt, var A skyldig i overtrædelse af straffelovens § 152, stk. 1. Højesteret tiltrådte, at straffen, der var en tillægsstraf, var fastsat til 20 dagbøder à 500 kr. Højesteret bemærkede herved, at der gik mere end 1½ år fra det tidspunkt, hvor anklagemyndigheden havde kendskab til alle oplysninger i sagen, til anklageskriftet blev modtaget i retten, og at der ikke var oplyst omstændigheder, der kunne gøre en sagsbehandlingstid af denne varighed berettiget.

I U.2020.337Ø blev resultatet, at forsvareren havde handlet retmæssigt:

Advokat A blev den 13. maj 2015 afbeskikket som forsvarer for T. Den 16. maj 2015 lod A en ansat advokatfuldmægtig, F, besøge T i arresten. A blev som følge af fængselsbesøget tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 155 ved under sit virke i

offentligt hverv som advokat at have misbrugt sin stilling til at krænke det offentlige ret, jf. straffelovens § 155. Retten lagde til grund, at A den 13. maj 2015 – onsdagen før Kristi Himmelfartsdag – blev afbeskikket som forsvarer for T i et kompleks, der omfattede mange andre tiltalte. Afbeskikkelsen var ifølge retsbogen begrundet i den omstændighed, at A ikke kunne give møde i tilstrækkeligt omfang under den hovedforhandling, der var planlagt til at finde sted over 50 dage i perioden fra medio oktober 2015. Der blev ikke samtidig beskikket anden forsvarer, selv om T på daværende tidspunkt havde været varetægtsfængslet siden den 26. februar 2015 og fortsat var varetægtsfængslet. Den 14. eller 15. maj 2015 blev A kontaktet af fængselspersonalet efter anmodning fra T, og det blev med bistand af en tolk aftalt, at advokatfuldmægtig F skulle besøge B i fængslet lørdag den 16. maj 2015. Under fængselsbesøget den 16. maj 2015, hvor tolken også var til stede, drøftede T og F ifølge F's forklaring muligheden for at kære afbeskikkelsen af A, ligesom de drøftede nogle personlige forhold af betydning for T. Tiltalen var begrundet i et synspunkt om, at der skete en overtrædelse af reglerne om besøgs- og brevkontrol ved det fængselsbesøg, der fandt sted efter afbeskikkelsen. Retten skulle som følge af formuleringen af anklageskriftet ikke tage stilling til, om advokat A ved at foretage det pågældende fængselsbesøg efter afbeskikkelsen har overtrådt god advokatskik. Retten skulle heller ikke tage stilling til, om fængselsbesøget medførte risiko for kollusion. Det var således uden betydning, at der inden afbeskikkelsen havde været drøftelser om mulig interessekonflikt. Retten i X-købing lagde til grund, at sagens bilag ikke blev gennemgået under fængselsbesøget, og at der ikke var konkrete retsstridige handlinger som konsekvens af fængselsbesøget. Retten i X-købing fandt på dette grundlag, at det ikke var bevist, at fængselsbesøget havde medført en sådan krænkelse af det offentlige ret, at der var grundlag for straf efter straffelovens § 155. Landsretten tiltrådte af de grunde, der var anført af Retten i X-købing, at der ikke forelå en overtrædelse af straffelovens § 155, og at A derfor var blevet frifundet.

14.4 Brud på tavshedspligt over for klienten

U.2020.1062Ø:

Landsretten tiltrådte, at en advokat havde tilsidesat god advokatskik ved som forsvarer uden sin daværende klients samtykke at udtale sig til et dagblad om en konkret straffesag på et tidspunkt, hvor klienten var dømt af Retten i X-købing, og hvor sagen var anket til landsretten.

Advokat A's udtalelse blev bragt under overskriften: *"Kvinde dømt: Anklagede uskyldig far til fem for vold og incest mod børnene"*.

Og advokat A var citeret for:

"Kvindens forsvarer, [indklagede], siger, at kvindens beskyldninger mod faderen ifølge hendes forklaring støttes af to andre personer, og at hun derfor har været i god tro med at anmelde ham. Hun har dog ikke hidtil villet navngive de personer.

– Men hvis de står frem inden ankesagen, så ser sagen anderledes ud, siger advokat [A].

– Der er intet i politiets efterforskning, der tyder på, at beskyldningerne mod faderen er rigtige, men derfor kan hun godt have været i god tro, da hun anmeldte ham, siger advokaten.”

Landsretten tiltrådte, at udtalelserne ikke ubetinget varetog klientens interesser. Endvidere tiltrådte landsretten, at advokaten havde handlet i strid med god advokatskik.

15. Advokatens forhold til retten m.fl.

I Advokatnævnets kendelse af 30. januar 2020 (sagsnr. 2019-2483) var der spørgsmålet om advokat A's optræden overfor fængselspersonalet. Kriminalforsorgen, FB, der var klager, beskrev situationen således:

"Efter domsafsigelsen vælger retten at løslade klient [...]. FB gør opmærksom på, at han SKAL med retur til Vestre Fængsel. Forsvareren advokat A fastholder, at klient [...] er løsladt og derfor kan gå frit fra retten. Dette bliver imidlertid forhindret af betjentene på skift, som står i vejen for klienten og forsvareren. FB forklarer igen til [...] og forsvareren, hvordan det hænger sammen. Flere gange bryder forsvareren ind på en mere og mere ophidset og upassende måde og opfordrer på et tidspunkt sin klient til bare at gå, ligesom hun står i vejen for os betjente og forhindrer os i at udføre vores arbejde. Vi forklarer klient [...], at det er bedst for ham, hvis han kommer frivilligt med tilbage til celleafdelingen. Advokat A taler om, at vi ikke har bemyndigelse til at anholde klient {...} hvilket hun får at vide, at vi heller ikke gør, men at klienten stadig er i Kriminalforsorgens varetægt. Derefter følger en længere snak frem og tilbage, hvor forsvareren flere gange fortæller klienten, at han er løsladt og gerne må gå hjem, og at hun gerne vil tage klient [...] med hjem. På vej retur til Vestre Fængsel forklares klient [...] igen, hvordan det hænger sammen, og han var meget ophidset."

Advokat A havde – for forsvarere forståeligt – en noget anden opfattelse og Advokatnævnet afviste sagen med begrundelsen:

"Henset til parternes divergerende opfattelse af, hvad der skete i forlængelse af retsmødet, og da der ikke foreligger en retsbogsudskrift om det passerede, vil en stillingtagen til, om advokat A har handlet i strid med god advokatskik, forudsætte en bevisførelse, der ikke er egnet til at finde sted ved Advokatnævnet. Nævnet afviser på den baggrund klagen efter dens beskaffenhed i medfør af § 17, stk. 1, 2. pkt., i bekendtgørelse nr. 20 af 17. januar 2008 om Advokatnævnets og kredsbestyrelsernes virksomhed ved behandling af klager over advokater m.v."

15.1 Respekt for retten

En forsvarer skal udføre sit hverv under respekt for retten og andre myndigheder. Forsvareren må ikke forhindre, at sagen behandles og afgøres efter gældende regler.

I Advokatnævnets kendelse af 20. november 2002 (j.nr. 02-0403-02-1542) blev en forsvarer sanktioneret, da han under en nævningsag forårsagede, at

nævningeformanden måtte udtræde af sagen på grund af mulig inhabilitet, da forsvareren under nævningsagen havde spist frokost med pågældende.

Respekten for retten strækkes langt, som i Advokatnævnets kendelse af 19. september 2016 (sagsnr. 2016-762), hvor der under en straffesag opstod uenighed mellem forsvaret og retsformanden om retsledelsen og forskellige processuelle spørgsmål. Forsvareren valgte, efter at diverse spørgsmål var blevet drøftet i retslokalet over for retsformand og domsmænd, at sende et klagebrev stilet til retten, men ikke til retsformanden som sådan. Da brevet kom frem til retsformanden, tilkendegav forsvareren, at henvendelsen ikke var sket med henblik på en kendelse, men for at forhindre, at det udviklede sig således, at forsvaret måtte påstå, at retsformanden var inhabil. *"Retsformanden forbeholder sig herefter, hvad der skal ske i anledning af brevet."* Forsvareren sendte ikke kopi til anklageren, hvad der ikke blev taget stilling til af Advokatnævnet, men det kunne man ved en klage godt have *"løftet øjenbrynet over"*.

Advokatnævnet når i en 5-2 afgørelse frem til, at brevet er en klage, at forsvareren, når han fremførte sine klagepunkter over retsledelsen, skulle have benyttet de muligheder, retsplejeloven giver adgang til. Det anføres *"at retsplejelovens bestemmelser – hvad enten dette måtte bestå i begæring af kendelse eller indgivelse af en klage – sikrer, at uenighed eller i videste omfang en klage omkring retsledelsen behandles efter regler, der sikrer transparens og videst mulige retssikkerhed for de involverede."*

Det forekommer, at retten, der var klager, og/eller retsformanden, der forbeholdt sig reaktion på brevet, måske havde tjent ønsket om *"transparens og videst mulige retssikkerhed"*, bedre ved at behandle spørgsmålet i et retsmøde.

Advokatnævnets kendelse af 22. oktober 2001 (j.nr. 02-0402-01-0341):

Klagen vedrørte indklagedes adfærd i forbindelse med varetagelsen af en straffesag. Indklagede mødte under en længerevarende retssag gentagne gange for sent, trods retsformandens henstillinger. Efter at retsformanden havde gjort indklagede bekendt med, at klage ville blive indgivet, mødte indklagede på ny for sent. Advokatnævnet udtalte bl.a. følgende:

"Da indklagede trods rettens pålæg om rettidigt fremmøde, er mødt for sent til størstedelen af retsmøder i den omhandlende retssag, og da forsinkelserne ikke er uvæsentlige, findes indklagede at have tilsidesat god advokatskik."

Indklagede blev pålagt en bøde på 5.000 kr. (i dag 10.000 kr.)

Advokatnævnskendelse 10 februar 2006:⁸⁶

Advokat A udeblev fra et berammet retsmøde i en straffesag. Efterfølgende forklarede A dommeren, at hans udeblivelse skyldtes, at han ikke havde accepteret rettens beskikkelse med rejseforbehold. Advokaten undskyldte sig under nævnssagen med, at han havde givet sin klient besked om, at han ikke mødte op. Han medgav, at han burde have givet retten besked.

⁸⁶ Gengivet som 3.2.15 i Lf.Medd. 18/2006 – Elsebeth Rasmussen "Forsvarere, der har problemer med politiet eller andre – Interessekonflikt – God advokatskik".

Nævnet udtalte:

"Nævnet må forkaste advokat [A's] anbringende om at have handlet til berettiget varetagelse af sin klients interesser ved som hendes beskikkede forsvarer at udeblive under domsforhandlingen i en sag, hvor forsvarerbeskikkelse er obligatorisk. Ved som sket at udeblive, endda uden forinden at give retten meddelelse herom, finder nævnet, at advokat [A] groft har handlet i strid med god advokatskik."

Nævnet pålagde advokaten en bøde på kr. 15.000 kr.

En instruks fra klienten kan ikke begrunde tilsidesættelse af pligter over for retten.

Det blev fastslået i Retten i X-købings dom af 19. april 2016 (sagsnr. BS 2-1288/2015): Advokat A var beskikket i en straffesag i landsretten, men udeblev fra hovedforhandlingen efter instruks fra klienten. Ved sin udeblivelse tilsidesatte indklagede sin forpligtelse efter retsplejelovens § 852, stk. 1, til som beskikket forsvarer at være til stede eller repræsenteret under hele hovedforhandlingen.

Indklagedes udeblivelse havde betydning for både hans klient og for landsrettens reaktionsmuligheder. Derved har indklagede ligeledes tilsidesat sin forpligtelse efter retsplejelovens § 739 til at medvirke til behørig fremme af sagen.

Retten fandt, at der ikke i de advokatetiske regler om berettigede hensyn til klienten er holdepunkter for at antage, at indklagede på grundlag af en instruks fra sin klient kan overtræde disse grundlæggende lovbestemmelser om en beskikket forsvarers forpligtelser. Retten stadfæstede tilsidesættelsen og bøden på 10.000 kr.

Det burde være åbenbart for enhver, at processen skal være et "samarbejde" på det praktiske plan, og det er formentlig også derfor, at der ikke er mange domstolsafgørelser – det ved advokater.

I Advokatnævnets kendelse af 4. december 2019 (sagsnr. 2019-1813) klagede både byret og landsret over at advokat A som beskikket forsvarer havde tilsidesat god advokatskik ved at beramme en nævningsesag ved byretten på dage, der var reserveret og senere inddraget til hovedforhandling i en ankesag i Østre Landsret, og ved først på et sent tidspunkt at reagere på dobbeltberømmelsen.

Advokatnævnets afgørelse af 26. marts 2021 (sag 2020-3699):

Klager, der var dommer i en straffesag, klagede over, at A, der var forsvarsadvokat for tiltalte, havde tilsidesat god advokatskik ved efter domsafsigelsen at spørge, om dommen var skrevet på forhånd. Klager oplyste, at rettens sekretariat i overensstemmelse med sædvanen forud for hovedforhandlingen havde udarbejdet et domskoncept indeholdende bl.a. tiltalen, påstandene og personlige oplysninger. Konceptet blev suppleret efter første retsdag med de i det retsmøde afgivne forklaringer. På tredje retsdag forelå der derfor et domskoncept, der fyldte omkring 35 sider. Efter godt en times votering med domsmændene læste klager domskonklusionen op fra domskonceptet. Da klager herefter forespurgte A, om dommen skulle ankes til landsretten, besvarede hun ikke spørgsmålet, men spurgte, om dommen var skrevet på forhånd. Klager afviste dette i kraftige vendinger, idet hun bekræftede over for A, at

der forelå et domskoncept, da sagen – uanset bevisvurderingens udfald – skulle sluttes med en dom, og at dokumentets tykkelse beroede på, at der var overført forklaringer fra første retsdag. A fremkom ikke med en beklagelse af sin udtalelse. Herefter gik A ud af retslokalet for at diskutere spørgsmålet om anke og fortsat varetægtsfængsling med tiltalte. Da A vendte tilbage til retslokalet, beklagede hun fortsat ikke sin udtalelse. Dette er heller ikke sket ved en henvendelse til retten efter, at retten har udsendt dom og retsbøger, herunder retsbogen fra 27. oktober 2020, hvori episoden er beskrevet. Den 18. november 2020 indgav A en klage over klagers adfærd under hovedforhandlingen, herunder hendes habilitet og retsledelse samt udtalelser og den af hende førte retsbog til Den Særlige Klageret.

Nævnets afgørelse og begrundelse:

”Det følger af retsplejelovens § 126, stk. 1, at en advokat skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik. En advokat skal varetage sin klients interesser og tale klientens sag. Advokaten skal udføre sit hverv under respekt for retten samt processens og forhandlingens kontradiktoriske princip, og advokaten må ved udførelsen af en sag ikke gå videre, end berettigede hensyn til varetagelse af klientens interesser tilsiger. Advokatnævnet finder, at [A] er gået videre, end berettigede hensyn til klientvaretagelsen tilsiger, ved ikke at udvise den fornødne respekt over for retten. Nævnet har herved lagt vægt på, at [A’s] ytring, som fremkom efter dommens afsigelse, alene kunne tjene det formål at så tvivl om domsmandsrettens hæderlighed. Advokatnævnet finder på den baggrund, at advokat har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1.”

Den følgende afgørelse kunne være andre steder – men det blev her.

Advokatnævnskendelse af 20. november 2002⁸⁷:

Under en længerevarende nævningesag kom det på et retsmøde frem, at nævningernes ordfører havde spist frokost sammen med advokat A, der var beskikket forsvarer for en af de tiltalte under sagen. Som konsekvens heraf udtrådte nævningeordføreren af sagen på grund af mulig inhabilitet. Advokat A bekræftede under klagesagen, som blev indbragt af Advokatnævnet, det passerede og beklagede dybt. Han forklarede, at handlingen udsprang alene af tankeløshed fra hans side, og han havde på ingen måde drøftet sagen under frokosten. Nævnet fandt, at advokat A havde tilsidesat god advokatskik ved det passerede.

15.2 Respekt for det kontradiktoriske princip

Man skal som forsvarer respektere retsprocessen og det kontradiktoriske princip. En forsvarer bør derfor ikke uden forudgående/samtidig meddelelse til anklagemyndigheden og evt. øvrige forsvarere i sagen rette henvendelse til dommeren, eller forsyne retten med bilag mv., uden samtidig at forsyne øvrige parter med kopi af det fremsendte.

⁸⁷ Lf.Medd. 18/2006. 3.2.9 Elsebeth Rasmussen "Forsvarere, der har problemer med politiet eller andre – Interessekonflikt – God advokatskik".

Advokatnævnets sagsnr. 2016-762 (omtalt i forrige afsnit) er også relevant i nærværende sammenhæng.

Nogle forsvarere udleverer kun materialesamlinger og lignende processtof til anklageren og retten, men ikke til øvrige forsvarere i samme sag. Denne fremgangsmåde er klart i strid med god advokatskik. Det er afgørende, at advokater har respekt for det kontradiktoriske princip. Selv om de tiltalte og forsvarerne i mange situationer er "på samme side", kan der også være modstridende interesser mellem de tiltalte og deres forsvarere.

Helt overordnet; når der behandles retlige problemer, så skal alle parter have lige muligheder.

I Advokatnævnets kendelse af 3. juli 2020 (sagsnumrene 2019-3416 og 2020-470) var forsvarer, Advokat A1, og bistandsadvokat advokat A2, på kollisionskurs. Forsvareren søgte at få bistandsadvokaten afsat som privatantaget bistandsadvokat, da advokat A1 bl.a. mente, at bistandsadvokaten forfulgte andre mål end de, der var knyttet til hvervet som bistandsadvokat, men det nægtede byretten og landsretten i flere omgange – landsretten bl.a. med begrundelsen:

"Spørgsmålet om advokat [A2's] habilitet er først blevet rejst efter hovedforhandlingens begyndelse, og hun har indtil da virket som bistandsadvokat og fået sagens akter udleveret, hvorfor landsretten lægger til grund, at hun ikke er at anse som forurettet i sagen. Det fremgår af kæresvarskriftet og advokatens indlæg for byretten af 4. september 2019, at hun er opmærksom på sine forpligtelser som bistandsadvokat, og at hun herunder har truffet foranstaltninger for at sikre, at sagens akter opbevares på en måde, så de forurettede ikke har adgang hertil. Der er i sagens oplysninger i øvrigt ikke grundlag for at mistænke hende for i den konkrete sag at have overtrådt retsplejelovens regler for bistandsadvokater. Landsretten finder på denne baggrund, at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for at fastslå, at advokat [A2] ikke kan fungere som bistandsadvokat i sagen."

Det førte til yderligere, der indirekte fremgår af klagen og afgørelsen: Advokat A2 klagede over, at advokat A1 havde tilsidesat god advokatskik, herunder bl.a. ved at indgive en politianmeldelse mod hende, ved at blande retten ind i den verserende klagesag i Advokatnævnet, ved at undlade at fremsende kopi af processkrifter til Procesbevillingsnævnet og Højesteret, samt ved ikke at sende kopi af klagen til Advokatnævnet, Den Særlige Klageret og Advokatsamfundet.

En undervejs af advokat A1 indgivet politianmeldelse var efter omstændighederne en tilsidesættelse⁸⁸, men det her relevante er kontradiktionen, hvor Advokatnævnet anførte:

"En advokat skal respektere processens og forhandlingens kontradiktoriske princip, og advokaten må ikke uden forudgående eller samtidig meddelelse til modparten rette henvendelse til retten eller andre, der behandler tvister, eller forsyne disse med bilag, notater eller dokumenter."

⁸⁸ Sådanne tilsidesættelser er ikke specielle for forsvarere, se eksempler: Arrevad, Jakob S. – under medvirken af Katrine W. Gottlieb: "God advokatskik – domssamling", pkt. 21.2.5.

Det er ubestridt, at advokat [A1] har fremsendt processkrifter til Procesbevillingsnævnet samt kæreskrift til Højesteret uden samtidig at orientere advokat [A2] herom. Det er endvidere ubestridt, advokat [A1] ved indgivelse af klagen til Advokatnævnet ikke har sendt kopi af klagen til advokat [A2].

Advokatnævnet finder, at advokat [A1] herved har tilsidesat god advokatskik, idet nævnet for så vidt angår processkrifterne særligt har lagt vægt på, at disse direkte omhandlede advokat [A2's] person, herunder særligt hendes rolle som bistandsadvokat."

I Advokatnævnets kendelse af 5. maj 2021 (sagsnr. 2020-2603) afgjorde Advokatnævnets flertal på 13 medlemmer:

"[At] det som udgangspunkt udgør en tilsidesættelse af god advokatskik at fremsende en sådan ansøgning til Procesbevillingsnævnet uden at sende genpart eller orientering til modparten. Disse medlemmer lægger særligt vægt på ansøgningens tilknytning til parternes tvist og på modpartens berettigede interesse i at blive orienteret om ansøgningen, således at denne kan indrette sig derefter."

Det må også gælde i straffesager, og det kunne måske foranledige anklagemyndigheden til at orientere forsvaret om tilsvarende eller lignende.

15.3 Henvendelse til vidner

Se også ovenfor om egen efterforskning.

Som udgangspunkt kan en advokat kontakte et vidne forud for en vidneafhøring for at klarlægge, hvad vidnet kan forklare, samt for at sætte vidnet i stand til at forberede sig på vidneafhøringen, jf. AER 19.3. Denne regel kan ikke overføres på problemstillingen om forsvarerens henvendelse til vidner. Det er ganske simpelt en fejl fra Advokatrådet, der ikke har haft forsvarernes specielle forhold for øje.

For en forsvarer er muligheden for kontakt med vidner særdeles begrænset.⁸⁹ En forsvarer har mulighed for at anmode politiet om at foretage efterforskning, som politiet ikke selv har fundet det relevant at foretage, men som forsvareren lægger vægt på.

Man kan med føje stille spørgsmålstejn ved, hvorfor kontakt til vidner skal være begrænset i straffesager, hvor forsvareren skal sikre en retfærdig behandling af tiltalte, og hvorfor det i civile sager efter reglerne i AER er tilladt at kontakte vidner.

I den følgende afgørelse Lf.Medd. 40/2008 (j.nr. 02-0406-07-0478) er det afgørende, at henvendelsen indeholder flere led, der også vil være problematiske i den civile retspleje. Advokat A rettede som forsvarer i en straffesag henvendelse til to vidner og

⁸⁹ Jf. Thomas Rørdam i TfK2004.631 "Forsvarerens aktive deltagelse i efterforskningen. Sagkyndig bistand til forsvareren", nu "Forsvareren" kap. 5.

lod dem underskrive erklæringer om, at oplysningerne, der lå til grund for sigtelserne mod klienten K, ikke var korrekte.

Nævnet lagde til grund, at A groft havde tilsidesat god advokatskik ved få dage efter, at K var blevet varetægtsfængslet, at have taget kontakt til to vidner, som endnu ikke var blevet afhørt af politiet, og ladet dem underskrive erklæringer, hvis indhold de pågældende havde taget delvist afstand fra, og at A groft havde tilsidesat god advokatskik ved at lade mulige vidner påhøre hinandens forklaringer, inden de blev nedskrevet, og ved at lade vidnerne underskrive tro og love erklæringer udfærdiget af A.

I Advokatnævnets kendelse af 26. april 2017 (sagsnr. 2016-3074) havde Advokatrådet indklaget advokat A for at have tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1:

”ved som beskikket forsvarer for [X], der i forening med sin ægtefælle [Y], var mistænkt for at have begået vold mod deres to mindreårige plejebørn, under efterforskningen af sagen at have rettet henvendelse til vidnet, [Z], der var børnenes mormor, i et brev af 16. april 2015, idet han i brevet på utilbørlig vis insinuerede, at den indberetning, som vidnet havde foretaget om volden til [kommunen], var opfundet af vidnet, og derved ikke som angivet i indberetningen byggede på en forklaring fra det ene plejebarn, [plejebarn 1], ligesom advokat A under samtidig henvisning til straffelovens 267 (om injurier) og § 163 (om afgivelse af urigtig forklaring til det offentlige) bad om at modtage en erklæring fra vidnet indeholdende en vedkendelse af, at vidnet havde været ophavsmand til indholdet af indberetningen til kommunen, idet han ellers ville anlægge privat straffesag mod vidnet, samt endelig – mod bedre vidende – at have antydnet at være bekendt med, at politiet indenfor 14 dage agtede at indstille efterforskningen i sagen, alt hvorved advokat A gik videre end berettiget hensyn til varetagelsen af sine klienters interesser tilsagde.”

Nævnets afgørelse:

”En advokat må ikke ved udførelse af en sag gå videre, end berettigede hensyn til varetagelse af klientens interesser tilsiger. Advokaten må ikke foretage unødige retsskridt eller søge klientens interesser fremmet på utilbørlig måde. Advokaten skal endvidere udføre sit hverv under respekt for retten og andre myndigheder, og advokaten må ikke forhindre, at sagen behandles og afgøres efter de regler, der gælder herom.

Advokatnævnet finder, at advokat [A] ved sit brev af 16. april 2015 til [Z] er gået videre, end berettiget varetagelse af sin klients interesser tilsiger.

Advokatnævnet har herved lagt vægt på, at henvendelsen til [Z], der var et centralt vidne i sagen, havde et indhold, som Advokatnævnet finder utilbørligt og egnet til at påvirke [Z's] vidneudsagn i sagen og dermed den videre efterforskning af straffesagen.”

Endelig kan Advokatnævnets kendelse af 26. januar 2018 (sagsnr. 2017-909) inddrages.

K havde klaget over, at A havde tilsidesat god advokatskik ved at have rettet henvendelse til og afhørt et vidne, inden Den Uafhængige Politiklagemyndighed (DUP) havde fået kendskab til vidnet V, som var et vigtigt vidne i sagen. A burde i stedet have videregivet V's kontaktoplysninger til DUP og politiet og herefter afventet, at hun blev afhørt af politiklagemyndigheden, inden han kontaktede hende.

A havde til støtte for sin påstand om frifindelse gjort gældende, at det var korrekt, at han på et stadie af sagen ringede til V for at høre, om hun kunne bekræfte dele af J's beskrivelse af politiforretningen, men valget af ordet "afhørt", var J's. Han huskede dog ikke samtalen i detaljer og kunne heller ikke huske, hvornår samtalen havde fundet sted. A henvendelse til V var neutral og havde alene til formål af få afklaret, om hun kunne bekræfte ordvalget omkring "bestikkelse", og en sådan henvendelse var ikke usædvanlig. Advokatnævnet fandt, at advokat A ikke var gået videre end berettiget til varetagelse af sin klients interesser ved at rette henvendelse til V, inden DUP eller politiet havde afhørt hende. Nævnet havde herved lagt vægt på, at det ikke var godtgjort, at A ved henvendelsen til V lagde utilbørligt pres på hende eller på anden vis påvirkede hende forud for en potentiel vidneafhøring.

Advokatnævnet fandt på den baggrund, at advokat A ikke havde tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, og Advokatnævnet frifandt derfor advokat A.

E. LITTERATURLISTE

Litteraturlisten indeholder også almene værker om advokatretten, der ikke specielt er rettet mod forsvarer.

Advokatnævnets hjemmeside www.advokatsamfundet.dk og www.Advokatnaevnet.dk.

Advokatrådet (2008) rapport om "Advokater i bestyrelser".

Andersen, Mads Bryde: "Advokatretten" (2005)

Andersen, Mads Bryde: Anmeldelse af Geir Woxholth God advokatskikk, TfR2019 s. 196.

Arrevad, Jakob S. – under medvirken af Katrine W. Gotlieb: "God advokatskik – domssamling", Jurabog:

https://jura.ku.dk/jurabog/pdf/domsoversigter/god_advokatskik_domssamling_2019.pdf

Arrevad & Anne-Sophie Svane: Interessekonflikter ved identifikation: Hvornår rammes advokaten af kontorfællers eller partners opdrag? Indlæg Juridisk forening januar 2015.

Bang, Peter, Hans Fogtdal & Peter Schradieck: Hvidvaskloven med kommentarer (2020)

Birkegård, Pia; "Advokatfejl og god advokatskik" Advokaten 2/2000 s. 25f.

Birkegård, Pia: "Pligt til at anmelde erstatningskrav til ansvarsforsikring" Advokaten 9/06 s. 46

Birkegård, Pia: "Udmåling af bøder i praksis" Advokaten 9/2007

Bitsch, Henrik: "God Advokatskik" 2. udg. (2002)

Brock, Signe og Jens Peter Fabricius: "Kommet frem" – afbrydelse af forældelse ved påmindelse med almindeligt brev" FM.2012.201

Bønsing, Sten: Brancheregler og Brancheprocess (2001)

Bønsing, Sten: Retfærdig rettergang ved Advokatnævnet; navnlig om selvinkrimineringsforbuddet. Juristen, 1982 7/2000, s. 261-265.

Christensen, Anders og Marie Løvbjerg: "Retten til fortrolighed ved uanmeldt dawn raids". Advokaten 01/2019 s. 40-43.

Christensen, Hanne og Vibeke Tarpgaard: "God advokatskik i inkassosager" Advokaten 04/2013 s. 34 ff.

Christensen, Hanne: "Når prisoverslag giver anledning til en tvist" Advokaten 06/2015.

Christensen, Hanne; "God advokatskik i inkassosager" Advokaten 10/2015 – s. 38 ff.

Christensen, Hanne og Holt Nielsen, Cecilie: "Nyeste praksis om interessekonflikter" Advokaten 07/2015 s. 36f.

Christensen, Hanne "En advokattitel – én faglig standard": Advokaten 06/2017 s. 40-43

Fabricius, Jens Peter og Signe Brock: "Kommet frem" – afbrydelse af forældelse ved påmindelse med almindeligt brev" FM.2012.201

Danske Advokater: www.danskeadvokater.dk: "Interessekonflikter i advokaters bestyrelsesarbejde"

Fisch-Thomsen, Niels, "Advokatens integritet – bevispåvirkning, sandhedspligt mv.", Indlæg som referent på Nordisk Juristmøde 2008.

Fogtdal, Hans & Peter Schradieck, Peter Bang: Hvidvaskloven med kommentarer (2020)

Frølund, Birgitte: "Vi kommer et spadestik dybere" Advokaten 10/2012 s. 17.

Germer, Peter: "Ytringsfrihedens Væsen"

Greve, Vagn, Henning Larsen: Om beskikkelse af forsvarere, TfK.2006.668

Halling Overgaard, Søren: "Advokaters erstatningsansvar" (3. udgave 2011)

Hammerum Camilla, "Forsvarerinhabilitet i sager med flere sigtede", TfK2015.1165.

Hartwig, Ernst: Proceduren, s. 130f.

Holm, Søren Dragsbæk, "Retten til reduktion i efter uddannelse", advokaten 2/2020 s. 48f.

Holt Nielsen, Cecilie: "Sagsomkostninger ved unødigt procesførelse" Advokaten 05/2013 s. 237.

Holt Nielsen, Cecilie og Hanne Christensen: "Nyeste praksis om interessekonflikter" Advokaten 07/2015 s. 36f.

Holst Nielsen, Cecilie: "Procesretlige problemstillinger" Advokaten 1/2016 s. 38.

Holt Nielsen, Cecilie: "Advokaters pligter efter hvidvaskloven" Advokaten 06/2019 s. 42

Hurwitz, Stephan: Den danske strafferetspleje (3. udg.) s. 161 ff.

Høegh, Katja og Christian Lundblad, "Dommere gennemskuer løgnagtige vidner", Advokaten 01/2009.

Indstilling, Norge: "Politiet og forsvarernes forhold til mediene under efterforskning av straffesaker" indstilling til fællesudvalg mellem Advokatforeningen og Rigsadvokaten.

Illum, Carl Christian von Sholten: "Den etiske stedsans" Advokaten 01/14 s. 42.

Jensen, Kim Sommer: Habilitetskravene til kurator U.1997B.205

Jensen, Martin Korp: "Firmaskift og interessekonflikt" Advokaten 02/13 s. 36f.

Jensen, Martin Korp: "Sagen henhører under skifteretten ... eller gør den?" Advokaten 06/2016 s. 38 ff.

Jensen, Martin Korp: "Tillykke – du har fået en opgave!" Advokaten 08/2018 s. 38 f.

Jensen, Martin Korp: "Når en sag er omfattet af retshjælpsforsikring" Advokaten 10/2018 s. 38ff.

Jensen, Martin Korp: "Opdrags- og prisoplysninger" Advokaten 3/2019.

Jensen, Martin Korp: "En klar og entydig opdrags- og prisoplysning" Advokaten 03/2020 s. 48ff:

Jørgensen, Lars Økjær, "Dine vidner – mine vidner" Advokaten 9/2005

Jørgensen, Lars Økjær: "Firmaskift og interessekonflikt" Advokaten 8/2006 s. 40

Jørgensen, Lars Økjær: "Konkursbegæringer og god advokatskik" Advokatbladet 3/1999.

Jørgensen, Lars Økjær og Martin Lavesen: "De Advokat Etske Regler" (1. udgave 2011)

Jørgensen, Lars Økjær: "E-mail på vildspor" Advokaten 03/2015 s. 36

Jørgensen, Lars Økjær og Martin Lavesen: "De Advokat Etske Regler" (2. udgave 2017)

Jørgensen, Lars Økjær: "Undtagelser til tavshedspligten" Advokaten 04/2018 s. 36ff.

Jørgensen, Lars Økjær: "Tavshedspligt – ny kendelse" Advokaten 03/2020 s. 46f

Jørgensen, Lars Økjær: "Fuldmægtige – ret og pligt for advokaten" – Advokaten 04/2020 s. 50 ff.

Keldmann, Tina Rebecca: "Når advokaten ytrer sig på Facebook" Advokaten 2017/05 s. 42f.

Kjærholm, Alberte: "Afregning for kontorhold" Advokaten 04/2014 s. 38

Kjærholm, Alberte: "Afregning for sekretærtid i erhvervsforhold" Advokaten 03/2016 s. 40f.

Kjølbro, Jon Friderik: "Den Europæiske Menneskeretskonvention – for praktikere" 4. udgave (2017)

Koktvedgaard: Lærebog i strafferetspleje, side 123.

Kruse, Sysette Vinding og Rasmussen, Elsebeth: "Forsvarerne og interessekonflikt" Advokaten 08/2012 s. 12.

Lorentzen, Thomas: "Jeg ser frem til Deres udgydelser" Advokaten 02/14 s. 34

Lavesen, Martin og Lars Økjær Jørgensen: "De Advokat Etske Regler" (1. udgave 2011)

Lavesen Martin, Lars Økjær Jørgensen: "Advokatetik – ret og rammer" (2. udg. 2012).

Lavesen, Martin og Jørgensen, Lars Økjær: "De Advokat Etske Regler" (2. udgave 2017)

Lundblad, Christian: "Hel eller delvis frakendelse af retten til at udøve" U.2007B.228 advokatvirksomhed"

Lundblad, Christian og Katja Høegh, "Dommere gennemskuer løgnagtige vidner", Advokaten 01/2009

Madsen, Lasse Lund i Advokaten 6/2004

Moalem, David & Lars Lindenchrone Petersen: Hvidvaskloven af 2017 med kommentarer (2019)

Mejer-Warnich, Kirstine: "Klage over en boberstyrer" Advokaten 08/2018 side 42 f.

Nørskov-Jensen, Stig: FM 2011.81ff "Offentlig retshjælp ved advokater"

Mavrogenis, Astrid: Fri proces. (2012)

Offersen, René, "Grænser for at påvirke vidner" Advokaten 09/2008

Pedersen, Axel H.: "Indledning til Advokatgerningen" (1962-63)

Pedersen, Jens Hay: Habilitetskrav til voldgiftsdommere, Rettid 2012.

Pedersen, Marianne Højgaard, A. F. Wehner og Henrik Linde: "Nye retningslinier for udmåling af bøder i Advokatnævnet" Advokaten nr. 6/2007, side 44.

Petersen, Astrid Kastberg; "God advokatskik i inkassosager", Advokaten 2/2020 s. 50 ff.

Petersen, Lars Lindenchrone & David Moalem: Hvidvaskloven af 2017 med kommentarer (2019)

Peyron Claes: "Advokatetik, en praxisgenomgang" Svenske Advokatsamfund (2010)

Pihlmann, Kåre i TfK.2002.429,

Pihlmann, Kåre: "Interessekonflikter i straffesager – når ræven vogter gæs" Advokaten 2004.205

Pii, Nicolai: "Når den obligatoriske efteruddannelse mangler" Advokaten 09/12 s. 42.

Pii, Nicolai: "Afsmitning i kædesamarbejde", Advokaten 8/2014 s. 38.

Rammeskov Bang-Pedersen, Ulrik m.fl.: Konkurs (2014), s. 149 f.

Rasmussen, Elsebeth Kruse, og Sysette Vinding: "Forsvarerne og interessekonflikt" Advokaten 08/2012 s. 12.

Rasmussen, Elsebeth: Forsvareres inhabilitet; Lf.Medd. 105/1996, 18/2006 og 64/2012

Rasmussen, Elsebeth: Lf.Medd. 18/2006 (pkt. 3.2.7 og 3.2.11) Lf.Medd. 70/2009.

Ravnskilde, Lise: "Tavshedspligt og konkursramte klienter" Advokaten 10/2012 s. 40ff.

Ravnskilde, Lise "Krav til pris- og ordrebekræftelser" Advokaten nr. 10, 2013 s. 40f.

Ravnskilde, Lise "Krav til pris- og ordrebekræftelser" Advokaten nr. 5, 2014 s. 42f.

Ravnskilde, Lise: Om chancen for at ramme et rimeligt salær – Advokaten 2016/07 s. 42f.

Ravnskilde, Lise: "Tre kendelser om advokatretlige forhold" Advokaten 2017/05 s. 40f.

Ravnskilde, Lise: "Autoriseret fuldmægtigkonsulent?" – Advokaten 06/2018 s. 40f.

Rovsing, Sys, "Når advokaten taler med Vidner", Leder i Advokaten 09/2008

Rekling, Michael, og Stokholm, Jon: "Interessekonflikter" Erhvervsjuridisk Tidsskrift nr. 1, 2006, s. 49 ff.

Rønne, Tine: "Ekspeditionsfejl var ikke en tilsidesættelse af god advokatskik" Advokaten 10/2014 s. 42.

Rønne, Tine: Skærpelse af bødeniveauet ved manglende indsendelse af klientkontoerklæring – advokaten 1/2015 s. 41.

Rønne, Tine: "Bevisbyrden ved klager over tilsidesættelse af god advokatskik" – Advokaten 01/2015 s. 42.

Rørdam, Thomas: "Forsvareren" (2012).

Rørdam, Thomas: "Forsvarerens aktive deltagelse i efterforskningen" TfK2004.631.

Rørdam, Thomas: TfK2004.639.

Rørdam Thomas: Interessekonflikter i forbindelse med udførelse af forsvarerhverv, U.2016B.69.

Schiøler, Camilla: "Højesteret cementerer advokaters tavshedspligt" Advokaten 01/2016

Schradiack, Peter, Peter Bang & Hans Fogtdal: Hvidvaskloven med kommentarer (2020)

Simonsen, Camilla: "Frakendelse af retten til at udøve advokatvirksomhed" Advokaten 10/2017 s. 38f.

Skovsen, Lene; "Klientfiskeri eller lovlig markedsføring", Advokaten 7/2004 s. 40

Stagetorn, Merethe: "Forsvarerne bryder grænser", Lov&Ret 1998/2.

Stokholm, Jon: Anmeldelse Mads Bryde Andersen: Advokatretten, Juristen 2006 nr. 4 s. 151

Stokholm, Jon og Rekling, Michael, "Interessekonflikter" Erhvervsjuridisk Tidsskrift nr. 1, 2006, s. 49 ff.

Stokholm, Jon, Elisabeth Mejnertz og Jørgen Logart i 2015 udsendt "Nye retningslinjer for udmåling af bøder", Advokaten 01/2015 s. 40

Suhr, Sussie Sandra: "Pligt til tavshed eller oplysning", Advokaten 10/2012 s. 36 ff.

Tarpgaard, Vibeke og Christensen, Hanne: "God advokatskik i inkassosager" Advokaten 04/2013 s. 34 ff.

Tarpgaard, Vibeke: "Advokatens forpligtelse over for forbrugere", Advokaten 09/2014 s. 38.

Tarpgaard, Vibeke: "Advokatetik under domstolsprøvelse" Advokaten 02/2016 s. 38f.

Tarpgaard, Vibeke: "Ekspeditionsfejl begået af advokatens ansatte" Advokaten 10/2016 s. 36 ff.

Tarpgaard, Vibeke: "3 nye domme fra Højesteret om god advokatskik" Advokaten 01/2018 s. 38ff.

Toftgaard, Gorm, Thomas Elholm og Martin Niels Jacobsen: Kommenterede straffelov speciel del, 11 udgave.

Ven, Mette Green van de: Udmåling af bøder i Advokatnævnet, Advokaten 02/2021 s. 54 f.

Windahl, Charlotte Bruun: "Mægling og mediation i klagesager – en status" Advokaten 08/2016 s. 39.

Windahl, Charlotte Bruun: "Udlevering af sagsakter og tilbageholdsret" Advokaten 08/2017 s. 34.

Windahl, Charlotte Bruun: "Svar på henvendelser fra Advokatnævnets sekretariat" Advokaten 07/2019 s. 39 f.

Woxholth, Geir: God advokatskikk, 2018, Gyldendal Norge

Østergård, Tine: "Ransagning i advokatfirmaer" Advokaten 05/2018 s. 26-27

Østergård, Tine: "Stil spørgsmålstejn ved retskendelser" Advokaten 05/2018 s. 28-30

F. BILAG

BILAG 1. DE ADVOKATETISKE REGLER

(Vil blive anvendt af Advokatrådet fra 1. juli 2019)

1. Advokatens stilling i samfundet

Advokaten indtager i et retssamfund en særlig stilling.

Advokatens opgave er at fremme retfærdighed og modvirke uret.

Advokaten skal aktivt varetage og forsvare sin klients rettigheder og friheder samt være klientens rådgiver.

Advokaten skal ved sin repræsentation af klienten iagttage fortrolighed samt bevare sin

uafhængighed og integritet, herunder i forhold til staten.

Advokaten har juridiske og etiske forpligtelser over for klienten.

Advokaten skal også under udførelsen af sine pligter for klienten udvise den nødvendige respekt over for personer og myndigheder, som advokaten har kontakt med på klientens vegne.

2. Retsplejelovens regler om god advokatskik

2.1

Advokaten skal i medfør af rpl. § 126, stk. 1, udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik.

En advokat må i medfør af rpl. § 126, stk. 4, heller ikke uden for sin advokatvirksomhed, i forretningsforhold eller i andre forhold af økonomisk art, udvise en adfærd, der er uværdig for en advokat.

2.2

Advokatrådet fører tilsyn med, at advokater overholder reglerne om god advokatskik. Advokatnævnet, der behandler klager over advokater, fastlægger det nærmere indhold af retsplejelovens standard for god advokatskik og tildeler disciplinære sanktioner i henhold til rpl. kapitel 15 b.

3. De advokatetiske reglers status og formål

3.1 Reglernes status

De advokatetiske regler gælder for alle advokater, uanset om de udøver advokatvirksomhed eller er ansat i virksomheder eller organisationer, der ikke kan udøve advokatvirksomhed, jf. rpl. § 124.

Reglerne udtrykker de krav, som under hensyn til advokaters særlige stilling i samfundet og på

baggrund af Advokatnævnets og domstolenes praksis efter Advokatrådets opfattelse stilles til advokaters professionelle standard og etik under deres udøvelse af virksomhed under brug af advokattitlen.

3.2 Reglernes formål

Disse regler skal tjene til vejledning for advokaterne, deres klienter og offentligheden med hensyn til de pligter af advokatetisk art, der påhviler advokater, når de udøver virksomhed under brug af advokattitlen. Reglernes formål er tillige at udgøre et bidrag til Advokatnævnets fastlæggelse af retsplejelovens standard for god advokatskik.

4. Reglernes anvendelsesområde

4.1

Disse regler finder anvendelse ved advokaters udøvelse af virksomhed under brug af advokattitlen i Danmark og ved danske advokaters udøvelse af sådan virksomhed i udlandet.

4.2

For advokaters grænseoverskridende virksomhed inden for EU gælder tillige den af CCBE vedtagne Code of Conduct for lawyers in the European Union.

5. Tavshedspligt

5.1

Fortrolighed er en betingelse for advokatens virke og en grundlæggende pligt og ret, som skal

respekteres ikke kun i det enkelte individs, men også i retssamfundets interesse.

Det er derfor afgørende, at en advokat kan modtage oplysninger om forhold, som klienten ikke ville betro andre, og at advokaten kan gøres bekendt med oplysningerne i fortrolighed.

Advokaten skal behandle alle oplysninger, han som led i sit virke bliver bekendt med, fortroligt.

5.2

Tavshedspligten gælder uden tidsbegrænsning.

5.3

Advokaten skal sikre, at advokatens autoriserede fuldmægtige, partnere, jf. rpl. § 124 c, stk. 1, nr. 2, personale og andre, som i øvrigt beskæftiges i advokatvirksomheden, gøres bekendt med, at de pågældende har samme tavshedspligt som advokaten, uanset om de er advokater eller ikke.

5.4

Når advokater udøver advokatvirksomhed i et fællesskab, i et advokatselskab, jf. rpl. § 124, eller i kontorfællesskab, gælder reglerne i 5.1-5.3 for fællesskabet, advokatselskabet og kontorfællesskabet og i det indbyrdes forhold mellem dets deltagere, herunder ansatte advokater.

Tilsvarende gælder reglerne i 5.1-5.3 for andre samarbejder, samvirker og fællesskaber mellem advokater eller advokatvirksomheder, såfremt de i forhold til tredjemand fremtræder som et fællesskab eller en advokatvirksomhed.

6. Navn m.m.

6.1

Advokatvirksomheders navn skal være egnet til entydigt og konkret at identificere den pågældende advokatvirksomhed, og det skal fremgå af navnet eller en tilføjelse dertil, at virksomheden er en advokatvirksomhed.

6.2

Advokatvirksomheders navn og andre forretningskendetegn, derunder logo, må ikke være egnet til at give indtryk af, at advokatvirksomheden udøves af andre end dem, der efter rpl. § 124, jf. § 124 c, kan være medejere af en advokatvirksomhed.

7. Fuldmægtige – advokatens ansvar

Det påhviler advokater, der beskæftiger autoriserede advokatfuldmægtige, at sikre, at fuldmægtigen får en forsvarlig praktisk uddannelse med henblik på erhvervelse af advokatbeskikkelse, herunder indsigt i og forståelse for de advokatetiske reglers betydning.

Principalen er ansvarlig for, at autoriserede advokatfuldmægtige handler i overensstemmelse med disse regler. Principalen må således ikke pålægge sin fuldmægtig at udvise en adfærd, der ville være i strid med disse regler, såfremt den udvist af advokaten selv.

8. Modtagelse af sager

8.1

En advokat må alene påtage sig en sag for en klient efter direkte anmodning fra klienten, fra en anden advokat på klientens vegne eller efter anmodning fra en offentlig myndighed eller andet kompetent organ.

8.2

Advokaten må ikke fortrænge en advokat fra en sag.

En advokat må ikke uopfordret foretage handlinger, der har til formål eller er egnede til at påvirke særligt udsatte eller sårbare – såsom sigtede eller tiltalte – personers valg af advokat i en konkret sag.

Advokaten må ikke gennem markedsføringstiltag i Kriminalforsorgens institutioner, institutioner for ungdomskriminelle, asylcentre og lignende søge at påvirke de indsatte eller beboernes valg af advokat.

8.3

En advokat må ikke påtage sig en sag, til hvis udførelse advokaten savner fornøden kompetence, medmindre advokaten efter aftale med klienten sikrer sig samarbejde med en dertil kvalificeret kollega.

8.4

En advokat må ikke påtage sig en sag, hvis den ikke kan behandles tilstrækkelig hurtigt.

Herunder skal advokaten ved påtagelse af en sag med offentlig beskikkelse drage omsorg for, at advokatens forhold ikke er til hinder for, at sagen kan behandles ved retten eller anden myndighed tilstrækkeligt hurtigt.

9. Opgavens udførelse

9.1

En advokat skal som klientens uafhængige rådgiver varetage klientens interesser grundigt, samvittighedsfuldt og i overensstemmelse med, hvad berettigede hensyn til klientens tarv kræver.

9.2

Advokaten skal i passende omfang holde klienten underrettet om sagens forløb.

10. Opbevaring af sagsakter

Efter afslutning af en sag skal sagens akter, herunder elektroniske data, opbevares i en passende periode, som kan fastsættes generelt efter sagstype med fornødent hensyn til konkrete forhold.

11. Udtræden

En advokat må ikke ophøre med at udføre en sag på en sådan måde og under sådanne omstændigheder, at klienten hindres i rettidigt og uden skadevirkning at søge anden juridisk bistand.

12. Interessekonflikter

12.1

Ved modtagelsen af enhver ny sag skal advokaten i rimeligt omfang sikre sig mod, at der kan opstå tvivl om advokatens iagttagelse af bestemmelserne om interessekonflikter.

12.2

En advokat må ikke bistå en klient i situationer, hvor en interessekonflikt er opstået, eller hvor der foreligger nærliggende risiko for, at en sådan konflikt opstår.

Sådanne situationer foreligger, når:

- 1) en advokat bistår klienter i samme sag, hvis klienterne har modstridende interesser af ikke uvæsentlig karakter.
- 2) en advokat bistår en part efter tidligere at have bistået modparten i samme sag.
- 3) en advokat på samme tid bistår klienter i flere sager, der har forbindelse med hinanden, hvis der er risiko for, at fortrolige oplysninger, som advokaten har modtaget i en af sagerne, kan have betydning i en anden af sagerne.
- 4) en advokat har en nær familiemæssig eller ikke ubetydelig økonomisk, erhvervsmæssig eller

anden forbindelse til en part, som i sagen har modstridende interesser med klienten.

5) en advokat har sådanne forretningsmæssige eller andre forbindelser til eller aftaler med klienten, at der er risiko for, at advokaten ikke kan give klienten rådgivning uafhængigt af uvedkommende interesser.

6) en advokat indgår aftale med klienter eller andre om, at han skal modtage salær i form af aktier eller andre ejerandele i et selskab, hvor aktiernes eller andelenes værdi vil blive påvirket af resultatet i sagen. Dette gælder også andre tilfælde, hvor der indgås aftale om en sådan vederlæggelse, hvis dette vil kunne påvirke advokatens uafhængighed og personlige integritet

under udførelsen af hvervet.

7) en advokat, som for parterne har medvirket til stiftelse eller berigtigelse af et retsforhold, efterfølgende bistår en af parterne vedrørende samme retsforhold, hvis bistanden har eller kan

have betydning for den anden part.

Sådanne situationer kan endvidere foreligge, når:

8) en advokat bistår en klient i en sag, hvis han uden at repræsentere modparten i den konkrete sag har et fast klientforhold til denne.

Ved vurderingen af om et klientforhold er fast, tages der bl.a. hensyn til, om klienten hidtil har

søgt advokatens bistand regelmæssigt i forhold til klientens behov for bistand, og om klienten

forventes at fortsætte hermed.

9) En advokat bistår konkurrerende virksomheder.

10) en advokat medvirker for flere parter til stiftelse af eller berigtigelse af et retsforhold, hvorom der er enighed mellem parterne.

11) en advokat bistår en klient i en sag efter tidligere at have bistået en klient i en anden sag, når sagerne har forbindelse med hinanden, og der er risiko for, at fortrolige oplysninger, som

advokaten har modtaget i en af sagerne, kan have betydning i en anden af sagerne.

12.3

En advokat må ikke virke som voldgiftsdommer, mæglingsmand eller mediator for flere parter, hvis han tidligere som partsrepræsentant har bistået nogen af parterne i forhold, der har forbindelse med tvisten. En advokat må ikke efter at have virket som voldgifts-, mæglingsmand eller mediator bistå nogen af parterne som partsrepræsentant om forhold, der har forbindelse med sagen.

12.4

Når advokater udøver advokatvirksomhed i et fællesskab, i et advokatselskab, jf. rpl. § 124, eller i kontorfællesskab gælder reglerne i 12.2 og 12.3 for fællesskabet, advokatselskabet og kontorfællesskabet og i det indbyrdes forhold mellem dets deltagere, herunder ansatte advokater.

Tilsvarende gælder reglerne i 12.2 og 12.3 for andre samarbejder, samvirker og fællesskaber mellem advokater eller advokatvirksomheder, såfremt de i forhold til tredjemand fremtræder som et fællesskab eller en advokatvirksomhed.

12.5

Et samtykke fra de involverede parter til advokatens bistand vil i tilfælde omfattet af 12.2, pkt. 1-7, 12.3 og 12.4 som udgangspunkt ikke påvirke bedømmelsen af, om der foreligger en interessekonflikt. I tilfælde omfattet af 12.2, pkt. 8-11 vil betydningen af et sådant samtykke bero på en konkret vurdering.

12.6

Når der i henhold til disse regler foreligger en interessekonflikt eller en nærliggende risiko herfor, skal advokaten udtræde af den eller de konkrete sager i forhold til alle involverede klienter. Hvis advokaten i tilfælde omfattet af 12.2, pkt. 1, 3, 9 og 10, kun har modtaget væsentlige oplysninger fra nogle af klienterne, kan advokatens udtræden begrænses til de øvrige klienter. Advokatens udtræden skal ske straks. Dog skal advokaten foretage det, der er nødvendigt for, at klienten ikke lider retstab.

12.7

Såfremt advokatens udtræden af sagen i henhold til 12.6 skyldes en interessekonflikt, som er opstået udelukkende eller i hovedsagen som følge af advokatens forhold, må advokaten ikke opkræve honorar for den del af arbejdet med sagen, som tillige skal udføres af den advokat, som overtager sagen. I det omfang sådant honorar er indbetalt af klienten, skal advokaten tilbagebetale dette.

12.8

Advokatvirksomheder og andre samarbejder omfattet af 12.4 skal udarbejde skriftlige retningslinjer for håndtering af interessekonflikter. Dette gælder ikke enkeltmandsvirksomheder uden ansatte eller advokatselskaber, hvor kun én advokat udøver virksomhed. Retningslinjerne skal være egnede til at undgå interessekonflikter, til at opfange og identificere opståede konflikter på det tidligst mulige tidspunkt og indeholde en beskrivelse af fremgangsmåden, når en konflikt er identificeret.

Retningslinjerne skal efter anmodning fremsendes til Advokatrådet.

13. Almene oplysningspligter

13.1

Advokaten skal af egen drift oplyse klienten om følgende:

- 1) advokatens navn, adresse (herunder juridisk adresse) samt andre kontaktoplysninger, herunder telefonnummer og eventuel e-mailadresse, og
- 2) navnet på den virksomhed, hvorfra advokaten udøver sin virksomhed, formen på virksomheden og CVR-nummeret,
- 3) at advokaten er beskikket af Justitsministeriet i Danmark, idet EU-advokater dog i stedet skal oplyse, at advokaten er registreret hos Advokatsamfundet,
- 4) at advokaten er en del af Advokatsamfundet,
- 5) at advokaten har tegnet ansvarsforsikring og stillet garanti efter de af Advokatsamfundet fastsatte regler, og at ansvarsforsikringen dækker al advokatvirksomhed, uanset hvor advokatvirksomheden udøves,
- 6) navn og eventuelt adresse på forsikringsselskabet og garantistilleren,
- 7) navn på det eller de pengeinstitutter, hvor advokaten har samlekliebankkonti,
- 8) grænserne for beskyttelse af indskud i henhold til lov om garantifond for indskydere og investorer,

9) reglerne om dækning for flere indskud tilhørende én person i samme pengeinstitut, 10) hvorvidt advokaten anvender aftaleklausuler om lovvalg og/eller værneting, og om almindelige forretningsbetingelser, hvis sådanne anvendes.

13.2

Advokaten skal på en klar og entydig måde af egen drift oplyse sin klient om eksisterende muligheder for offentlig eller forsikringsdækket retshjælp. Skal advokatens honorar udredes foreløbigt eller endeligt af det offentlige eller af et forsikringsselskab, skal advokaten, når han påtager sig opgaven, orientere sin klient om principperne for fastsættelse af honoraret og om de mulige konsekvenser for klienten.

13.3

Advokaten skal oplyse om de i 13.1 nævnte forhold på en klar og entydig måde, men advokaten kan selv bestemme, hvordan det sker, herunder om oplysningerne skal meddeles klienten direkte eller gøres let tilgængelige for klienten på advokatens virksomhedsadresse, ad elektronisk vej eller lignende.

Oplysningerne i 13.1 og 13.2 skal gives eller gøres tilgængelige i forbindelse med indgåelsen af en skriftlig aftale om ydelse af bistand. Hvis der ikke foreligger en skriftlig aftale, skal oplysningerne gives eller gøres tilgængelige, inden bistanden ydes.

13.4

Hvis advokaten samarbejder med andre om ydelse af bistand, skal advokaten efter anmodning fra klienten oplyse om de foranstaltninger, som advokaten har truffet for at undgå eventuelle interessekonflikter.

13.5

Advokaten skal efter anmodning fra klienten oplyse, at advokaten er omfattet af Advokatsamfundets tilsyns- og disciplinærsystem og af reglerne om god advokatskik, jf. rpl. § 126, samt oplyse om eksistensen af de advokatetiske regler.

13.6

Advokaten skal efter anmodning fra klienten oplyse klienten om de regler, der særligt gælder for udøvelse af advokaterhvervet, og hvordan klienten får adgang til reglerne, f.eks. ved at henvise til www.advokatsamfundet.dk.

13.7

I tilfælde af at der sker ændringer i de i 13.1, 7) nævnte forhold, skal advokaten af egen drift give individuel underretning til de klienter, der berøres af ændringen.

13.8

Hvis advokaten oppebærer midler for klientens regning, som er indsat på en separat klientbankkonto skal advokaten af egen drift give oplysninger til klienten om navnet på det pengeinstitut, hvor kontoen er oprettet, medmindre det er aftalt med klienten, eller det i øvrigt

fremgår af omstændighederne, hvilket pengeinstitut, der benyttes. I tilfælde af at advokaten flytter indeståendet til et andet pengeinstitut, skal advokaten underrette klienten om navnet på dette pengeinstitut, medmindre ændringen er aftalt med klienten eller fremgår af omstændighederne.

13.9

Advokater, som uden for deres advokatvirksomhed i erhvervsmæssigt øjemed driver anden virksomhed, der af kunderne kan forveksles med advokatvirksomhed, skal af egen drift oplyse kunderne om, at virksomheden ikke driver advokatvirksomhed og dermed ikke er omfattet af reglerne for advokatvirksomhed, og at virksomheden ikke er underlagt Advokatrådets tilsyn.

14. Opdrags- og prisoplysninger i erhvervsforhold

14.1

Når klienten handler inden for sit erhverv, skal advokaten i forbindelse med indgåelsen af aftalen om bistand af egen drift og på klar og entydig måde oplyse klienten om de vigtigste elementer i den påregnede bistand, medmindre dette allerede fremgår af sammenhængen. Hvis advokaten på forhånd har fastsat et bestemt honorar, skal advokaten i forbindelse med indgåelsen af aftalen om bistand af egen drift og på klar og entydig måde oplyse om honorarets størrelse. Hvis der ikke foreligger en skriftlig aftale, skal oplysningerne i 1. og 2. pkt. gives eller gøres tilgængelige, inden bistanden ydes.

14.2

Hvis det ikke er muligt på forhånd at beregne honorarets størrelse, skal advokaten på klientens anmodning enten angive den måde, hvorpå honoraret vil blive beregnet, eller give et begrundet overslag. Advokaten skal desuden oplyse om de med bistanden forbundne omkostninger.

14.3

Afgiver advokaten et overslag, skal klienten så tidligt som muligt orienteres, hvis det samlede honorar forventes at overstige det beløb, der er angivet i overslaget.

14.4

Indgås der aftale om yderligere bistand i sagen, finder 14.1-14.3 tilsvarende anvendelse på sådan aftale.

15. Opdrags- og prisoplysninger i forbrugerforhold

15.1

Når klienten er forbruger, skal advokaten i forbindelse med indgåelsen af aftalen om bistand af egen drift og på klar og entydig måde skriftligt og direkte til klienten oplyse klienten om de vigtigste elementer i den påregnede bistand, om fastsættelsen af honoraret jf. 15.2, og om de med bistanden forbundne omkostninger.

Hvis advokaten ikke har en hjemmeside jf. pkt. 15.6, skal advokaten yderligere oplyse Advokatnævnets fysiske adresse og hjemmesideadresse, samt om Advokatnævnets kompetence til behandling af adfærdsklager og tvister vedrørende advokatens salær.

15.2

Hvis bistanden ydes til et fast honorar, skal dette oplyses. Hvis det ikke er muligt på forhånd at beregne honorarets størrelse, skal advokaten enten angive den måde, hvorpå honoraret vil blive beregnet, eller give et begrundet overslag. Beløb skal oplyses inklusive moms.

15.3

Afgiver advokaten et overslag, skal klienten så tidligt som muligt orienteres skriftligt, hvis det

samlede honorar forventes at overstige det beløb, der er angivet i overslaget. Advokaten skal af egen drift orientere klienten direkte herom på en klar og entydig måde.

15.4

Indgås der aftale om yderligere bistand i sagen, finder 15.1-15.3 tilsvarende anvendelse på sådan en aftale.

15.5

Indgås aftalen mellem advokaten og klienten uden for advokatens faste forretningssted eller som en aftale om fjernsalg, skal advokaten opfylde oplysningsforpligtelserne i forbrugeraftalelovens § 8.

Hvis advokaten indgår aftaler om bistand via internettet eller på netbaserede markedspladser, skal advokaten give oplysning om sin mailadresse og linke til den europæiske platform for online tvistbilæggelse (OTB-plattformen).

15.6

Hvis advokaten har en hjemmeside eller anvender forretningsbetingelser, skal advokaten her oplyse Advokatnævnets fysiske adresse og hjemmesideadresse, samt om Advokatnævnets kompetence til behandling af adfærdsklager og tvister vedrørende advokatens honorar.

15.7

Hvis en advokat afviser en forbrugerklients klage over advokatens honorar, skal advokaten skriftligt, direkte og af egen drift orientere klienten om Advokatnævnets fysiske adresse og hjemmesideadresse, samt om Advokatnævnets kompetence til behandling af tvister vedrørende advokatens salær.

15.8

I de under pkt. 16.11 nævnte tilfælde skal advokaten på forespørgsel skriftligt orientere klienten om det til myndigheden oplyste.

16. Honorarforhold

16.1 Rimeligt honorar

En advokat må ikke kræve højere honorar for sit arbejde end, hvad der kan anses for rimeligt, jf. rpl. § 126, stk. 2. Det samme gælder for aconto honorar.

Honoraret, herunder et aftalt honorar, fastsættes efter et skøn under hensyn bl.a. til sagens betydning og værdi for klienten, sagens udfald, arten og omfanget af det arbejde, advokaten har udført og det med sagen forbundne ansvar.

16.2 Resultatbaseret honoraraftale

En advokat må ikke indgå honoraraftaler om vederlæggelse af en andel af det udbytte, der måtte opnås ved gennemførelse af en sag (pactum de quota litis).

16.3 Oplysning om honorar

Klienten skal have oplysning om ethvert honorar, advokaten beregner sig.

16.4 Afregningen

Afregning skal foretages uden unødigt ophold. Afregningen skal indeholde den efter forholdene fornødne beskrivelse af det arbejde, som kræves honoreret.

Advokaten må foretage modregning, når advokaten har faktureret klienten, medmindre der foreligger særlige forhold, der gør, at modregning vil være urimelig.

16.5 Provisioner mv.

Provision, rabatter og lignende modtaget fra tredjemand i forbindelse med behandlingen af klientens sag skal ubetinget godskrives klienten.

16.6 Depositum

Advokaten må ikke kræve et depositum, der overstiger, hvad der ved et forsigtigt skøn må antages at være et rimeligt honorar.

Reglerne om forrentning af betroede midler finder anvendelse på deposita.

16.7 Honorardeling med ikke-advokater

En advokat må ikke indgå aftale om deling af sit honorar med nogen, der ikke er advokat.

En advokat må dog betale honorar, provision eller andet vederlag til overdrageren af en advokatvirksomhed.

16.8 Procesomkostninger

Advokaten skal arbejde for en løsning på klientens sag for de lavest mulige omkostninger under

hensyn til klientens ønsker og instrukser.

16.9 Procesovervejelser

Advokaten bør på passende tidspunkter foreslå klienten at overveje at indgå forlig eller henvise

sagen til mediation eller lignende.

16.10 Henvisningshonorarer

En advokat må hverken af kolleger eller andre kræve eller modtage honorar, provision eller andet vederlag for at henvise eller anbefale en klient. Tilsvarende må en advokat ikke betale honorar, provision eller andet vederlag for henvisning af en klient.

16.11

Når advokatens salær fastsættes af retten eller anden offentlig myndighed, skal advokatens oplysninger til myndigheden til brug for fastsættelsen af salæret være tilstrækkelige og egnede til, at myndigheden kan fastsætte salæret i henhold til de retningslinjer, der gælder herfor.

17. Grænser for advokatens bistand

17.1

En advokat må ikke ved udførelse af en sag gå videre, end berettigede hensyn til varetagelse af

klientens interesser tilsiger.

Advokaten må ikke foretage unødige retsskridt eller søge klientens interesser fremmet på utilbørlig måde.

17.2

En advokat må ikke modvirke tilkaldelse af en anden advokat og bør efter omstændighederne opfordre modparten til at søge advokat.

17.3

En advokat må ikke i en konkret sag henvende sig direkte til nogen, som i sagen er repræsenteret af anden advokat, uden dennes samtykke. Det gælder dog ikke, hvis henvendelsen sker til berettiget varetagelse af en klients eller egne interesser, eller vedkommende anden advokat trods påmindelse ikke foretager, hvad han efter god advokatskik har pligt til. Advokaten skal i alle tilfælde samtidig eller uden ugrundet ophold underrette den anden advokat om enhver sådan henvendelse.

17.4

En advokat må ikke optage eller medvirke til optagelse af telefonsamtaler eller andre kommunikationer på lydbånd eller lignende, uden at den anden part eller de andre deltagere på forhånd har samtykket i optagelsen.

18. Advokatens forhold til retten m.fl.

18.1

Advokaten skal udføre sit hverv under respekt for retten og andre myndigheder. Advokaten må ikke forhindre, at sagen behandles og afgøres efter de regler, der gælder herom.

18.2

Advokaten skal respektere processens og forhandlingens kontradiktoriske princip. Advokaten må ikke uden forudgående eller samtidig meddelelse til modparten rette henvendelse om sagen til dommeren eller andre, der behandler tvister, eller forsyne disse med bilag, notater eller dokumenter.

Advokaten skal senest samtidig forsyne modparten med kopi af det således fremsendte.

18.3

En advokat, der repræsenterer en part i en retssag, kan kontakte et vidne forud for vidneafhøringen for at klarlægge, hvad vidnet kan forklare og for at sætte vidnet i stand til at forberede sig på vidneafhøringen.

13

En advokats dialog med et vidne skal altid ske på en måde, der er egnet til at understøtte, at vidnet så korrekt som muligt bidrager til sagens oplysning. En advokat skal i forbindelse med enhver henvendelse til et vidne forud for vidneafhøringen sikre, at vidnet er bekendt med, at vidnet ikke har pligt til at udtale sig til advokaten.

Når det er påkrævet, skal advokaten orientere modpartens advokat om den kontakt, advokaten agter at tage eller har haft med et vidne. Sådan information skal navnlig gives, hvis vidnet har en særlig relation til modparten. Der vil normalt ikke være behov for en orientering af modparten, hvis advokaten har ført vidnet i en forudgående instans, hvis vidnet er ansat hos den part, advokaten repræsenterer, eller hvis parten

har en anden særlig tilknytning til vidnet. Det forhold, at et vidne føres af modparten, påvirker ikke i sig selv advokatens adgang til at kontakte et vidne.

19. Advokatens respekt for forligsforhandlinger

Har en part forud for eller under en verserende retssag, voldgift eller anden tvisteløsning tilbudt

forlig, må modpartens advokat ikke over for den afgørende instans fremlægge eller på anden måde oplyse om forslaget uden udtrykkeligt samtykke fra modparten.

Advokaten må gerne fremlægge og oplyse om forligsforslag fra egen klient.

20. Særligt om advokaters skatterådgivning

20.1

Advokaters rådgivning skal i videst mulig udstrækning ske på baggrund af den fornødne information om de faktiske forhold. I tilfælde af at rådgivning ydes på generel basis uden orientering om de faktiske forhold og uden præcis viden om den påtænkte anvendelse af rådgivningen, skal advokaten udvise særlig opmærksomhed. Der skal også udvises særlig opmærksomhed, hvis rådgivningen involverer brug af såkaldte skattelylande.

20.2

Enhver rådgivning bør forudsætte, at samtlige relevante informationer vil kunne fremlægges for de relevante myndigheder. Rådgivningen må ikke basere sig på, at et forhold ikke opdages.

20.3

Hvis der er rimelig anledning til tvivl om den skatteretlige vurdering, og den ikke afklares, bør

rådgivningen indeholde en bemærkning om dette. Afhængig af det konkrete opdrag og den konkrete klients forhold kan der være behov for at foretage en nærmere vurdering af risikoen for, at myndighederne anfægter den skatteretlige vurdering.

Vedtaget på Advokatrådets møder den 7. februar og 11. april 2019

BILAG 2. RETNINGSLINJER FOR FORSVARERE I NORGE

Retningslinjene for forsvarere er en utdypning av regler for god advokatskikk. Retningslinjene forutsettes lagt til grunn i forsvareroppgdrag som medlemmer av Advokatforeningen har.

Retningslinjene for forsvarere ble opprinnelig vedtatt av representantskapet 19. november 1999. Retningslinjene ble sist endret ved representantskapets vedtak av 23. mai 2019.

1. GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER

1.1 Det er i samfunnets, rettsstatens og den mistenktes felles interesse at den mistenktes rett til rettferdig rettergang sikres, og at enhver mistenkt menneskerettigheter ivaretas, fra etterforskningen starter, til rettskraftig avgjørelse foreligger.

1.2 Forsvareren har som sin overordnede oppgave å arbeide aktivt for å sikre at klientens rettigheter effektivt ivaretas på ethvert trinn av saken. Forsvareren skal særlig bidra til å sikre klientens rett til ikke å inkriminere seg selv. Forsvareren skal påse at klienten ikke utsettes for utilbørlig press til å gi en forklaring eller på annen måte opplyse saken mot sin vilje.

1.3 Forsvareren skal påse at klienten under straffeforfølgningen behandles med respekt, og at han eller hun ikke utsettes for tortur eller umenneskelig eller nedverdiggende behandling.

1.4 Forsvareren skal arbeide lojalt etter det mandat klienten gir, men kan på eget initiativ utvise slik aktivitet som er nødvendig av hensyn til et effektivt forsvar.

2. FRITT FORSVARERVALG

2.1 Klienten har rett til å velge hvem som skal være hans eller hennes forsvarer (fritt forsvarervalg). Andre enn faste forsvarere avgjør selv om de vil påta seg oppdraget.

2.2 Dersom forsvarervalget vil føre til vesentlig forsinket berømmelse, bør forsvareren drøfte konsekvensene av dette med klienten.

3. ETABLERING AV FORSVAREROPPDRAGET

3.1 Andre enn faste forsvarere må ikke påta seg forsvareroppgdrag uten etter anmodning direkte fra klienten eller vergen, fra politiet i medhold av straffeprosessloven § 98, fra en annen advokat på en klients vegne, fra retten, eller fra andre med skriftlig fullmakt fra klienten.

3.2 En forsvarer skal ikke på eget initiativ kontakte noen for å få forsvareroppgdrag, og skal ikke ta initiativ til overtakelse av forsvareroppgdrag fra annen forsvarer.

3.3 En advokat må ikke påta seg forsvareroppgdrag hvis det kan oppstå interessemotstrid i samme sak, eller forskjellige saker med advokatens andre klienter eller overfor til fornærmede. Det samme gjelder nåværende klienter til annen advokat ved samme kontor. Samtykke fra klient skal ikke tillegges vekt i vurderingen av om advokaten kan påta seg forsvareroppgdraget. Reglene i dette punkt kommer til anvendelse uavhengig av domstolens praksis i forsvareroppgnevninger etter straffeprosessloven. Advokaten skal vurdere mulige habilitetsproblemer, jfr. straffeprosessloven § 106. En advokat bør være varsom med å påta seg forsvareroppgdrag hvis det er mulig at han kan bli ført som vitne i saken.

3.4 Forsvareren skal ikke yte noen form for vederlag til en mistenkt for å få eller beholde forsvareroppgdrag.

3.5 Gaver, lån eller andre verdioverføringer til egen klient, direkte eller indirekte, er ikke tillatt. Forbudet gjelder ikke for bevertning som fortæres under klientmøter eller i forbindelse med rettsmøter og avhør.

3.6 Dersom klienten tidligere har vært representert ved en annen forsvarer, skal den nye forsvareren straks underrette den tidligere forsvareren om forsvarerskiftet, med mindre underretningen følger av ny oppnevning fra retten. Ved forespørsel skal tidligere forsvarer straks gjøre dokumentene tilgjengelig for den nye forsvareren, med mindre disse kan innhentes hos politiet. Dersom den tidligere forsvareren er oppnevnt av retten, skal dokumentene først gjøres tilgjengelig når ny oppnevning foreligger.

3.7 Forsvareren skal gjøre klienten kjent med retten til å få oppnevnt forsvarer for det offentlige regning, og plikter å søke slik oppnevning dersom klienten ønsker det.

3.8 Forsvareroppgdraget er personlig. Forsvareren kan, i den grad det er forsvarlig, la seg bistå av autorisert fullmektig eller annen advokat ved samme kontor. Det samme kan gjøres for å sikre nødvendig opplæring og utviklingsmuligheter, dersom klienten uttrykkelig samtykker og det påses at oppdraget blir forsvarlig utført.

3.9 Den personlige kontakten med klienten kan også ivaretas av andre personer ved forsvarerens kontor.

4. FORSVARERS RETTIGHETER OG PLIKTER

4.1 Et effektivt forsvar forutsetter detaljert kjennskap til grunnlaget myndighetene baserer anklagen på.

4.2 Forsvareren plikter særlig å undersøke om det er tilstrekkelig grunnlag for pågrepelse, varetekt eller andre tvangsinngrep og på klientens vegne imøtegå slike begjæringer og tiltak.

4.3 Forsvareren skal, så langt det er mulig, holde seg løpende orientert om politiets etterforskning, og vurdere om klientens interesser blir tilstrekkelig ivarettatt. Forsvareren skal også holde klienten underrettet om sakens gang og fortløpende ivareta klientens rett til dokumentinnsyn.

4.4 Forsvareren bør bare godta dokumentinnsyn med pålegg om taushetsplikt overfor klienten i henhold til straffeprosessloven § 242 dersom klienten gir et informert samtykke.

4.5 Forsvareren skal snarest mulig samtale med sin klient for å få hans eller hennes syn på saken, og starte arbeidet med å forberede forsvaret av vedkommende. Forsvareren skal gi klienten råd om det vil være i hans eller hennes interesse å forklare seg for politiet, og om forsvareren i så fall skal være tilstede under avhørene. Dette gjelder også underveis i avhør. Forsvareren skal også forberede vedkommende til avhøret.

4.6 Dersom det er i klientens interesse, skal forsvareren selv begjære etterforskingsskritt, herunder nye vitneavhør og sakkyndige undersøkelser. Forsvareren bør i nødvendig utstrekning selv foreta undersøkelser som kan tale til fordel for klienten. Dersom klienten ikke selv har innsyn i sakens dokumenter, har forsvareren en særlig plikt til å sikre at dennes rett til slik gjendrivelse ivaretas.

4.7 Forsvareren har adgang til å henvende seg til enhver som kan bidra til sakens opplysning, uavhengig av om vedkommende er avhørt av politiet eller oppgitt som påtalemyndighetens vitne. Ved kontakt med medsiktede eller fornærmede, som er representert av advokat, skal advokaten underrettes før vedkommende kontaktes.

4.8 Dersom forsvareren under etterforskningen blir kjent med opplysninger som kan skade klienten, har forsvareren ikke plikt til å legge disse frem for påtalemyndigheten, retten eller andre. Uten klientens samtykke har forsvareren heller ikke adgang til dette.

4.9 Ved kontakt med vitner skal forsvareren opptre hensynsfullt og unngå utilbørlig påvirkning.

4.10 Ved kontakt med barn under 18 år må det utvises særlig varsomhet. Fortrinnsvis bør også vergen kontaktes.

5. FORSVARERS OPPGAVER I FORBINDELSE MED PÅGRIPELSE OG VARETEKT

5.1 Ved pågripelse eller lignende tvangsinngrep skal forsvareren straks undersøke grunnlaget for inngrepet og kreve inngrepet avsluttet dersom forsvareren vurderer at det ikke er tilstrekkelig begrunnet.

5.2 Forsvareren skal begjære innsyn i sakens dokumenter, og fremme de begjæringer som er påkrevet, herunder vurdere å bestride eventuelle klausuleringspåbud.

5.3 Forsvarer skal snarest mulig ha samtale med klienten med sikte på å imøtegå grunnlaget som er anført for varetekt.

5.4 Forsvarer skal vurdere om den pågrepne har behov for legetilsyn, og ved behov anmode påtalemyndigheten om å sørge for slikt tilsyn.

5.5 Er den pågrepne mindreårig skal forsvarer påse at klientens verge underrettes.

5.6 Forsvarer bør påse at klienten i minst mulig grad undergis isolasjon.

6. FORSVARERS OPPGAVER I FORBINDELSE MED AVHØR

6.1 Før avhør gjelder punkt 5 tilsvarende så langt det passer. Når klienten ikke har innsyn i sakens dokumenter, skal forsvareren drøfte med klienten om det er tilrådelig å avgi forklaring.

6.2 Forsvarer bør så langt det er mulig delta i avhør. Dersom forsvareren ikke på forhånd har fått innsyn i sakens dokumenter, bør forsvareren ikke bistå i avhør. I en slik situasjon, bør forsvareren også råde siktede til ikke å forklare seg.

6.3 Der forsvarer bistår klienten i avhør, kan forsvarer delta aktivt. Forsvareren kan blant annet stille spørsmål, be om klargjøring, og rådgi klienten. Forsvareren skal gripe inn i avhøret dersom dette gjennomføres på en måte som strider mot lov eller klientens menneskerettigheter. Forsvareren kan også kreve protokollert sine kommentarer til avhøret. Forsvarer skal påse at avhøret ikke skjer på en måte som legger press på klienten, eller som leder forklaringen i en bestemt retning.

7. FORSVARERS OPPGAVE I FORBINDELSE MED RETTSSAKER

7.1 Forsvareren skal alltid møte grundig forberedt i retten, både med hensyn til sakens faktiske sider og rettsspørsmålene. Forsvareren skal herunder forberede bevisstilbud, spørsmål til klient, vitner og sakkyndige, samt prosedyre. Forsvareren bør også tilstrebe å forberede sin klient på de spørsmål som kan påregnes fra de andre aktørene i retten.

7.2 Forsvareren skal vise respekt for domstolen og aktørene, og med frimodighet og selvstendighet ivareta klientens interesser. Forsvareren skal påse at forhandlingene blir ledet objektivt og i samsvar med kontradiktoriske prinsipper.

7.3 Forsvarerens redegjørelse for rettsspørsmål skal være redelig.

8. FORSVARER OG FORHOLDET TIL MEDIA

8.1 Forsvarer skal ikke ta initiativ til medieomtale med mindre klienten ønsker det. Klientens samtykke bør i alminnelighet innhentes før forsvareren uttaler seg om saken, hvis ikke hensynet til klienten nødvendiggjør at forsvareren uttaler seg uten forhåndsgodkjenning. Forsvareren skal respektere et ønske fra klienten om ikke å bidra til medieomtale.

8.2 I forbindelse med offentlig omtale av saken skal forsvareren alltid ha klientens interesser for øye.

8.3 Forsvareren skal behandle informasjon fra etterforskningen og sakens dokumenter med forsiktighet, selv om klienten har samtykket til å gi media informasjon om saken. Ved vurderingen av hvilken informasjon som bør gis, kan det blant annet legges vekt på behovet for å korrigere eller balansere informasjon som allerede er offentlig.

9. AVSLUTNING AV OPPDRAGET

9.1 Forsvareren har plikt til å fullføre oppdraget for klienten med mindre klienten ønsker at forsvareren skal fratre, eller det oppstår en situasjon som gjør at forsvareren ikke finner å kunne ivareta oppdraget på en forsvarlig måte. Privat antatte forsvarere har også rett til å fratre dersom klienten ønsker å endre oppdragsvilkårene. Det samme gjelder offentlig oppnevnte forsvarere dersom bostedsforbeholdet ikke oppheves.

9.2 Dersom klienten erkjenner skyld bare overfor forsvareren, kan han eller hun frasi seg oppdraget hvis dette kan skje uten å skade klientens interesser.

9.3 Dersom forsvareren unntaksvis trekker seg fra oppdraget uten etter klientens ønske, må forsvarerens fratreden skje på en slik måte at det ikke er til skade for klienten.

9.4 Forsvarere plikter å fratre dersom klienten ønsker det, med mindre retten pålegger forsvareren å fortsette oppdraget.

ISBN 978-87-971815-0-8